

Ilona Frisk, Harri Ruoslahti & Timo Savolainen (toim.)

**Koronan vaikutuksia
– Laurean turvallisuus- ja riskienhallinnan
opiskelijoiden näkökulmia**

**Copyright © tekijät ja
Laurea-ammattikorkeakoulu 2021
Tekstit ja taulukot CC BY-SA 4.0**

Kannen kuva: Zigres on Shutterstock

Sivun 15 kuva: Nick Fewings on Unsplash

Sivun 24 kuva: Trinity Moss on Unsplash

Sivun 31 kuva: Behnam Norouzi on Unsplash

Sivun 39 kuva: Sakari Kiuru / Helsingin kaupungin-
museo 2002 CCBY_SA 4.0.

Sivun 49 kuva: Luke Peters on Unsplash

Sivun 52 kuva: Chris Barbalis on Unsplash

Sivun 56 kuva: M. Monk on Unsplash

Sivun 72 kuva: Markus Winkler on Unsplash

Sivun 76 kuva: Mahsa Frn on Unsplash

Sivun 78 kuva: Marten Beliaikin on Unsplash

Taitto: Maija Merimaa, Laurea-ammattikorkeakoulu

ISSN-L 2242-5241

ISSN 2242-5225 (verkko)

ISBN: 978-951-799-606-8 (verkko)

Ilona Frisk, Harri Ruoslahti & Timo Savolainen (toim.)

**Koronan vaikutuksia
– Laurean turvallisuus- ja riskienhallinnan
opiskelijoiden näkökulmia**

SISÄLLYSLUETTELO

Esipuhe	6
1 Covid-19 yllätti turvallisuus ja riskienhallinnan opiskelijat	8
Timo Savolainen	
2 Viestintää ja johtamista koronaviruspandemian keskellä	13
Ilpo Tauriainen	
3 Covid-19 vaikutuksia kaupallisen lentoliikenteen toimintaan Suomessa	20
Päivi Grekula	
4 Migri muutoksen keskellä	28
Minna Karensalo	
5 Korona ravisteli myös Riseä: Entistä paremmin varautuneena kohti seuraavaa aaltoa	37
Jonna Luostarinen	
6 Covid-19 pandemian vaikutus pienen yritysturvallisuusalan asiantuntijatoimiston toimintaan	46
Aku Laine	

7 Järjestöjen toiminta kevään 2020 poikkeusoloissa 51

Suvi Aksela

8 Kun lähiopetus oli vietävä verkkoon - KATAKRI-pääauditoijakoulutus57

Ilona Frisk

9 Korona työnsi opetuksen luokasta verkkoon 62

Harri Ruoslahti

10 Suljetun laitoksen koronakevät 67

Jaakko Kamppila

11 Toiminnan- ja jatkuvuuden varmistaminen kauppakeskuksissa

COVID-19 viruksen aiheuttamassa pandemiatilanteessa 75

Minna Länsimies

12 BCP for a Compay HQ during COVID19 84

Jan Knutti, Mikko Nuutinen & Santeri Ojala

Esipuhe

Tämän julkaisun artikkelit kertovat suomalaisten organisaatioiden reagoinnista kevään 2020 COVID-19 epidemiaan. Nämä ovat turvallisuus ja riskienhallinnan sekä turvallisuusjohtamisen opiskelijoiden ja opettajien näkökulmat kuvaavat resilienssiä, kriisiin reagoitua ja jatkuvuudenhallintaa pandemiatilanteessa.

Ensimmäisessä artikkelissa lehtori Timo Savolainen avaa julkaisun taustoja ja kuvaa koronan vaikutuksia AMK-opintoihin. Kuusi opiskelijaa kuvaavat havaintojaan työharjoittelusta koronan aikana: Ilpo Tauriainen viestintää ja johtamista terveydenhuollossa, Päivi Grekula Covid-19 vaikutuksia kaupallisen lentoliikenteen toimintaan Suomessa, Minna Karensalo Maahanmuuttovirastossa, Jonna Luostarinen Rikosseuraamuslaitoksessa sekä Aku Laine kiinteistöturvallisuudessa ja Suvi Aksela järjestötoiminnassa. Lehtori Ilona Frisk kirjoittaa KATAKRI-täydennyskoulutuksen ja lehtori Harri Ruoslahti turvallisuuden ja riskienhallinnan tutkinto-opetuksen viemisestä verkkoon. Kaksi kirjoituksista perustuvat YAMK *Jatkuvuuden hallinta* -opintojaksolla kirjoitetuihin raportteihin: Jaakko Kampilla kuvaa suljetin laitoksen koronakevättä ja Minna Länsimies toiminnan jatkuvuuden varmistamista kauppakeskuksissa. Viimeisenä kirjoiteksena AMK-opiskelijaryhmän Jan Knutti, Mikko Nuutinen ja Santeri Ojala opintojaksolla *Business Continuity* kirjoittaman raportin pohjalta englanninkielinen näkökulma jatkuvuuden hallintaan yritysympäristössä.

”Poikkeusolojen toteamisen jälkeen järjestöt siirtyivät nopeasti uusiin toimintatapoihin. Henkilökunta siirtyi etätöihin ja järjestöt asettivat matkustusrajoitteita. Suurin osa kokouksista, kursseista ja muista tilaisuuksista peruttiin tai siirrettiin etäyhteyksin pidettäviksi.”

Suvi Aksela, Järjestöjen toiminta kevään 2020 poikkeusoloissa

”Lentoliikenteen käytännössä pysähtyessä lentoyhtiöt joutuivat miettimään uusia lähestymiskulmia toiminnalleen. Yksi suurimmista kysymyksistä koski sitä, miten voidaan varmistua toiminnan turvallisuustason pysymisestä korkealla, aikana, jolloin tilanne elää koko ajan ja tietoa on vasta vähän saatavilla.”

Päivi Grekula, Covid-19 vaikutuksia kaupallisen lentoliikenteen toimintaan Suomessa

”Vaikka Korona-epidemian pakottama siirtyminen Laurean kampuksilta verkkoon oli äkillinen, pitivät kaikki vastaajat siirtymää pääosin sujuvana. Toki siirtymä toi mukanaan myös hankaluuksia ja ylimääräistä työtä.”

Harri Ruoslahti, Korona työnsi opetuksen luokasta verkkoon

1 Covid-19 yllätti turvallisuus ja riskienhallinnan opiskelijat

Timo Savolainen

JOHDANTO

Tässä artikkelissa Käydään läpi, mitä Covid panepidemia aiheutti opiskelijoille opiskelun ja työharjoittelun näkökulmasta. Artikkelin kirjoittaja on tutor-opettajana turvallisuusjohtamisen ja riskienhallinnan tradenomiopiskelijoille. Tradenomi-opiskelut koostuvat 210 opintopisteestä (Laurea 2020). Kuvio 1 näyttää opintojen perusrakenteen.

Kuvio 1. Turvallisuuden ja riskienhallinnan opiskelijoiden tutkinnon rakenne (Savolainen 2021)

Opintoihin sisältyy työharjoitteluosuus, joka on 30 opintopistettä. Moni opiskelijoista suorittaa työharjoittelunsa kesällä. He tekevät 400 tuntia kestävästä työharjoittelusta sopimuksen yrityksen kanssa. Tämän jälkeen he kirjoittavat raportin, josta ohjaava opettaja näkee mitä harjoittelu ja siihen sisältyvät kehittämis-tehtävä on koskenut. Ensimmäinen työharjoittelu on 15 opintopisteen arvoinen, kuten myös toinen työharjoittelu. Yksi toisen työharjoittelun pääkriteereistä on se, että harjoittelun pitää liittyä opiskelijan asiantuntijuutta turvallisuuden ja riskienhallinnan näkökulmasta kehittäviin täydentäviin opintoihin.

Mitä enemmän yrityksiä joutuu lomauttamaan henkilöstöä tai mitä enemmän konkurssihakemuksia tulee, sitä vaikeampi opiskelijoiden on löytää työharjoittelupaikkoja. Huhtikuussa 2020 Tilastokeskuksen mukaan 194 000 palkansaajaa ilmoitti joutuneensa lomautetuksi pandemian takia (Pärnänen 2020). Vaikka konkurssihakemukset ovat laskeneet tammi-heinäkuun välillä kokonaisuudessaan niin vireille pantujen konkurssien määrä kasvoi teollisuuden ja kaivostoiminnan sekä muiden palveluiden päätoimialoilla. Lukumääräisesti eniten konkurssit kasvoivat muiden palveluiden päätoimialalla. Alalla pantiin vireille 465 konkurssia, mikä on 17 konkurssia (3,8 prosenttia) enemmän kuin vuotta aiemmin. Muiden palveluiden päätoimiala käsittää mm. informaatio- ja viestintäpalvelut, rahoitus- ja vakuustoitominnan, kiinteistöalan toiminnan, ammatillisen, teollisuuden ja teknisen toiminnan, hallinto- ja tukipalvelut, koulutuspalvelut, terveys- ja sosiaalipalvelut sekä taide-, viihde- ja virkistystoiminnan. (Tilastokeskus 2020.) Riskienhallinnan ja turvallisuusalan opiskelijoille tällä on harjoitteluiden näkökulmasta iso merkitys, sillä moni heistä suuntaa edellä mainituille muille palvelualueille.

Moni opiskelija oli suunnitellut työharjoittelua kesälle 2020. Covid-19 viruksen levitessä työharjoittelut peruuntuivat, mikä pidensi opiskelijoiden valmistumista. Kaikki opiskelijat siirtyivät myös kerralla verkko-opetukseen. Tässä artikkelissa kuvataan, miten työharjoittelu ratkaistiin siten, että opiskelijoiden valmistuminen ei hidastaisi opiskelijoiden. Artikkelissa käsitellään myös, mitä opiskelijat ovat olleet mieltä tästä erityisratkaisusta ja verkko-opiskelusta, johon jokainen opiskelija siirtyi maaliskuussa Covid-19 pandemian myötä.

COVID-19 HARJOITTELUIDEAN SYNTY JA TOTEUTUS

Tutoropettajana sain kuulla monelta opiskelijalta heti maaliskuussa, miten Covidin leviäminen vaikutti negatiivisesti työharjoittelun suorittamiseen.

Tästä syntyi idea, että kaikki opiskelijat, jotka olivat tällä hetkellä töissä, kirjottaisivat artikkelin Covidin aiheuttamista turvallisuustoimista omalla työpaikallaan. Näin ollen Covidin aiheuttaman ongelman seurauksia pystyttäisiin opintojen etenemisen näkökulmasta lievittämään. Perustimme kolmen lehtorin kanssa Teamsiin koronaryhmän ja pidimme yhteisen aloituksen etänä kaikkien asiasta kiinnostuneiden opiskelijoiden kanssa. Ideana oli, että kokemuksista lopuksi koostettaisiin julkaisu.

Asiasta ilmoitettiin ensin yhteisen viestintäkanavan kautta opiskelijoille ja noin kymmenen opiskelijaa kiinnostui asiasta. Nämä opiskelijat osallistuivat aloituspalaveriin ja he alkoivat työstämään artikkeleita. Muutama heistä ei kuitenkaan saanut lupaa julkaisuun, sillä aihe oli monelle organisaatiolle arka. Opiskelijoiden lisäksi myös muutama lehtori kirjoitti myös artikkelin aiheesta.

HAASTATELUJEN TULOKSET JA OPISKELIJOIDEN MIETTEITÄ

Tätä artikkelia varten haastattelin kolmea Laurea-ammattikorkeakoulun turvallisuusalan opiskelijaa, jotka osallistuivat covid-19 harjoitteluun. Haastattelun tarkoituksena oli selvittää, mitä mieltä he olivat tästä vaihtoehtoisesta tavasta suorittaa työharjoittelu ja - mitä mieltä he ovat verkko-opetuksesta. Haastattelut suoritettiin Zoomilla ja nauhoitettiin analysointia varten. Opiskelijoilta kysyttiin seuraavia asioita:

- Miten Covid-19 vaikutti koulutöiden ja opiskeluiden suorittamiseen sekä tekemiseen?
- Mikä verkko-opetuksessa oli positiivista ja mikä negatiivista? Parannusehdotuksia?
- Miten Covid vaikutti normaalin tehtävien suorittamiseen töissä?
- Lisäkö Covid omaa työtaakkaa työpaikalla?
- Miten organisaatiosi selvisi Covidin ensimmäisestä aallosta? Mitä mahdollisia kehittämisen kohteita huomasit, jos niitä on?
- Onko organisaatiosi varautunut jatkoon ja mahdolliseen toiseen aaltoon nyt paremmin?
- Mikä oli hyvää tai huonoa työharjoittelujakson suorittamisessa tällä tavalla?
- Muuta kommentoitavaa Covid harjoittelusta ja verkko-opetuksesta, sana on vapaa?

Opiskelijoiden vastausten perusteella voidaan sanoa, että vaihtoehtoinen tapa suorittaa toinen työharjoittelu ja yleisesti ottaen verkko-opiskelu oli opiskelijoiden mielestä *”hyvä juttu”* ja samalla moni opiskelija sai kesällä kaikesta huolimatta suoritettua opintopisteitä. Opiskelija A muun muassa mainitsi, että *”Etäopetus oli helpompaa sopeuttaa muuhun elämään.”* Opiskelija B vuorostaan sanoi, että *”Vuorovaikutusta ei tule.”* Opiskelija C taas kommentoi, että *”Joillakin kursseilla saisi olla enemmän ohjausta, vaikka verkossa itseohjautuvuus on tärkeää. Verkko-opetuksessa oman aikataulun sovittaminen töiden ja opiskelujen kesken on ollut helppoa.”*

Yleisesti ottaen voidaan sanoa, että verkossa toimiminen nähtiin etenkin tässä tilanteessa positiivisena vaihtoehtona. Tosin vuorovaikutuksen puute nähtiin yleisesti haasteena verkossa toimiessa. Kuten opiskelija B mainitsikin, että verkkoyhteys välillä pätki ylikuoritukselta johtuen. Vuorovaikutuksen puutetta kuvaa hyvin se, kun opiskelija C sanoi, että *”Ihmiset eivät osaa puhua kameralle, joka on yksi haaste verkkotyöskentelyssä”.*

Kirjastojen meneminen kiinni hankaloitti opiskelija ja vaati opiskelijoilta enemmän itseohjautuvuutta, etenkin opiskelija A:n ja C:n mielestä. Toisaalta opiskelija C sanoi, että Covid-19 antoi enemmän koulutehtäville aikaa, koska moneen paikkaan, kuten esimerkiksi harrastuksiin, ei päässyt. Kaikki kolme haastateltua pitivät itseohjautuvuutta tärkeänä ominaisuutena verkko-opiskeluissa.

Yleisesti ottaen Covid-19 tuli organisaatioille yllätyksenä, mutta se ei varsinaisesti lisännyt opiskelijoiden määrällistä työtaakkaa. Toisin sanoen uusia tehtäviä tuli, mutta samalla vanhoja poistui. Etätöihin siirtymisen kokonaisuudessaan ja sen tuomat uudet toimintatavat aiheuttivat ehkä hieman ylimääräistä kuormitusta. Toisin sanoen uudet työkuivat tai toimintatavat toivat jonkin verran lisärasitusta. Tätä tilannetta kuvaa hyvin se, kun opiskelija A mainitsi, että *”Työmäärä ei lisääntynyt, mutta vanhoja tehtäviä joutui laittamaan jäihin ja uusia tehtäviä tuli. Näin ollen työn kuormitus nousi, koska tehtävät olivat uusia ja ohjeita alussa ei ollut”.* Opiskelijat B ja C olivat vastauksissaan samoilla linjoilla.

Jokainen haastateltavista oli sitä mieltä, että kriisiaikainen viestintä työorganisaatioissa olisi voinut olla parempaa, mutta tällä hetkellä jokainen näistä organisaatioista on varautunut niin sanottuun toiseen aaltoon. Opiskelija A muun muassa mainitsi, että *”Organisaatio selvisi hyvin – paremmin kuin odotettiin. Viestinnän osuus koettiin vähäiseksi. Normaali viestinnän määrä kriisitilanteessa ei silti riitä”.* Haastateluista tuli kuitenkin ilmi, että organisaatioissa on perustettu Covid-ryhmiä, lessons learned dokumentteja on tehty ja suoja puolen varustusta on lisätty. Kaikki tämä vahvistaa sitä olettamusta, että viestintään on panostettu ja toiseenkin aaltoon on varauduttu.

Opiskelija B:n kommentista ilmeni se, että Covid-19 ei aiheuttanut verkkoon siirtymisen myötä hirveän suurta muutosta, koska suuri osa palveluista oli jo aikaisemmin siirretty verkkoon. Tästä voidaankin päätellä, että organisaatioissa, joissa toimintaa on toteutettu jo ainakin osaksi verkossa, Covid-19 ei välttämättä aiheuttanut suurempaa muutosta.

JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tilastokeskuksen (2020) tilastojen ja Pärnänen (2020) mukaan Covid –19 pandemia on johtanut moneen konkurssiin ja moni työntekijä on joutunut lomautetuksi. Toisin sanoen näyttää siltä, että Covid -19 ja sen aiheuttamat muutokset heikentävät monen organisaation toimintaa, mutta haastattelujen perusteella organisaatioiden toiminta ei ole kuitenkaan pysähtynyt kokonaan. Lisää erilaisia toimintatapoja täytyy kuitenkin kehittää, jotta organisaatioiden toimintakyky pysyy yllä. Toiminnan jatkuvuuden varmistamisessa verkko-työskentelyn kehittäminen on haastatteluiden perusteella avainasemassa.

Opiskelijoiden mielestä vaihtoehtoinen tapa suorittaa työharjoittelu oli hyvä ratkaisu, sillä näin ollen he saivat suoritettua tarvittavia opintopisteitä. Verkossa työskentely ja opiskelu vaatii paljon itseohjautuvuutta, mutta toisaalta lisää myös vapaa-aikaa, koska työ/koulumatkoihin ei mene aikaa. Myös tämän artikkelin kirjoittajan mielestä vaihtoehtoinen tapa suorittaa työharjoittelu on hyvä etenkin silloin, kun työharjoittelu- paikan saaminen on niin sanotusti kiven takana. Erittäin positiivisena opiskelijan kannalta näen sen, että osallistumalla artikkelin kirjoittamiseen osana työharjoittelua opiskelija saa näin ollen ensimmäistä kertaa myös pinnäytetyön kirjoittamiseen. Tästä voidaan olettaa, että tämä tukee myös opiskelijan valmistumista epäsuorasti.

Yleisesti ottaen itselle tutun työn tekeminen ei kuitenkaan kehittä ammattillisesti katsottuna niin paljon kuin tehtävän vaihtaminen samassa organisaatiossa tai harjoittelun suorittaminen toisessa organisaatiossa. Nyt tilanne oli siinä mielessä eri, sillä Covid-19 muutti meidän jokaisen työn kuvaa jollain tavalla etenkin turvallisuusnäkökulmasta.

Verkkoon siirtyminen niin opiskeluissa kuin työpaikalla vaikuttaa tiedon liikkumiseen paljon. Hiljaisen tiedon siirtyminen, jota työharjoittelussa opiskelija saa työpaikan ohjaajalta ei tällaisessa tilanteessa välity. Tilanne on tosin sama kaikessa verkko-työskentelyssä. Et esimerkiksi törmää ihmisiin sattumalta työpaikan kahvilassa ja vaihda ajatuksia, kukaan kollega ei ole muistuttamassa "huomasitko muuten intrasta sen kohdan tai, että löysin todella hyvän tavan toteuttaa sitä ja tätä?". Oman yli 25 vuoden työkokemuksen mukaan kaikkea hiljaista tietoa ja taitoja- ei ainakaan vielä pystytä- muuttaman dokumentoituun muotoon.

Tämän Covid- harjoittelun tulosten perusteella voidaan sanoa, että meidän Laurealaisten olisi hyvä kehittää lisää vaihtoehtoisia tapoja suorittaa työharjoitteluita ja tukea opiskelijoita harjoittelupaikkojen hakemisessa sekä verkko-opinnoissa voimakkaammin.

Lähteet

Laurea-ammattikorkeakoulu 2020. Turvallisuuden ja riskienhallinnan koulutus. Viitattu: 16.9.2020.
<https://www.laurea.fi/koulutus/palvelualat/tradenomi-turvallisuusala-amk/>

Suomen virallinen tilasto (SVT) 2020. Konkurssit . Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu: 16.9.2020.
http://www.stat.fi/til/konk/2020/07/konk_2020_07_2020-08-26_tie_001_fi.html

Suomen virallinen tilasto (SVT) 2020. Kokonaiskuva lomautettujen ja työttömien määrästä on karua katsottavaa. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu: 16.9.2020.
<http://www.stat.fi/tietotrendit/blogit/2020/kokonaiskuva-lomautettujen-ja-tyottomien-maarista-on-karua-katsottavaa/>

Julkaisemattomat lähteet

Opiskelija A haastattelu 10.09.2019

Opiskelija B haastattelu 10.09.2019

Opiskelija C haastattelu 10.09.2019

2 Viestintää ja johtamista koronaviruspandemian keskellä

Ilpo Tauriainen

JOHDANTO

Kiinassa käynnistyi vuoden 2019 lopulla uuden koronaviruksen aiheuttama COVID-19 epidemia. Virus aiheuttaa influenssan kaltaisia hengitystieoireita. Suurin osa sairastuneista saa lieviä oireita, mutta joillekin se voi aiheuttaa taudin vakavamman muodon, joka voi vaurioittaa keuhkoja, munuaisia, aivoja tai sydäntä.

Suomen Hallitus totesi yhdessä Tasavallan presidentin kanssa Suomen olevan poikkeusoloissa ja linjasi 16.3.2020 toimenpiteitä, joilla koronaviruksen tarttumista ja leviämistä pyritään estämään. 17.3.2020 Valtioneuvosto antoi kaksi käyttöönottoasetusta, joissa yksilöitiin käyttöön otetut valmiuslain säännökset. Toteutin harjoittelujaksoni työsuojeluorganisaatiossa ja nämä asetukset vaikuttivat myös sairaalan toimintaan. Sairaalaissa päätettiin laajentaa etätyötä kaikkien niiden osalta, joilla se oli mahdollista.

Työsuojeluorganisaatioon kuuluu työsuojelupäällikkö ja 4 päätoimista työsuojeluvaltuutettua. Työsuojeluvaltuutetun tehtävänä on viedä henkilöstöltä tulevaa viestiä linjaorganisaatiolle, jolla on vastuu työturvallisuudesta ja toimia yhteistoiminnassa työnantajan kanssa. Työsuojeluvaltuutettu toimii asiantuntijana työturvallisuuteen ja työympäristöön liittyvissä asioissa ja tekee parannusehdotuksia, mikäli huomaa epäkohtia tai kehittämistä. Henkilöstö on paljon yhteydessä työsuojeluun mitä moninaisimmissa asioissa. Tällä hetkellä yhteydenottoja aiheuttaa psykososiaalinen kuormittuminen, ja tähän liittyvät yhteydenotot lisääntyivät koronaviruspandemian aikana.

Siirryin etätöihin 17.3.2020. Aloitin silloin myös kirjoittamaan etätyöpäiväkirjaa, jonka kautta tarkastelin työsuojeluvaltuutetun työtä ja sitä että onko työtä mahdollista tehdä etätyönä. Vastuu työsuojelusta kuuluu aina työnantajalle ja työsuojeluvaltuutettu toimii työntekijöiden edustajana yhteistoiminnassa ja työsuojelun

asiantuntijana. Etätyöjakson aikana tarkastelin organisaation kriisijohtamista ja kriisiviestintää, ja sitä kuinka nämä mielestäni toimivat poikkeusoloissa. Tarkoitukseni on tässä työssä tarkastella ja pohtia kriisijohtamisen ja kriisiviestinnän onnistumista, työsuojeluvuorotetun näkökulmasta.

KRIISI JA KRIISIJOH TAMINEN

Kun jokin uhkaa ennalta arvaamatta organisaation toimintaa, sitä voidaan kutsua kriisiksi. Kriisin kolme keskeistä ominaisuutta ovat yllätyksellisyys, uhkaavuus ja nopeiden toimenpiteiden vaativuus, jotta tilannetta voidaan hallita. Kriisi aiheutuu sisäisestä tai ulkoisesta häiriöstä, joka uhkaa organisaatiota ja sen mainetta. Kriisin haittavaikutuksia ovat esimerkiksi päivittäisen toiminnan häiriöt, luotettavuuden väheneminen, taloudelliset ongelmat. Useasti nämä haittavaikutukset ovat pitkäkestoisia. (Lehtonen 2009, 44.)

Kriisiä pidetään yleensä haitallisena, joka vaikuttaa meihin ja organisaatioiden toimintaan negatiivisesti. Kriisit ovat kuitenkin luonnollinen osa ihmisten elämää ja organisaatioiden toimintaa. Vaikka kriisejä on melko mahdotonta kaikilta osin ennakoida, kannattaa kriisitilanteisiin valmistautua ja varautua. Kriisi vaatii aina myös tiedottamista, ja sen tulisi olla suhteutettu kriisin laajuuteen. Kriisitilanteessa tiedon pitää kulkea sujuvasti ja oikea-aikaisesti, jolloin haittavaikutuksia saadaan pienennettyä. Mikäli kriisiviestintä epäonnistuu, voi se vaikuttaa negatiivisesti kriisin haittoista palautumiseen. Kriisiviestinnän tulisi olla olennainen osa organisaatioiden turvallisuusjohtamista.

Kriisijohtamisella voidaan vähentää seurauksia, joita kriisistä organisaatiolle aiheutuu ja jotka voivat olla organisaatiolle vahingollisia (Seeck 2009). Kriisitilanteessa johtajalta vaaditaan hyvää tilannekuvausta, paineen sietokykyä, priorisointitaitoja sekä oikea-aikaisen ja totuudenmukaisen viestinnän osaamista. Johtaja tekee päätökset ja kantaa niistä vastuun. (Saarelma-Thiel 1994, 24.)

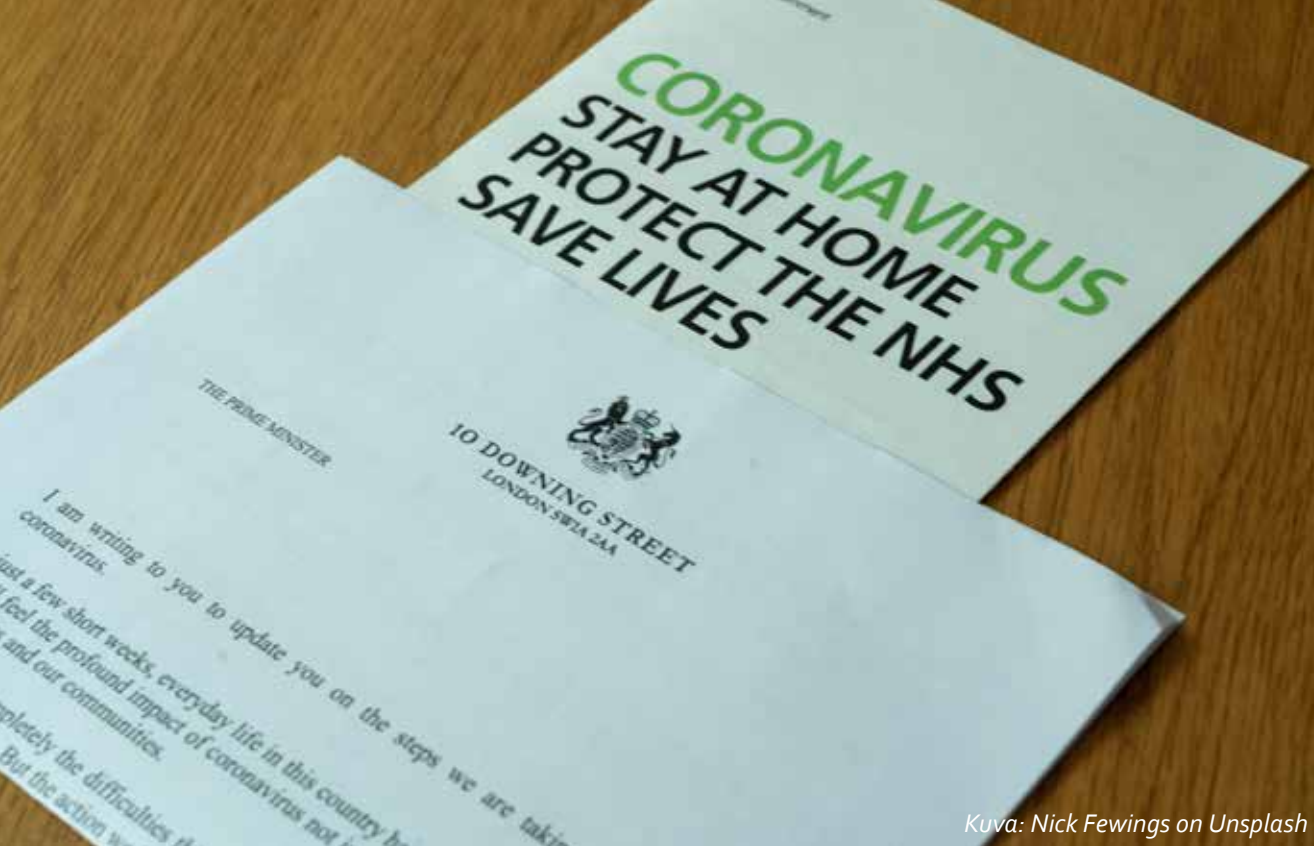
Kriisissä on tärkeää tunnistaa tärkeimmät kriisiin ja palautumiseen liittyvät tehtävät ja toiminnot, mikä voi useasti olla haastavaa. Haastavaksi tilanteen tekee, jos organisaation johdolla on vaikeuksia tehdä hyviä ja järkeviä päätöksiä normaalitilanteessa. Organisaation johdon tulisi tuntea toiminta ja oman organisaation vahvuudet, jolloin kriisitilanteen ylläpitäessä osattaisiin tehdä oikeita ratkaisuja. Kriisitilanteen johtamisen vastuu on ylimmällä johdolla, joka voi kuitenkin jakaa tehtäviä siihen liittyvät osaamisen ja asiantuntijuuden mukaan. (Saarelma-Thiel 1994, 24.)

KRIISIVIE STINTÄ

Kriisienhallintaan kuuluu yhtenä tärkeänä osana kriisiviestintä. Kriisiviestintä käsittää niin sisäisen kuin ulkoisen viestinnän. Kriisiviestinnästä voidaan puhua, kun jostakin ennakoimattomasta tapahtumasta aiheutuu tarvetta informoida ympäristöä tai organisaation henkilöstöä. (Lehtonen 1994, 13.)

Kuten kriisinhallinta myös kriisiviestintä voidaan jakaa kolmeen vaiheeseen, kriisiä edeltävä viestintä, kriisin aikainen viestintä ja kriisin jälkeinen viestintä. Koska kriisiviestintä on yksi osa kriisinhallintaa, tarkoittaa onnistunut kriisiviestintä myös sitä, että kriisinhallinta on onnistunut kaikilla osa-alueilla. (Coombs 2014.) Ennakointi ja varautuminen normaalitilanteessa on avain onnistuneeseen kriisiviestintään. Kriisiviestintää tulisi kriisin aikana seurata ja arvioida kuinka hyvin se on onnistunut ja millaisia mahdollisia muutoksia tai mitä asioita olisi hyvä ottaa huomioon tulevaisuudessa kohdattavissa kriisitilanteissa.

Jokaisella organisaatiolla tulisi olla kriisiviestintäsuunnitelma, joka määrittää organisaation viestintää kriisin eri vaiheissa. Suunnitelmasta käy ilmi vastuut, yhteystiedot ja tavat, joilla kriisin aikana viestitään. Suunnitelma auttaa viestinnän avulla organisaatiota vähentämään kriisin vaikutuksia, ehkäisemään kriisin

Kuva: Nick Fewings on Unsplash

syntyä ja tukee henkilöstön koordinoitua ja tehokasta toimintaa kriisissä. (Keränen, Smura & Tauriainen 2020.) Kriisiviestisuunnitelmasta on myös hyötyä kriisistä palautumiseen ja sen avulla arvioidaan viestinnän onnistumista kriisin aikana (Frandsen & Johansen 2007, 159). Henkilöstö tulisi sitouttaa, kouluttaa ja kriisiviestintäsuunnitelman mukaista toimintaa tulisi harjoitella, jolloin se saadaan osaksi organisaation toimintaa (Skoglund 2004, 44).

Normaaliolojen toimiva viestintä ja varautuminen kriiseihin auttaa hyvän kriisin aikaisen viestinnän onnistumista. Viestinnän tulisi olla suunnitelmallista, avointa, aloitteellista, totuudenmukaista. (Lehtonen 1999, 134.) Totuuden kertominen auttaa luottamuksen luomisessa mikä on tärkeää myös organisaation maineelle (Lehtonen 1999, 49). Kriisitilanne korostaa viestinnän vaatimuksia, jolloin tärkeäksi nousevat tiedottamisen nopeus, oikea-aikaisuus ja tiedottamisen aktiivisuus (Henriksson & Karhu 2002, 18). Hyvä sisäinen kriisiviestintä auttaa sitouttamaan ja motivoimaan henkilökuntaa toimimaan tehokkaasti kriisin aikana sekä vähentämään henkilöstön psykososiaalista kuormitusta (Coombs 2014).

Organisaation palautuminen normaaliin toimintaan kriisin jälkeen on tärkeää ja myös siihen tulee kiinnittää huomiota kriisinhallinnassa ja kriisiviestinnässä. Ulkoisen viestinnän tärkeä tehtävä on organisaation maineesta huolen pitäminen ja luottamuksen vahvistaminen. Organisaation sisäinen viestintä kriisin jälkeen on tärkeää, jotta henkilöstö saa tietoa normaalitoimintaan siirtymisestä, mahdollisista korjaustoimista ja siitä kuinka kriisistä opittua tietoa voidaan hyödyntää tulevaisuudessa kriiseihin varautumiseen. (Keränen ym. 2020.)

KRIISIN AIKAINEN VIESTINTÄ JA JOHTAMINEN TYÖSUOJELUVALTUUTETUN NÄKÖKULMASTA

Koronaviruspandemian alkaessa tein esimiehelleni ehdotuksen siitä, kuinka työsuojeluvalluutetun työtä voisi hoitaa etänä. Normaalioloissa työsuojeluvalluutetun työ on paljon käyntiä yksiköissä, kuuntelemassa ja

kyselemässä henkilöstön kuulumisia. Itselleni tuli huoli työyksiköiden turvallisuudesta, jos käyn viikon aikana useissa eri yksiköissä ja sattuisinkin olemaan oireeton viruksen kantaja ja voisin virusta tartuttaa. Ratkaisuna tähän voisi olla, että emme mene yksiköihin kuin välttämättömissä työturvallisuuteen liittyvissä asioissa, jotta mahdollinen tartuntariski minimoitaisiin. Tein taulukon, kuinka työsuojeluvaltuutetut toimisivat tässä poikkeustilanteessa. Näin toimiessa emme vaarantaisi omalla toiminnalla yksiköiden toimintaa.

Taulukko 1. Työsuojeluvaltuutettujen turvallinen toiminta, koronaviruspandemian aikana (Tauriainen 2021)

TYÖSUOJELUVALTUUTETTUJEN TURVALLINEN TOIMINTA KORONAVIRUSPANDEMIAN AIKANA	
Toimintaperiaate	Yksi työsuojeluvaltuutettu toimistolla päivittäin muut etätöissä. Vältetään kasvokkain tapahtuvia kontakteja tai mikäli tavataan henkilöitä. Tapaamisissa huolehditaan riittävän kokoinen tila, jotta 1.5–2 metrin turvavälit voidaan säilyttää.
Yhteydenpito	Työsuojeluvaltuutettujen keskinäinen yhteydenpito puhelimella, Teamsilla tai Skypellä. Henkilöstön yhteydenotot pääsääntöisesti puhelimella, sähköpostilla tai Skypellä ja tästä tiedotus intranettiin.
Kokoukset	Kaikki kokoukset etäyhteyksien kautta, vaikka olisi alle 10 henkilöä.
Vastuualueet	Poikkeustilanteessa aluejako. Intranettiin tiedotus alueista, kuka valtuutettu ja yhteystiedot. Tätä tiedotetaan sykkeessä paljon ja tieto tästä käytännöstä myös esimiehille ja työsuojeluasiamiehille. Vähintään viikoittain yhteys oman alueen osastonhoitajiin ja työsuojeluasiamiehiin.
Kuormitus	Mikäli tulee yhteydenotto toisen alueelta, ohjataan soittamaan tai ottamaan yhteyttä sen alueen valtuutettuun. Näin saadaan työsuojeluvaltuutettujen kuormitusta jaettua. Mikäli joltakin alueelta paljon yhteydenottoja niin jaetaan työt valtuutettujen kesken. Mietitään ja puhutaan yhdessä asioista.
Turvallisuus	Yksiköihin mennään vain välttämättömissä työturvallisuusasioissa. Linjaorganisaatiolla vastuu työturvallisuudesta.

Kriisin alussa henkilöstöllä oli epäselvyyttä ja epätietoisuutta koronavirukseen liittyvissä ohjeistuksissa ja siitä millainen tilanne organisaatiossa on. Työsuojelussa toivoimme selkeää ohjeistusta, kuinka ns. tukipalvelut toimivat ja kuinka suojaudumme, kun menemme yksiköihin. Saimme työnantajalta ohjeistuksen toimia yleisten sosiaali- ja terveysministeriön ohjeiden mukaan ja olisin ehkä toivonut tarkempia ohjeita siihen, kuinka toimitaan.

Sisäinen viestintä

Koronaviruspandemian ja poikkeusolojen aikainen viestintä olisi voinut mielestäni olla tehokkaampaa ja kriisiviestinnän periaatteet nopeasta ja totuudenmukaisesta viestinnästä eivät täysin toteutuneet. Sairaallassa oli viestintäsuunnitelma häiriötilanteisiin ja viestintää toteutettiin sen mukaisesti. Henkilökunnalla oli epätietoisuutta henkilösuojainten riittävydestä ja siitä mikä niiden todellinen varasto- ja saatavuustilanne oli. Näiden pohjalta liikkui henkilöstön keskuudessa huhuja ja tämä väärä tieto olisi ollut hyvä sisäisesti oi-

kaista ja tiedottaa kuinka asiat todellisuudessa olivat ja mitä toimenpiteitä on tehty tai tullaan tekemään. Tiedottamiseen vaikutti myös valtakunnallisesti ristiriitaiset tiedot suojaintilanteesta, ja myöskään sairaalan johdolla ei ollut aina tarvittavaa tietoa käytettävissä, jota olisi voinut henkilöstölle jakaa. Laki ja ohjeistukset myös määrittivät, kuinka laajasti varautumiseen liittyviä tietoja voitiin julkaista. Työsuojelussa meillä oli epätietoisuutta suojainten tilanteesta keväällä, mutta kriisin edetessä tiedotus parani ja saimme enemmän ajankohtaista tietoa suojainten tilanteesta.

Kirjoitin viestintään ja sen kehittämiseen liittyvän sähköpostin johdolle, jonka kautta pyysin, että asiaa vietäisiin valmiustoimikuntaan. Perustin ehdotukseni kunnan viestintään kriisi- ja erityistilanteissa -oppaaseen. Sairaalan johto piti ehdotuksiani tarpeellisina ja tilanteeseen sopivina.

Ehdotukseni oli seuraava:

”Tilannekuvasta voisi tiedottaa henkilökuntaa vähintään joka viikko. Tiedotteessa olisi ajankohtainen tieto henkilösuojainten tilanteesta, uusista linjauksista ja Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen ja Sosiaali- ja terveysministeriön uusimmat ohjeistukset. Tiedottaa voisi myös Covid-varautumistyöryhmän, valmiustoimikunnan ja pandemiatyöryhmän asioista. Mikäli ohjeisiin tulee päivityksiä, niistä olisi hyvä tiedottaa myös intrassa. Sisäisesti tiedotettaisiin ajankohtainen tieto päivittäin montako tartuntaa alueella ja millainen tilanne sairaalassa eli tietoa montako potilasta hoidossa. Tämä olisi hyvä tiedottaa myös ulkoisissa tiedotuskanavissa sekä sosiaalisen median kanavissa kuten Twitterissä ja Facebookissa.”

Ulkoinen viestintä

Sosiaalisen median tärkeys nykyaikaisessa viestinnässä on merkittävä ja siellä viestittävän aktiivisen ja totuuden mukaisen viestinnän myötä kansalaisille ja työntekijöille saadaan ajankohtaista tietoa, joka helpottaa tilanteeseen suhtautumista ja kriisistä selviämistä.

Sairaalan viestintä Facebookissa ja Twitterissä oli yleistä viestintää koronavirus tilanteesta ja useat viestit olivat Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen alkuperäisiä viestejä, joita jaettiin uudelleen. Viestintä sosiaalisessa mediassa olisi mielestäni voinut olla aktiivisempaa ja sosiaalisessa mediassa olisi voinut viestiä käytännön ohjeistuksia kansalaisille sekä tietoa alueen koronavirus tilanteesta, esimerkiksi paljonko alueella on potilaita sairaalahoidossa.

Johtaminen

Kriisinaikainen johtaminen ja sen näkyvyys sairaalan henkilöstölle olisi voinut olla näkyvämpää ja aktiivisempaa. Keskustelin asiasta henkilöstön kanssa ja myös henkilöstö toivoi johdon parempaa näkyvyyttä ja että tilanteesta olisi tiedotettu enemmän. Myös johdon jalkautumista ja henkilöstön tapaamista esimerkiksi auditoriossa toivottiin mutta tämä ei ollut mahdollista koska valtioneuvoston käyttöönottoasetus määräsi, että yli 10 hengen kokoukset oli pidettävä etäyhteyksillä ja myös pienempien kokousten tarpeellisuus tuli arvioida. Koronaviruspandemian aikana henkilökunnalla oli mahdollisuus esittää johdolle kysymyksiä etäyhteyden kautta. Sairaalassa tehtiin 6-osainen videosarja, jossa sairaanhoitopiirin johto jakoi päivitettyä tietoa koronaviruspandemia tilanteesta. Tämä oli mielestäni hieno idea ja hyvä keino tiedottaa henkilöstöä

tilanteesta ja lisätä luottamusta kriisistä selviämiseen. Sairaalassamme toimi useita koronaviruspandemiaan liittyviä työryhmiä ja niiden toiminnasta ja sisällöstä olisi voinut tulla enemmän tietoa ainakin työsuojeluun. Varautumisen työryhmään kuuluivat työsuojeluorganisaatiosta työsuojelupäällikkö ja työsuojeluvuutettu ja tämän ryhmän toiminnasta saimme muistion sekä asioista tiedotettiin työsuojeluorganisaation sisällä.

Jo aikaisessa vaiheessa koronaviruspandemiaa tuli aluehallintoviranomaiselta ohjeistusta, että organisaation täytyy päivittää lakisäätäinen työn vaarojen arviointi yksiköissä liittyen koronaviruksen aiheuttamiin vaaratekijöihin työssä. Informoin tästä sairaalanjohtoa ja pyysin että asia tiedotettaisiin esimiesten kautta yksiköihin. Koronaviruksesta aiheutuvaa vaaraa ja sen riskien arviointia käytiin läpi myös riskienhallinta työryhmässä. Mielestäni tämä oli todella tärkeä asia arvioida, jotta saataisiin tietoa siitä, millainen riski missäkin yksikössä koronaviruksen suhteen oli. Koronaviruksen aiheuttamien työn vaarojen ja haittojen arviointiin saatiinkin oma moduuli riskienhallinta ohjelmistoon, jonne yksiköt tekivät arviointia. Toisissa sairaaloissa ei ollut näin systemaattista riskien arviointia, liittyen koronaviruksesta aiheutuviin työn vaaratekijöihin.

POHDINTA

Kriisissä johtamisen ja viestinnän onnistumisen edellytykset lähtevät normaalioloista. Normaalioloissa hyvin suunniteltu, toimiva ja organisoitu viestintä antaa mahdollisuuden onnistua myös kriisitilanteissa. Kriisitilannetta johtavat ja asiantuntijaroolissa olevat henkilöt voisivat olla ehkä vielä enemmän näkyvillä henkilöstölle. Näin heidän johtamisensa ja toiminta kriisitilanteessa tulisi tutuksi henkilöstölle ja tämä lisäisi henkilöstön luottamusta tilanteesta selviämiseen. Kriisitilanteessa johtamisen tulisi olla selkeästi määritelty, luotettavaa ja nopeasti reagoivaa. Poikkeusolojen alkaessa henkilöstölle olisi hyvä tiedottaa toiminnasta vastuussa ja johdossa olevat henkilöt.

Kuten oppaassa kunnan viestintään kriisi- ja erityistilanteessa sanotaan, niin henkilöstölle tulisi kertoa riittävästi, oikea aikaista ja totuuden mukaista tietoa, jolloin estetään huhujen leviäminen ja henkilöstö voi paremmin keskittyä omaan työhönsä. (Seppälä ym. 2009, 16). Tämä olisi hyvä ottaa huomioon niin sisäisessä viestinnässä kuin ulkoisessa viestinnässä, esimerkiksi sosiaalisen median kanavissa.

Kriisinaikainen viestintä perustui organisaation viestintästrategiaan. Viestintästrategian toimivuutta olisi hyvä tarkastella ja analysoida mitkä asiat toimivat hyvin ja missä olisi mahdollisesti kehitettävää. Näin viestintä toimisi vielä paremmin vastaavissa tilanteissa tulevaisuudessa. Viestintästrategiassa olisi hyvä olla selkeät linjaukset viestinnän vastuuhenkilöistä. Viestintää ja sen toimivuutta voisi tarkastella myös kriisin aikana ja tarvittaessa muuttaa sitä ketterämmäksi ja tilanteeseen nopeammin reagoivaksi.

Jatkossa myös turvallisuuteen liittyvien asiantuntijoiden kriisinaikainen rooli voisi olla suurempi ja näkyvämpi. Asiantuntijat voisivat toimia tilannetta johtavan henkilön kanssa tiiviissä yhteistyössä ja näkyvästi, koska useat koronapandemian aikaiset asiat koskivat työ- ja potilasturvallisuutta ja tilanteen riskienhallintaa. Organisaatiossa olisi hyvä tiedottaa ja ottaa kantaa suojaimiin, suojautumiseen, turvallisuuteen ja jaksamiseen liittyvissä asioissa.

Kriisin aikana ja myös siihen varautumisessa olisi hyvä ottaa käyttöön kaikki tietotaito, jota kriisistä selviytymiseen ja palautumiseen tarvitaan. Organisaatiossa voisi kartoittaa millaista osaamista henkilöstöllä on ja kuinka sitä voisi käyttää hyväksi kriisin hoidossa ja siitä selviytymisessä.

Lähteet

Coombs, W. T. 2014. Crisis Management and Communications Institute for public relation. Crisis Management and Communications. Viitattu 1.10.2020. <https://instituteforpr.org/crisis-management-communications/>.

Frandsen, F. & Johansen, W. 2007. Krisekommunikation. Gylling: Forlaget Samfundslitteratur.

Henriksson, A. & Karhu, M. 2002. Kriisit ja viestintä. Tammer-Paino Oy. Tampere.

Lehtonen, J. 2009. Ettei pahin tapahtuisi - Riski- ja kriisiviestinnän perusteet. Vaasa: Mainostajien liitto.

Seeck, H. 2009. Kriisit ja työyhteisöt – kriisijohtaminen työyhteisön tukena. Tampere: Tampereen yliopisto-paino Oy - Juvenes Print.

Skoglund, T. 2004. Yrityksen kriisin hallinta. Johtajuus ja viestintä. Helsinki: Tietosanoma Oy.

Saarelma-Thiel, T. 1994. Kriisistä ylös. Helsinki: Työterveyslaitos.

Seppälä J., Manninen T, Musakka, P., Maunu, A.-M., Ruotsi, T., Makkonen, K., Lehtonen, R., Pärnänen, K. & Kekäle, P. 2009. Varaudu. Opas kunnan viestintään kriisi- ja erityistilanteissa. Helsinki: Kuntaliitto. <https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/Kriisiviestintaopas.pdf>

Julkaisematon lähde

Keränen, T., Smura, M. & Tauriainen, I. 2020. Organisaation kriisiviestinnän perusteet ja sosiaalisen median hyödyntäminen kriisiviestinnässä. Laurea.

3 Covid-19 vaikutuksia kaupallisen lentoliikenteen toimintaan Suomessa

Päivi Grekula

JOHDANTO

COVID-19-pandemian levitessä nopeasti Kiinasta ympäri maailmaa vuoden 2020 alussa, joutui moni toimiala suuren mullistuksen eteen. Kun maailma oli tottunut vapaaseen liikkuvuuteen niin tavaran kuin henkilöidenkin osalta, rajojen sulkeminen ja matkustamisen rajoittaminen asettivat isoja haasteita toimintojen jatkuvuudelle.

Lentoliikenteen käytännössä pysähtyessä lentoyhtiöt joutuivat miettimään uusia lähestymiskulmia toiminnalleen. Yksi suurimmista kysymyksistä koski sitä, miten voidaan varmistua toiminnan turvallisuustason pysymisestä korkealla, aikana, jolloin tilanne elää koko ajan ja tietoa on vasta vähän saatavilla. Samalla tulee uusia vaatimuksia ja suosituksia niin kansallisilta viranomaisilta, Euroopan Unionin tasolta, kuin alan standardeihin toiminnan eri osa-alueita koskien, toimintoja joudutaan sopeuttamaan ja mukauttamaan nopealla aikataululla ja liiketalouden sakkaamisen seurauksena tuhansia ihmisiä lomautetaan tai irtisanotaan.

Erityistä päänvaivaa on aiheuttanut turvallisuusjohtamiseen vahvasti linkittyvien vaatimustenmukaisuuden- ja riskienhallinnan pysyminen riittävällä tasolla, kun tapaamiset, tarkastukset ja auditoinnit on toistaiseksi jätettävä odottamaan parempia aikoja. Se herättää myös miettimään, millä muulla tavoin turvallisuustasoa voitaisiin valvoa kattavasti ja objektiivisesti. Tämä koskee niin lentoyhtiöiden sisäistä turvallisuusjohtamista kuin myös viranomaisen suorittamaa valvontaa.

VIRANOMAISTEN REAGINTI

Euroopan lentoturvallisuusvirasto EASA julkaisi ensimmäisen COVID-19- pandemiaa koskevan turvallisuustiedotteensa (Recommendations in response to Coronavirus '2019-nCoV' outbreak, 2020) tammikuun

2020 lopulla, kun alkoi olla ilmeistä, että pandemia iskee voimalla myös Eurooppaan. Tämän ensimmäisen tiedotteen suositukset koskivat pääasiassa sitä, että lentoyhtiöiden tulisi luoda toimintamenetelmä matkustamohenkilökunnalle sitä varten, että lennolla kyydissä olevalla matkustajalla epäiltäisiin koronatartuntaa.

Helmikuun 2020 alussa EASA julkaisi lisäohjeita (Advise for airlines and their crew, 2020) lentoyhtiöille ja miehistölle käsihygieniaa, lentokoneiden vesisäiliöiden täyttöjä ja maassa tehtävää matkustamon tuulettamista koskien. Samalla julkaistiin posterit, jossa sekä matkustajia että miehistöä ohjeistettiin asianmukaisista toimenpiteistä lentomatkustuksessa. Kuten kuvioista 1 näkyy, posterin sisältämä ohjeistus koski vielä tässä vaiheessa vain käsihygieniasta huolehtimista sekä kehotuksia välttää sairaana matkustamista.

Coronavirus

Before or during a flight

- Do not fly if you have a fever, cough, cold, difficulty breathing or flu-like symptoms

- Share your travel history with your health care providers

- If you feel ill while travelling, inform crew and seek medical care ASAP

Food safety

- Avoid eating raw or undercooked animal products (meat, milk, etc.)
- Wash your hands every time you handle food

Protect Yourself and Others from illness while flying – reduce the risk

- Clean hands frequently and well with alcohol-based hand rub or soap and water

- Avoid close contact with others who have a fever, cough, cold, difficulty breathing or flu-like symptoms

- When coughing and sneezing, cover mouth and nose with flexed elbow or tissue – dispose of tissue immediately and wash hands

- Avoid touching eyes, nose or mouth

Follow the advice of the local public health authorities.

Kuvio 1. Advice for Airline and their Crews 2020.

Viimeistään maaliskuussa kävi ilmeiseksi, että myöskään Suomessa lento-operointia ei voida jatkaa totutusti ja noudattaen kaikilta osin voimassa olevaa sääntelyä. Koronaviruksen leviämisen torjumiseksi kokoontumisia rajoitettiin, työnantajat siirsivät työntekijöitään mahdollisuuksien mukaan etätöihin ja valtiot sulki rajat.

Koronavirus aiheutti ruuhkaa myös ilmailulääkäreiden vastaanotoille, jonka takia Liikenne- ja viestintävirasto Traficom tiedotti maaliskuun lopulla, että he myöntävät poikkeuksellisesti jatkoaikaa työntekijäryhmien vaadittujen lupakirjojen voimassaololle tietyin rajoituksin, jos asianmukaista tarkastusta ei pystytä koronan takia suorittamaan määräajassa (Liikenne- ja viestintävirasto Traficom 25.3.2020).

IF A PASSENGER...

A. shows signs of being ill

- Make use of protective equipment (single use gloves and mask) when in contact with passengers exhibiting symptoms of an acute respiratory infection (cough, frequent sneezing, runny nose, sore throat, difficulty breathing)

- Use gloves when handling items such as used napkins, glasses and food trays.

B. is confirmed ill the crew should:

- Use the health part of the aircraft general declaration to register the health information on-board and submit it to the Point of Entry health authorities when required by a State's representative;

- Ask passengers to complete passenger locator card forms to identify where in the aircraft the passenger is seated along with information regarding their immediate travel plans and contact details*

- Recommend to passengers to self-report if feeling ill as described above;

*The information is for authorised public health purposes according to law.
A passenger locator form can be downloaded at:
www.who.int/ihp/ports_airports/locator_card/en/

Lisäpidennystä myönnettiin myös huoltotoiminnan osalta lentokelpoisuuden tarkastustodistuksen voimassaoloon niitä ilma-aluksia koskien, jotka ovat valvotussa ympäristössä (Lentokelpoisuuden tarkastustodistuksen voimassaolon lisäpidennys ilma-aluksen ollessa valvotussa ympäristössä, 2020) sekä tiettyihin lentomiehistöjen koulutuksiin, joita ei ollut koronatilanteen vuoksi mahdollista suorittaa, esimerkiksi simulatiokoulutuslaitteen sijaitessa maassa, jonka rajat on suljettu (Päätös poikkeusten myöntämisestä asetuksen (EU) N:o 2018/1139 artiklan 71(1) nojalla, 2020).

Samaan aikaan EASA julkaisi turvallisuusdirektiivin, joka edellytti operaattoreita desinfiomaan ilma-alukset korkean koronariskin maista tultaessa jokaisen lennon jälkeen. Tämä turvallisuusdirektiivi oli ensimmäinen operatiivinen, Euroopan laajuinen toimenpide koronan pysäyttämiseksi. (Safety directive to combat spread of COVID-19 via airline travel, 2020.) Huhtikuussa nähtiin tämän lisäksi tarpeelliseksi suosittaa miehistönjäsenille hengityssuojaimen käyttöä työvuoroilla (New recommendations for aircraft operators and aerodrome operators, 2020).

Toukokuussa EASA julkaisi yhdessä Euroopan tautienhäikäisy- ja -valvontakeskuksen ECDC:n kanssa "COVID-19 Aviation Health Safety Protocol"-suosituksen (2020), joka sisältää tällä hetkellä eurooppalaisessa ilmailussa suositellut toimintamenetelmät taudin leviämisen ehkäisemiseksi. Tämän suosituksen pohjalta EASA myös julkaisi Aviation industry charter for COVID-19 (2020)-dokumentin, jonka allekirjoittaneet lentoyhtiöt ja lentoasemat pyrkivät implementoimaan, operaationsa erityispiirteet huomioiden, "COVID-19 Aviation Health Safety Protocol":n mukaiset toimenpiteet omaan toimintaansa sekä muun muassa jakamaan tämän pohjalta keräämiään huomioita toiminnastaan ja suosituksen toimenpiteiden tehokkuudesta ja jakamaan näitä tietoja edelleen EASA:lle ja ECDC:lle viikoittain. Suomalaisista toimijoista lentoyhtiö Norra sekä Helsinki-Vantaan lentoasema ovat allekirjoittaneet tämän EASA charterin.

JOHTAMISJÄRJESTELMÄ, TURVALLISUUS JA VAATIMUSTENMUKAISUUS

Ilmailun turvallisuudenhallinnan valvonta ja vaatimustenmukaisuus joutui monelta taholta pohdinnan kohteeksi, kun perinteinen auditointi ja paikan päällä tapahtuvat toiminnantarkastukset jouduttiin keskeyttämään ja kokoukset siirtyivät digialustoille ja etäyhteyksin toteutettaviksi. Tätä näkökulmaa joutuivat miettimään niin operaattorit kuin viranomaisetkin tahoillaan.

Johtamisjärjestelmän ja turvallisuuden on kuljettava käsikädessä. Haasteeksi nouseekin erityisesti toiminnan palauttamista mietittäessä sen tehokkuuden ja taloudellisten seikkojen yhteensovittaminen samaan aikaan kun työntekijät ovat olleet pitkään lomautettuna tai tehneet töitä vain harvakseltaan operaatioiden vähäisyyden takia. Silloin tekemisestä puuttuu tavallinen rutiini ja avainhenkilöitä on ehkä yhä lomautettuna tai jouduttu irtisanomaan. Samalla, pandemian ollessa yhä päällä, toimintamalleja on jouduttu muuttamaan totutusta viruksen leviämisen ehkäisemiseksi ja toiminnan sopeuttamiseksi. Tämä saattaa aiheuttaa stressiä työntekijöissä ja samalla turvallisuustarkastelut, joita toimijat ovat tehneet aiempaa, normaalia operointia silmällä pitäen, eivät enää olekaan ajantasaisia ja vertailukelpoisia. Kun muutoksen johtamisesta tuli lähes päivittäinen työtehtävä, saattaa turvallisuustarkastelujen tekeminen ja riskien kartoittaminen alkaa lipsumaan huomaamatta. Samoin tilanteen ollessa päällä akuuteimmillaan, jouduttiin joitain käytäntöjä aloittamaan pikaisestikin, jolloin asianmukainen tarkastelu sen vaikutuksista toiminnalle saattoi jäädä puutteelliseksi tai kaipaa päivittämistä. (Review of Aviation Safety Issues Arising from the COVID-19 Pandemic, 2020.)

TURVALLISUUSASPEKTEJA

Voidakseen reagoida ughiin, täytyy ensin tunnistaa niiden aiheuttamat riskit. Sen jälkeen niille voidaan miettiä suojausjia ja lievennyskeinoja seurausten poistamiseksi tai vaikutusten lieventämiseksi hyväksyttävälle tasolle. Tästä syystä pandemian aiheuttaman uuden tilanteen edessä täytyy herkällä korvalla tarkkailla, mitä uusia tai hälyttäviä näkökulmia turvallisuuteen liittyen tilanteesta seuraa. EASA nostaa seurattaviksi turvallisuusaspekteiksi erityisesti johtamisjärjestelmän (management system), ihmisen suorituskyvyn (human performance), koulutuksen, tarkastuksen ja voimassaolon (training, checking & recency), vanhentuneen tiedon (outdated information), infrastruktuurin ja välineiden (infrastructure and equipment) ja turvallisuuteen vaikuttavien taloudellisten seikkojen näkökulmat. Koronapandemia on aiheuttanut muutoksia kaikkiin näihin toiminnan muotoihin, jonka takia ne kaipaavat erityistä tarkastelua jatkossa niin operaattoreilta itseltään, kuin myös paikallisilta viranomaisiltakin. (Review of Aviation Safety Issues Arising from the COVID-19 Pandemic, 2020.)

Kansainvälinen siviili-ilmailujärjestö ICAO suosittaa toukokuussa julkaisemassaan ohjeistuksessa (ICAO, 2020) kansallisia ilmailuviranomaisia safety risk management- lähtöiseen ajatteluun, sekä huomioimaan siinä turvallisuusnäkökulmat, ei vain keskittyen oman alan näkymiin, vaan koko yhteiskunnan turvallisuutta koskien. Riskiperusteisuuden kulmakivenä on saatavilla olevan datan hyödyntäminen ja sitä seuraamalla havaittuihin trendeihin ennakoivasti puuttuminen sen sijaan, että odotetaan jotain ensin tapahtuvaksi ja reagoidaan sitten jo tapahtuneeseen korjaavasti. Tämä suositus on käyttökelpoinen myös lentoyhtiöiden omassa turvallisuudenhallinnassa ja vaatimustenmukaisuuden tarkkailussa. Päätöksiä joudutaan tällä hetkellä tekemään rajatun tiedon valossa ja niiden vaikutukset heijastuvat alan kansainvälisyyden takia laajemminkin, kuin vain oman valtion sisällä tapahtuvaan toimintaan.

KOHTI UUTTA NORMAALIA

Edellä mainittujen EASAn turvallisuusaspektien näkökulmat haastavat alan toimijoita myös sitten, kun toimintaa aletaan jälleen palauttamaan kohti uutta normaalia. Sekä ala, että maailma on muuttunut ja vertailu aiempaan on haastavaa, jollei jopa mahdotonta. Kukaan ei myöskään tiedä, miten tilanne elää ja kuinka virus muuttuu ja muuntautuu. (Review of Aviation Safety Issues Arising from the COVID-19 Pandemic, 2020.)

ICAO on jakanut pandemian aikaisen turvallisuusriskien hallinnoinnin kolmeen vaiheeseen: 1) suunnittelu, 2) toteutus, 3) tarkastaminen ja toiminta. Kuviossa esitetyillä toimenpiteillä pyritään hyödyntämään nimenomaan riskiperusteista ja ennakoivaa toimintaa turvallisuusjohtamisessa ja oppimaan tähän mennessä tapahtuneesta niin, että toiminnan resilienssi paranee ja toimintoja voidaan sopeuttaa vallitsevan tilanteen kulloinkin aiheuttamien tarpeiden ja vaatimusten mukaan.

Huomionarvoista on, että kuten EASA:n esiin nostamissa turvallisuusaspekteissa, myös ICAO:n kuviossa yhtenä erityisenä huolena nähdään pandemian vaikutukset ihmisten toimintaan. Kun Wiegmann & Shappell (2001) toteavat raportissaan, että monien tutkimusten perusteella 70-80% lento-onnettomuuksista johtuvat inhimillisestä virheestä niin siviili-ilmailussa, kuin sotilasilmailun puolellakin, tulisi tämän ehdottomasti olla yhtenä riskitarkastelun aiheena vallitsevassa tilanteessa, jossa turhia suoria kontakteja muiden ihmisten kanssa pyritään välttämään. Kun kouluttaminen ja tarkastaminen muuttavat muotoaan tai siirtyvät hamaan tulevaisuuteen, joudutaan luottamaan enemmän siihen, että ihmiset raportoivat avoimesti ja rohkeasti havaitsemistaan poikkeamista niin omassa kuin toistenkin toiminnassa.

Kuva: Trinity Moss on Unsplash

Samaan aikaan kun pandemia on tuonut uusia haasteita toiminnalle, se on voitu nähdä myös alaa uudistavana vaiheena, jonka aikana on jouduttu kokeilemaan mahdollisuuksia suorittaa toiminnantarkastuksia etäyhteyksiä hyödyntäen, toiminnan pyörittämistä rajallisin resurssein tai siirtää kommunikointia erilaisille digitaalisille alustoille (ICAO, 2020). Kansainvälisen ilmakuljetusjärjestön, IATA:n, toiminnassa perinteiset auditoinnit ovat aina näytelleet isoa roolia erilaisten standardijärjestelmien kautta. IATA on luonut vahvat turvallisuusstandardit muun muassa lento-operointia, jäänpoistotoimintaa, maapalveluja ja polttoainetoimintaa koskien, joita sen auditointit käyvät säännöllisesti auditoimassa eri puolilla maailmaa ja useiden eri toimijoiden suorittamana. IATA onkin julkaissut oppaan ”IOSA Guidance for Safety Monitoring under COVID-19” (2020), joka havainnollistaa operoinnin statuksen ja turvallisuuden seurannan välisiä rajoituksia ja asteittaista vaatimuksenmukaisuustoiminnan palauttamista toiminnan elyessä kohti normaalia.

Kuten kuvista 3 voi havaita, IATA näkee perinteisten auditointien palauttamisen tarpeellisenä muista turvallisuudenhallinnan menetelmistä huolimatta heti, kun pandemian puitteissa siihen on mahdollisuus. Etäyhteydellä suoritettavat auditoinnit, turvallisuustarkastelut, osastojen suorittamat itsearvioinnit ja muut seurantatyökalut voidaan siis nähdä auditointia hyvin täydentävinä menetelminä, mutta ei kokonaan sitä korvaavina toimintatapoina. Tämä jättää, muiden haasteiden lisäksi, turvallisuudenhallinnan asiantuntijoille mahdollisuuden uusien ja entistä parempien seurantatyökalujen ja -menetelmien kehittämiseen, ja antaa parhaassa tapauksessa sysäyksen kohti entistä tehokkaampaa riskiperustaista turvallisuudenhallintaa koko alalla.

VAIKUTUKSET OMAAN TYÖHÖN

Omassa työssäni lentoyhtiön compliance- toiminnoissa korona muutti montaa asiaa. Auditointien osalta niin ulkoiset kuin sisäisetkin auditoinnit jouduttiin keskeyttämään ja niitä päästiin jatkamaan vasta loppukestästä. Tavallisten paikan päällä tapahtuvien auditointien rinnalle on otettu remote audit- malli, jossa auditointi on suoritettu etäyhteyksiä hyödyntäen ja tarvittavat dokumentit ja tositteet on toimitettu auditioijille esimerkiksi sähköpostin välityksellä. Yleisesti tämä on koettu toimivaksi, mutta ei pitkäaikaiseksi ratkaisuksi, koska vaikka toiminnan dokumentoinnin tasosta pystytään tälläkin tavoin varmistumaan, jää sen implementoinnin toteaminen käytännössä toteutumatta.

Henkilöstön toimiminen pääosin etätyössä on korostanut erityisesti toimivan viestinnän merkitystä kaikessa toiminnassa. Asiat, jotka toimistoympäristössä hoituisivat yhdellä vierailulla kollegan ovelle tai nopealla pikapalaverilla, saattavat nyt vaatia useamman puhelinoiton tai sähköpostin. Toisaalta viestintäkanavia seurataan etätöissä aktiivisemmin ja viestit tavoittavat ihmiset nopeasti heidän ollessaan kotitoimistolla pääasiassa tietokoneiden ääressä.

Myös matkustamisia ja suojavausteita on jouduttu miettimään eri tavalla kuin ennen; tapaamisia, joiden järjestäminen on ollut perusteltua tilanteesta huolimatta, on jouduttu miettimään tilarajoitusten vuoksi hieman eri tavalla. Samoin auditioijien työmatkoja varten jouduttiin hankkimaan desinfiointiaineita käsille ja pinnoille, sekä hengityssuojaimia. Kohteesta riippuen on jouduttu myös huolehtimaan siitä, että tapaamisen toiselta osapuolelta on esimerkiksi sähköpostitse saatu vahvistus tapaamisesta sekä yhteystiedot, kehen olla yhteydessä kohteessa liikkumisen välttämättömyyden todentamiseksi.

LOPUKSI

Pandemia ei ole ohi. Rauhallisen alkukesän jälkeen tartuntamäärät ovat lähteneet uudelleen nousuun monissa valtioissa ja Suomessa käydään julkista keskustelua mahdollisten rajoitusten palauttamiseksi joko kokonaan tai osittain, jotta tartuntamäärät saadaan taas kuriin (Tilannekatsaus koronaviruksesta, 2020). Vaikka Suomen ilmailun toimijat ovat toiveikkaita pikkuhiljaa elpyvästä liikenteen kasvusta, on tulevaisuudesta vielä mahdotonta sanoa kovin pitkälle eteenpäin.

Sekä ICAO, IATA että EASA ovat kehottaneet viranomaisia ja operaattoreita keräämään lesson learned-oppoja matkan varrelta erityisesti turvallisuuden näkökulmasta. Niitä tämän matkan varrelta pitäisi löytyä.

Lähteet

Advise for Airlines and their crew. 2020. European Union Aviation Safety Agency: Leaflet 4.2.2020. Viitattu 14.6.2020. <https://www.easa.europa.eu/document-library/general-publications/coronavirus-advice-airlines-and-their-crews>

COVID-19 Aviation Health Safety Protocol. Operational guidelines for the management of airpassengers and aviation personnel in relation to the COVID-19 pandemic. 30.6.2020. European Union Aviation Safety Agency & European Centre for Disease Prevention and Control. Viitattu 9.8.2020. https://www.easa.europa.eu/sites/default/files/dfu/EASA-ECDC_COVID-19_Operational%20guidelines%20for%20management%20of%20passengers_v2.pdf

European Union Aviation Safety Agency 2020. Aviation Industry Charter for COVID-19. <https://www.easa.europa.eu/aviation-industry-charter-covid-19>

ICAO Handbook for CAAs on the Management of Aviation Safety Risks related to COVID-19. 2020. International Civil Aviation Organisation. Viitattu 27.7.2020. <https://www.icao.int/safety/SafetyManagement/Doc10144/Doc%2010144.pdf>

IOSA Guidance for Safety Monitoring under COVID-19. 2020. The International Air Transport Association (IATA) . Viitattu 9.8.2020. <https://www.iata.org/en/iata-repository/publications/iosa-audit-documentation/iosa-guidance-for-safety-monitoring-under-covid-19/>

Liikenne- ja viestintävirasto Traficom 25.3.2020. Tiedote lentäjille, lennonjohtajille, lennontiedottajille ja matkustamohenkilöstölle: Lääketieteellisten kelpoisuustodistusten ja matkustamomiehistön terveydentilastodistusten voimassaolon jatkaminen poikkeusmenettelyllä. Viitattu 14.6.2020. <https://www.traficom.fi/fi/ajankohtaista/tiedote-lentajille-lennonjohtajille-lennontiedottajille-ja-matkustamohenkilostolle>

New recommendations for aircraft operators and aerodrome operators. 2020. European Union Aviation Safety Agency. COVID-19 Safety Information Bulletin Viitattu 27.7.2020. <https://www.easa.europa.eu/newsroom-and-events/news/updated-covid-19-safety-information-bulletin-includes-new-recommendations>

Päätös poikkeusten myöntämisestä asetuksen (EU) N:o 2018/1139 artiklan 71(1) nojalla. 2020. Liikenne- ja viestintävirasto Traficom. Viitattu 14.6.2020. <https://www.traficom.fi/sites/default/files/media/regulation/Poikkeuslupa - 2.4.2020 final.pdf>

Recommendations in response to Coronavirus '2019-nCoV' outbreak. 2020. European Union Aviation Safety Agency: Covid-19 Safety information bulletin. 2020. Viitattu 14.6.2020. <https://www.easa.europa.eu/newsroom-and-events/news/easa-issues-sib-recommendations-response-coronavirus-2019-ncovoutbreak>

Review of Aviation Safety Issues Arising from the COVID-19 Pandemic. 2020. European Union Aviation Safety Agency: Covid-19 Guidance / Advice. <https://www.easa.europa.eu/newsroom-and-events/news/easa-published-review-aviation-safety-issues-arising-covid-19-pandemic>

Safety directive to combat spread of COVID-19 via airline travel. 2020. European Union Aviation Safety Agency. Viitattu 27.7.2020. <https://www.easa.europa.eu/newsroom-and-events/news/easa-issues-safety-directive-combat-spread-covid-19-airline-travel>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020. Tilannekatsaus koronaviruksesta. Viitattu 10.8.2020. <https://thl.fi/fi/web/infektiotaudit-ja-rokotukset/ajankohtaista/ajankohtaista-koronaviruksesta-covid-19/tilannekatsaus-koronaviruksesta>

Wiegmann, D.A., Shappell, S.A., 2001. A Human Error Analysis of Commercial Aviation Accidents Using the Human Factors Analysis and Classification System (HFACS). U.S. Department of Transportation. Viitattu 20.7.2020. https://www.faa.gov/data_research/research/med_humanfacs/oamtechreports/2000s/media/0103.pdf

4 Migri muutoksen keskellä - Koronapandemian vaikutukset Maahanmuuttoviraston toimintaan tammi-elokuussa 2020

Minna Karensalo

MUUTOSJOUSTAVUUS – RATKAISU KORONAPANDEMIAN HAITTOJEN TORJUNNASSA

Miten organisaatio voi minimoida koronan aiheuttamia häiriötä toiminnassaan? Mikä merkitys on henkilöstön sopeutumisella yllättäviin tilanteisiin? Tässä artikkelissa etsin vastauksia näihin kysymyksiin tarkastelemalla Maahanmuuttoviraston toimintaa kevään 2020 koronapandemian aikana. Artikkelia varten haastattelin kesäkuussa 2020 Maahanmuuttoviraston apulaispäällikköä (haastateltava 1), viestintäjohtajaa (haastateltava 2) sekä koronaryhmän jäsentä ylitarkastajaa (haastateltava 3).

PANDEMIAN ALKUVAIHEET

Maahanmuuttoviraston apulaispäällikön mukaan (haastateltava 1) vuoden 2020 vaihteessa ei ollut saatavilla varmaa tietoa koronaepidemia kehitymisestä. WHO oli ilmaissut tammikuun lopussa pidetyssä hätäistunnossa huolensa kansanterveydellisestä uhasta ja samaan aikaan EU:n terveyskomissaari Stella Kyriakides ja EU:n kriisinhallinnan komissaari Janez Lenarčič varoittivat pitämässään lehdistötilaisuudessa EU:n jäsenmaita viruksen leviämisestä. Vaikka tietoa viruksen vaarallisuudesta oli esitetty tammikuussa ja Kiinasta saadut tiedot olivat hälyttäviä, vallalla vaikutti olevan käsitys siitä, että virus pystytään torjumaan Kiinassa eikä leviämistä tapahtuisi muihin maihin. Tammikuun lopulla WHO:n mukaan Kiinan ulkopuolella tartuntatapauksia oli noin 100 eikä koronaan kuolleita ollut raportoitu lainkaan. (Haastateltava 1 2020; Novel Coronavirus (2019-nCoV) Situation Report-11 2020.)

Tammi-helmikuun vaihteessa vallitsevasta epätietoisuudesta huolimatta Maahanmuuttovirasto aloitti vastaanottokeskusten pandemiavalmiussuunnitelmien laadinnan ja perusti helmikuun lopulla koordinaatioryhmän, koronaryhmän, jossa lähes kaikki viraston yksiköt sekä vastualueet ovat edustettuina. Ryhmässä,

joka toimii edelleen, käsitellään ja ratkaistaan pandemian aikana asioita ylimmän johdon linjausten mukaisesti sekä valmistellaan toipumissuunnitelmaa, valmiutta palata normaaliin toimintaan. Koronaryhmä tiedottaa tehdyistä päätöksistä ja toimenpiteistä, ja ryhmän yksikkökohtaiset tiedottajat viestivät yksikön ja koronaryhmän välillä. Näin on kyetty vastaamaan yksikkökohtaisiin kysymyksiin ja saatu koronaryhmälle tietoa yksiköiden haasteista ja käytänteistä. (Haastateltava 1 2020; Haasteltava 2 2020; Haastateltava 3 2020.)

Helmikuun puolen välin jälkeen viruksen leviäminen oli äärimmäisen nopeaa. Maailmanlaajuisesti maaliskuun alussa tartuntatapauksia oli lähes satatuhatta ja kuolleita yli 3.000 ja loppukuussa koronavirukseen kuolleita raportoitiin olevan 30.000 ja tartunnan saaneita yli 700.000. Maailman terveysjärjestön WHO julisti 11.3.2020 koronan pandemiaksi. (Coronavirus disease 2019 (COVID-19) Situation Report –51. 11.3.2020). Valmiuslaki otettiin Suomessa käyttöön 16.3.2020 ja välittömästi suurin osa Maahanmuuttoviraston työtehtävistä siirtyi etätöihin. Osa viraston palveluista vaatii paikallaoloa, esimerkiksi työtehtävät asiointipalvelupisteissä, vastaanottokeskuksissa ja säilöönottoyksikössä, joiden hoitaminen etätöinä ei ollut mahdollista.

VALMIUSLAKI

Valmiuslaissa poikkeusolot määritellään seuraavasti: *”Valmiuslaissa tarkoitettu yhteiskunnan tila, jossa on niin paljon tai niin vakavia häiriöitä tai uhkia, että on tarpeen mahdollistaa viranomaisten tavanomaisesta poikkeava toimivaltuuksien käyttö. Poikkeusolojen vallitsemisen toteaa valtioneuvosto yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa. Viranomaisten poikkeavista toimivaltuuksista poikkeusoloissa säädetään valmiuslaissa (1552/2011), ja näiden säännösten soveltamisen aloittamisesta säädetään valtioneuvoston asetuksella (nk. käyttöönottoasetus). Eri poikkeusolojen vaikutus viranomaisten toimintaan vaihtelee viranomaisen ja poikkeusolon laadun mukaan. Siksi asianmukainen poikkeusoloihin varautuminen edellyttää, että viranomaisen tehtävät määritetään kussakin poikkeusolon muodossa erikseen ja että kunkin poikkeusolon muodon kohdalla arvioidaan erikseen, miten poikkeusolo vaikuttaa viranomaisen toimintaan. Jokaisen viranomaisen on varmistettava, että niiden tehtävät hoidetaan mahdollisimman hyvin myös poikkeusoloissa. Suuri osa tehtävistä on poikkeusoloissa asiallisesti samoja kuin normaalioloissa, mutta keinot, lukumäärä ja priorisointi saattavat muuttua. Lisäksi tilanne saattaa edellyttää suojaamista ja toimimista suojatiloissa. Lainsäädäntö sisältää myös erikseen säädettyjä oikeuksia ja velvoitteita, joita sovelletaan vain poikkeusoloissa.”* (Valmiuslaki 1552/2011.)

Valtiovarainministeriön kirjeessä 23.3.2020 todetaan, että valmiuslaki ei sisällä nimenomaisia säännöksiä valtion virastojen aukioloajoista poikkeusoloissa.

Taulukko 1. Valtiovarainministeriön kirje 23.3.2020 säännöksiä valtion virastojen aukioloajoista poikkeusoloissa (Ohje valtion virastojen aukiolosta ja siitä poikkeamisesta. 23.3.2020)

JULKISTEN PALVELUJEN JÄRJESTÄMISEEN LIITTYVÄN YLEISTOIMIVALTANSA PERUSTEELLA (VNA VALTIONVARAINMINISTERIÖSTÄ 610/2003, 1 §) VALTIONVARAINMINISTERIÖ OHJEISTAA VIRASTOJEN AUKIOLOSTA ANNETUN ASETUKSEN (332/1994) SOVELTAMISESTA SEURAAVASTI:

Aukioloasetus on poikkeusolojen toteamisesta huolimatta voimassa. Pääsääntö on, että valtion ovat sen mukaan auki arkipäivinä kello 8.00 - 16.15.

Poikkeusolojen aikana voidaan aukioloasetuksen 3 §:n nojalla tilapäisesti poiketa kohdassa 1 mainituista aukioloajoista. Poikkeusoloista huolimatta aukiolojen rajoitusten välttämättömyys on tapauskohtaisesti perusteltava ja vaikutukset arvioitava.

Viraston on aukioloasetuksen mukaisesti ilmoitettava aukioloaikojen ja erityisesti käyntiasiointia koskevien aikojen muutoksista toimialansa ministeriölle. Ministeriö viimekädessä linjaa, tuleeko viraston aukioloaikojen rajoittamis päätöstä muuttaa.

Mikäli aukioloasetuksen mukaista aukioloa rajoitetaan, viraston on tiedotettava siitä, miten käyntiasiointi järjestetään ja miten muu palvelu on saavutettavissa esimerkiksi puhelimella tai sähköpostilla tilapäisten aukiolorajoitusten aikana. (Valtiovarainministeriö 2020.)

Valmiuslain vaikutukset Maahanmuuttovirastoon

Maahanmuuttovirasto aloitti suojaavat toimenpiteet siten, että 23.3.2020 Maahanmuuttovirasto keskeytti vuoronumeroasioinnin palvelupisteillä. Tämä tarkoitti sitä, että palvelupisteillä asiointi oli mahdollista vain ajanvarauksella. Tällä tavoin Maahanmuuttovirasto pystyi rajoittamaan sisätilojen asiakasmäärää palvelupisteissä. Asiakkaita myös kehoitettiin käyttämään sähköistä asiointipalvelua ja välttämään viraston palvelupisteissä asiointia sairaana. Maahanmuuttovirasto myös ohjasi riskiryhmiin kuuluvia asiakkaita välttämään asiointia palvelupisteissä.

Kansalaisuushakemusten osalta toivottiin harkintaa hakemuksen jättämiseen myöhempänä ajankohdana epidemian laannuttua. Maahanmuuttoviraston päätöksellä asiakkaiden on ollut mahdollista toimittaa lupa-asioita sähköpostitse tai postitse ja näihin liittyvä tunnistautuminen tapahtuu jälkikäteen. Lisäksi lupa-asioihin liittyviä asiointi- ja tunnistautumismääräaikoja on pidennetty. Virasto oli jo aiemmin keskeyttänyt (16.3.2020) turvapaikkapuhuttelut pandemian vuoksi, koska puhuttelutiloissa ei ollut turvalaseja asennettuina kuten palvelupisteissä, joissa oli jo valmiiksi asennetut kiinteät turvalasit. Lisäksi yleistä siivousta tehostettiin sekä suojavarusteita toimitettiin asiakaspalvelutiloihin. (Haastateltava 1 2020.)

Rajojen sulkeutuminen vähensi selvästi turvapaikkahakemusten määrää. Vastaanottokeskuksissa ja säilöönottoyksikössä toiminta jatkui normaalisti. Maaliskuussa asiakkaille annettiin karanteeni- ja hygienia-ohjeet eri kielillä ja ajantasaista tiedonkulkua parannettiin. Asumisjärjestelyjä pyrittiin muuttamaan siten, että tilojen käyttöasetta pienennettiin ja asetettiin ulkopuolisten henkilöiden vierailukielto. Espoon kaupungin hallinnoimassa vastaanottokeskuksessa puhjenneet koronatartunnat saatiin asianmukaisesti hoidettua karanteeneilla, ohjeistuksella sekä terveydenhoidon ammattilaisten avulla. Maahanmuuttoviraston hallinnoimissa vastaanottokeskuksissa ei ole ollut koronatartuntoja. (Haastateltava 1 2020.)

Uudenmaan eristämisellä ajalla 28.3. – 15.4.2020 ei ollut vaikutusta suurimmalle osalle Maahanmuuttoviraston henkilökuntaa. Puolestaan ulkoministeriön päätös 19.3.2020 oleskeluhakemusten vastaanoton ja käsittelyn keskeyttämisestä edustustoissa hankaloitti asiakkaiden lupa-asioiden hoitamista ulkomailla. Lupa-asioiden vastaanotto käynnistettiin edustoissa uudelleen vaiheittain kesäkuun puolivälin jälkeen. (Haastateltava 1 2020; Ulkoministeriö 2020.)

Yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa 2017 todetaan työvoiman saannin turvaamisesta seuraavaa: *”Työvoimaa ja tarvittaessa lisätyövoimaa varaudutaan ohjaamaan ja turvaamaan riittävä osaava työvoima yhteiskunnan toiminnan kannalta elintärkeille aloille. Työvoiman saannin turvaaminen tukee huoltovarmuutta”*. (Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2017, 76.)

Koronapandemian ajankohdalla ja rajojen sulkemisella oli suuri vaikutus Suomen kausityövoiman saantiin. Maa- ja puutarhatiloille ulkomailta saapuvien kausityöntekijöiden tarve oli keväällä 2020 yli 16 000 kausityöntekijää. Kausi oli juuri alkamassa ja ilman kausityövoimaa sato jäisi osittain tuottamatta. Kausityöntekijöiden puuttuminen uhkasi maaseudun yritysten toimintakykyä ja kotimaista alkutuotantoa. (Maa- ja metsätalouden keskusliitto 2020.)

Maahanmuuttovirasto yhdessä työ- ja elinkeinoministeriön käsittelivät työntekolupiin liittyviä asioita, esimerkiksi kausityö ja huoltovarmuuden kannalta välttämättömät työt. Maahanmuuttoviraston eri yksiköistä siirtyi henkilöstöä työlupa-asioiden käsittelyyn ja näin mahdollistettiin kausityö ja huoltovarmuuden kannalta välttämättömien lupien käsittely. (Maahanmuuttovirasto 2020a.) Maahanmuuttovirasto järjesti elokuussa 2020 yhdessä aluehallintoviraston ja työ- ja elinkeinopalveluiden kanssa työntekijöille *”Welcome to work in Finland!”* sekä työnantajille *”Työllistä ulkomailta”* verkkoseminaarit. Seminaarien tavoitteena on edistää työlupaprosessin läpikäyntiä ja työvoiman saantia Suomeen pandemiankin aikana. (Työaiheinen verkkoseminaari 2020.)

TIEDONKULKU JA VIESTINTÄ

Kriisin uhan varalta organisaation on varauduttava kriisiviestintään, joka kuuluu osana organisaation poikkeustilan hallintaan ja kriisijohtamiseen. Kriisiviestintää suunnitellaan etukäteen, jolloin se auttaa organisaatiota toimimaan suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti kriisin tapahtuessa. Suunnitelmaan sisällytetään viestinnän strategia ja toimintamallit sekä ulkoisiin että organisaation sisäisiin kriiseihin. (Seeck 2009a, 14-15.)

Organisaation omalla viestintäkulttuurilla on suuri merkitys kriisiviestinnän onnistumisessa. Vakaan viestintäkulttuurin luomisen tulisi kuulua tiiviisti organisaation strategiaan. Lisäksi organisaatiossa tulisi olla koulutettuja viestinnän ammattilaisia ja hyvin organisoidut tehtävänkuvat. (Seeck 2009b, 14-15.) Valtionhallinnon tehostetun viestinnän ohjeessa todetaan, että viestintää hoidetaan erityistilanteissa samalla tavoin kuin normaalioloissa, mutta kriisin aikana viestintä tapahtuu tehostetusti. (Valtionhallinnon tehostetun viestinnän ohje 2019, 16.)

Viestintäjohtajan mukaan (haastateltava 2) pandemian aikana viraston viestintäpaine on keskittynyt asiakasviestintään, sillä valmiuslain aiheuttamilla toiminnanmuutoksilla on ollut suuri vaikutus Maahanmuuttoviraston asiakkaisiin. Maahanmuuttoviraston viestintä on normaalioloissakin monikielistä ja lisäksi pandemian aikana virasto on jakanut ohjeita asiakkaille videolinkkien muodossa. Virasto on uudelleen twiitannut ja tiedottanut omilla kanavillaan myös eri viranomaisten julkaisuja. Näin viranomaistiedotusta on saatu jaettava laajemmalle ja pystytty jakamaan tietoa väestölle, joka ei puhu äidinkielenään suomea, ruotsia tai englantia. Viraston sosiaalisen median kautta tapahtuvassa viestinnässä on pyritty asiakaslähtöisyyteen ja palvelevuuteen. (Haastateltava 2 2020; Maahanmuuttovirasto 2020b; Maahanmuuttoviraston yleisprofiili Twitter 2020.)

Sähköinen hakemusten käsittely on mahdollistanut kansalaisuushakemusten ja lupa-asoiden käsittelyn myös koronapandemian aikana. Haasteita Maahanmuuttovirastolle ovat tuoneet turvapaikkapuhuttelut, asiakkaiden kuulemiset sekä henkilökohtainen asiointi, esimerkiksi tunnistautumisen hakemusta vireytettäessä. Vuoronumeropalvelun keskeyttäminen on tarkoittanut sitä, että asiakaspalvelupisteissä on asiointi ollut mahdollista vain ajanvarauksella. Tästä on seurannut ajanvarauksen ruuhkautuminen ja asiakkaiden runsaita yhteydenottoja. Rajaliikennerajoitukset ja hakemusasioiden ruuhkautuminen toivat kausityöluupiin ja työntekijän oleskelulupa-asioihin käsittelyviivettä. Viestintäjohtaja kommentoi (haastateltava 2) Maahanmuuttoviraston onnistuneen tiedottamaan asiakkaiden lupa-asioista ajantasaisesti sekä nopeasti ja tiedonkulku eri viranomaisten välillä on sujunut kriisin aikana hyvin. (Haastateltava 2 2020.)

Maahanmuuttoviraston henkilöstön siirtyminen etätöihin toi esille sisäisen viestinnän tärkeyden. Yhtäkin siirtyminen kokonaan etätöihin toi haasteita käynnissä oleviin projekteihin ja tiimityöhön. Koronapandemian aiheuttamista vaikutuksista viestittiin intranetissä, koronaryhmän yksikön tiedottajan sekä yksikön johtajien, vastualuejohtajien ja tulosaluejohtajien kautta. Intranetissä ylin johto myös julkaisi blogeja, tiedotteita koronatilanteesta sekä tehdyistä päätöksistä ja otti kantaa vallitsevaan tilanteeseen. Valmiuslain astuttua voimaan henkilöstö oli epä tietoinen tilanteen kehittymisestä, mutta viraston sisäinen kriisiviestintä antoi henkilökunnalle ajantasaista ja oikeaa tietoa pandemian vaikutuksesta viraston toimintaan. (Haastateltava 1 2020; Haastateltava 2 2020; Haastateltava 3 2020.)

Huhtikuussa suoritetussa henkilöstökyselyssä, fiilismittarissa, henkilöstöä pyydettiin arvioimaan koronatilanteen hoitoa virastossa sekä sisäistä viestintää. Maahanmuuttoviraston henkilöstön mielestä koronatilanne on hoidettu virastossa hyvin ja asioista on tiedotettu riittävästi ja käytännön ohjeita on jaettu riittävästi. Fiilismittarin tuloksista kävi ilmi ajantasaisen tiedon saannin tärkeys ja tiedonkulun merkitys. Lisäksi kyselystä ilmeni, että henkilöstöä askarruttivat terveys- ja ergonomia-asiat sekä epävarmuus poikkeustilan kestosta ja paluusta normaaliin. Lisäksi intranetissä on ollut mahdollisuus avoimeen keskusteluun askarruttavista asiois-

ta. Intranetissä on myös jaettu ohjeita ja parhaita käytänteitä esimerkiksi etätöön hoitamiseen. (Haastateltava 2 2020; Maahanmuuttovirasto 2020d.)

ETÄTYÖ JAYHTEISÖLLISYYS

Maahanmuuttovirasto muutti monitoimitilaan toukokuussa 2018, josta alkaen etätöitä on ollut mahdollista tehdä viikoittain. Näin ollen valmiuslain astuessa voimaan maaliskuussa suurimmalle osalle työntekijöitä oman työtehtävän suorittaminen kotioloissa oli jo tuttua eikä etätöihin siirtyminen aiheuttanut työtehtävissä katkoksia.

Etätöissä tietoturvallisuus ja tietosuoja korostuvat entisestään. Maahanmuuttoviraston työntekijöiden on osallistuttava säännöllisesti tietoturvakoulutukseen ja etätöiden tekeminen edellyttää osallistumista etätökoulutukseen. Koronapandemian aikana työntekijöiden asuinosuhteet toivat esiin joitakin haasteita, esimerkiksi asiakkaan tietosuojan ylläpitämisessä. Maahanmuuttovirasto höllensi joustavaa työaikaa siten, että työtä oli mahdollista tehdä kello 6 -23 aikana. Näin työntekijöillä oli mahdollista sovittaa työ ja perhe-elämä mahdollisimman joustavasti ja yllä pitää korkeaa tietoturvallisuutta ja asiakastietosuoja. (Haastateltava 1 2020; Maahanmuuttovirasto 2020d.)

Yhteisöllisyyteen kiinnitettiin etätöitä määrättyä pidentyessä yhä enemmän huomiota. Esihenkilöiden toivottiin pitävän yhteyttä jokaiseen alaiseensa ja huomioivan työntekijän työkykyä ja mahdollisia ongelmia. Apulaispäällikön mukaan viikoittaiset tulosaluepalaverit ja muut kokoukset olivat tärkeitä yhteisöllisyyden ylläpitämiseksi. Työntekijän kotiolojen ergonomian parantamiseen Maahanmuuttovirasto pyrki osallistumaan työvälineiden lainaamisella sekä mahdollistamalla työntekijän työajalla suoritettava viikkoliikunta. (Haastateltava 1 2020.)

Asiantuntijatehtävissä sekä erilaisissa projektitoissa lähikokoukset ja tapaamiset ovat kehitystyön kannalta tarpeellisia. Koronapandemian aikana tämä ei ole ollut mahdollista. Käytössä olevat eri viestintäkanavat ovat mahdollistaneet viraston asiantuntijoiden kehitystyön katkeamattoman jatkumon, ja yhteistyö asiantuntijoiden sekä sidosryhmien kanssa on ylimmän johdon mukaan sujunut melko vaivattomasti. Vielä ei tiedetä kuinka pitkäkestoinen etätö vaikuttaa työntekijöihin, tämän selvittämiseksi Maahanmuuttovirasto järjestää jälkipuintilaisuuksia, henkilöstökyselyitä ja selvittää etätöiden vaikutuksia

MAAHANMUUTTOVIRASTON MUUTOSPROJEKTIN VAIKUTUKSET

Maahanmuuttoviraston käynnissä olevan organisaatiomuutoksen Migri2021 tavoitteena on lisätä automaation käyttöä ja näin muuttaa viraston toimintatapoja entistä enemmän tehokkaammiksi ja vahvistaa työntekijän erityisosaamista ja tietämystä Maahanmuuttoviraston eri työtehtävistä. Siten kriisitilanteissa työntekijän olisi mahdollista hyödyntää osaamistaan sekä omalta osaltaan turvata toiminnan jatkuvuus häiriö- ja poikkeustilanteissa. (Maahanmuuttovirasto 2020c.)

Moniosaajuutta ja erityisosaamista ylläpidetään koulutuksella ja omaehtoisella oppimisella. Koronapandemian aikana itsensä kehittäminen on jäänyt pitkälti työntekijän vastuulle. Maahanmuuttoviraston intranetin kautta ja muiden verkko-oppimisalustojen kautta on oppisen ylläpito ollut mahdollista. Työntuottavuuden ja työnlaadun osalta etätöissä itsensä johtaminen ja työtehtävien priorisointi ovat oleellisia. Koronapandemia on osoittanut, että henkilöstön itseohjautuvuutta ja oman itsensä johtamiskoulutusta tulisi lisätä ja kannustaa henkilöstöä omaehtoiseen opiskeluun. Työtapojen muutos vaatii myös esihenkilöiltä uutta johtamistapaa, etätöjohtamista ja valmentavaa johtamistapaa. Esihenkilöiden tulee muutoksessakin ohjata ja tukea työn-

tekijöitä kehittämään resilienssiä, muutoskestävyyttä ja ammattitaitoaan. Käynnissä oleva muutoshanke Migriz2021 pyrkii vahvistamaan Maahanmuuttoviraston kriisiajan toimintakykyä ja toiminnan jatkuvuutta. (Maahanmuuttovirasto 2020c.)

POHDINTA

Maahanmuuttoviraston riskienhallintajärjestelmän avulla seurataan riskien kehittymistä, analysoidaan tilannekuvia sekä päätetään toimenpiteistä. Maahanmuuttovirasto seuraa tarkasti tapahtumia globaalilla tasolla. Poikkeamista ja muutoksista raportoidaan ylimmälle johdolle ja tilannekeskukseen. Megatrendien, esimerkiksi muuttoliikkeen edistämistä vahvistavia toimenpiteitä kehitetään ja vastaavasti hiljaisten signaalien tarkkailu ja ennakoiviin toimenpiteisiin varautuminen on tärkeää. Koronapandemian vaikutuksista laaditaan lessons learned- asiakirja, jota tullaan hyödyntämään tulevaisuudessa. (Haastateltava 1 2020.)

Maahanmuuttovirasto on kyennyt lähes normaaliin toimintaan koronapandemian aikana. Ulkomaalaisten lupa- ja kansalaisuusasiat on käsitelty normaalisti ja asiointipisteet ovat olleet avoinna koko pandemian ajan. Toiminnan jatkuvuuden ovat mahdollistaneet ennakointi, varautuminen, ajantasainen viestintä, sähköinen hakemusten käsittely ja työntekijät. Maahanmuuttovirasto on tottunut sopeutumaan erilaisiin olosuhteisiin lyhyelläkin varoajalla. Näin työt ovat jatkuneet katkotta asiointipisteillä, vastaanottokeskuksissa ja säilöönottoyksikössä sekä etätöissä. Ammattitaitoinen ja vastuuntuntoinen henkilöstö on avainasemassa kriisiajan toiminnan jatkuvuuden toteuttamisessa.

Hiljaisten signaalien havainnointi, megatrendien seuraaminen ja ennakointi olivat ratkaisevia vastaanottokeskuksen valmiudessa toimia koronatartuntojen eristämisessä ja tartunnan saaneiden hoitamisessa. Maahanmuuttoviraston jo tammikuun lopulla aloittama varautumissuunnitelma vastaanottokeskusten valmiudesta toimia pandemian aiheuttamissa poikkeusoloissa ja varsin aikaisessa vaiheessa perustettu koordinaatioryhmä, osoittavat Maahanmuuttoviraston kriisijohtajuuskykyä, ennakointivalmiutta ja jatkuvuus- ja varautumissuunnitelmien tärkeyttä sekä riskienhallintajärjestelmän merkitystä.

Lähteet

Coronavirus disease 2019 (COVID-19) Situation Report –51. 11.3.2020. World Health Organisation. 2020. Viitattu 15.8.2020. https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200311-sitrep-51-covid-19.pdf?sfvrsn=1ba62e57_10

Euroopan komissio. 2020. COVID-19 - Latest developments. Viitattu 5.8.2020. https://ec.europa.eu/health/coronavirus/latest_developments_fi

Kasvua ja hyvinvointia maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikalla. Työ- ja elinkeinoministeriö. 2019. Viitattu 16.8.2020. <https://tem.fi/documents/1410877/11992263/Faktatietoa+maahanmuutosta+ja+kotouttamisesta+25012019/faa5862e-9f95-d674-199e-f8cf9b4ba2c4/Faktatietoa+maahanmuutosta+ja+kotouttamisesta+25012019.pdf>

Maahanmuuttovirasto. 2020a. Koronaviruksen vaikutukset asiakkaisiin. Viitattu 15.8.2020. <https://migri.fi/koronavirus>

Maahanmuuttovirasto. 2020b. Maahanmuuttovirasto sosiaalisessa mediassa. Viitattu 15.8.2020. <https://migri.fi/sosiaalinen-media>

Maahanmuuttovirasto. 2020c. Migri strategia 2021. Viitattu 15.8.2020. https://migri.fi/documents/5202425/9320472/strategia2021_fi/c34606c9-a468-4a7d-b5ce-93187493f31d/strategia2021_fi.pdf

Maahanmuuttoviraston yleisprofiili Twitterissä. Viitattu 11.3. – 15.8.2020. [@Maahanmuuttovirasto](https://twitter.com/Maahanmuuttovirasto)

Maatalouden keskusliitto 17.3.2020. Kausityöntekijöiden saanti maa- ja puutarhatiloillemme uhattuna – erityistoimia tarvitaan koronan vuoksi. Viitattu 16.8.2020. <https://www.mtk.fi/-/kausityovoima>

Novel Coronavirus (2019-nCoV) Situation Report-11. 31.1.2020. World Health Organisation. O 2020. Viitattu 10.8.2020. https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200131-sitrep-11-ncov.pdf?sfvrsn=de7c0f7_4

Seeck, H. 2009. Kriisit ja työyhteisöt – kriisijohtaminen työyhteisöjen tukena. Viitattu 13.8.2020. http://eprints.lse.ac.uk/49812/1/Seeck_kriisit_ja_tyoyhteisot_2009.pdf

Työaiheinen verkkoseminaari. Maahanmuuttovirasto 2020. Viitattu 16.8.2020. <https://migri.fi/-/tulossa-kaksi-tyoaiheista-verkkoseminaaria-elokuussa>

Ohje valtion virastojen aukiolosta ja siitä poikkeamisesta. 23.3.2020. Valtionvarainministeriö: kirje. Viitattu 31.7.2020. <https://vm.fi/documents/10623/306848/Ohje+valtion+virastojen+aukiolosta+ja+siit%C3%A4+poikkeamisesta+23.3.2020/05fe2727-cff1-51bd-c74f-e26a6ee4c829/Ohje+valtion+virastojen+aukiolosta+ja+siit%C3%A4+poikkeamisesta+23.3.2020.pdf>

Ulkoministeriö. 19.3.2020. Suomi keskeyttää tavanomaisen viisumi- ja oleskelulupahakemusten vastaanoton ja käsittelyn edustustoissa. Viitattu 1.8.2020. https://um.fi/ajankohtaista/-/asset_publisher/gc654PySnjTX/content/suomi-keskeytt-c3-a4-c3-a4-tavanomaisen-viisumi-ja-oleskelulupahakemusten-vastaanoton-ja-k-c3-a4-sittelyn

Valtionhallinnon tehostetun viestinnän ohje. Viestintä normaalioloissa ja hätätilanteissa. 2019. Valtioneuvoston kanslia. Viitattu 24.3.2020. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161972/VNK_2019_23.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2017. Valtioneuvosto. Viitattu 15.8.2020. https://turvallisuuskomitea.fi/wp-content/uploads/2018/02/YTS_2017_suomi.pdf

Julkaisemattomat lähteet

Haastateltava 1. Haastattelu 4.6.2020. Maahanmuuttovirasto. Helsinki.

Haastateltava 2. Haastattelu 11.6.2020. Maahanmuuttovirasto. Helsinki.

Haastateltava 3. Haastattelu 24.6.2020. Maahanmuuttovirasto. Helsinki.

Maahanmuuttovirasto 2020d. Intranet. Viitattu 18.3.-17.8.2020. Helsinki.

5 Korona ravisteli myös Riseä: Entistä paremmin varautuneena kohti seuraavaa kohti seuraavaa aaltoa

Jonna Luostarinen

JOHDANTO

Tämä artikkeli on tuotos turvallisuuden ja riskienhallinnan koulutuksen (tradenomi AMK) viimeisestä harjoittelusta, jonka aiheena oli tarkastella uuden koronaviruksen (COVID-19) vaikutuksia omiin työtehtäviin ja organisaation toimintaan. Työskentelen tällä hetkellä vankilassa rikosseuraamusesimiehenä ja tein vuonna 2018 opinnäytetyöni liittyen vankiloiden valmiussuunnitteluun ja varautumiseen, joten aihe oli siinä mielessäni erityisen mielenkiintoinen. Opinnäytetyönäni loin vankiloille valmiussuunnitelmarungon ja –oppaan helpottamaan ja yhdenmukaistamaan vankiloissa tehtävää varautumistyötä. Tämän harjoittelun myötä sain otollisen tilaisuuden reflektoida harjoittelua opinnäytetyössäni käsitellyn tiedon kautta. Vaikka aihe houkutteli myös jälkiviisasteluun, korosti se lisäksi omaa naiiviutta, jollaista huomasin harrastaneeni opinnäytetyötä (ONT) tehdessäni. Käsitelin ONT-prosessin aikana lukemattomia kertoja erinäisiä varautumiseen liittyviä aihealueita, myös poikkeusoloja, enkä rehellisesti sanottuna missään vaiheessa uskonut, että näkisin valmiuslain käyttöönoton omana elinaikanani.

Artikkeli on kirjoitettu vapaahkoon tyyliin pieni pilke silmäkulmassa, kuitenkin pitäen lähteet ja faktat mielessä. Käyttämäni tietolähteet liittyen koronan aiheuttamaan työympäristön ja työnkuvan muutoksiin pohjautuvat pääosin omiin muistiinpanoihini, havaintoihini sekä Rikosseuraamuslaitoksen sisäisiin ohjeistuksiin. Jälkiviisastelun yhteydessä esittämät huomiot ja mielipiteet ovat kuitenkin yksinomaan omiani eikä niitä voi yleistää koskemaan koko vankilaa tai Rikosseuraamuslaitosta.

TIETOPERUSTA

Jotta olisimme samalla aaltopituudella siitä, mistä myöhemmin puhutaan, avaan artikkelin taustaksi muutamia aiheita. Kerron muun muassa lyhyesti koronasta sekä sen aiheuttamista toimenpiteistä ja rajoi-

tuksista yhteiskunnassa. Lisäksi kuvaan työympäristöäni sekä avaan organisaationi tavoitteita ja arvoja, jotka ohjaavat toimintaamme.

Mikä korona?

Kiinan Wuhanissa todettiin joulukuusta 2019 alkaen keuhkokuumeetapauksia, joiden aiheuttajaksi tunnistettiin uusi koronavirus, COVID-19. Aiemmin vakavia tautitapauksia ovat aiheuttaneet koronaviruksista SARS ja MERS. WHO julisti koronaviruksen kansainväliseksi terveysuhaksi tammikuussa 2020 ja maailmanlaajuisesti pandemiaksi 11.3.2020. (Vankiterveydenhuollon yksikkö 2020, 3.) Kirjoitushetkellä heinäkuussa todennettuja COVID-19-tartunnan saaneita Suomessa oli yli 7.000 ja tautiin kuolleita reilu 300 (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020). Maailmanlaajuisesti tautiin sairastuneita oli lähes 12,5 miljoonaa ja raportoituja kuolemia yli 0,5 miljoonaa (World Health Organization 2020).

COVID-19 tarttuu ihmisestä toiseen kosketus- ja erityisesti hengitystie-eritteiden välityksellä pisaratartuntana. Tartunnan voi saada myös saastuneilta pinnoilta, mutta sen todennäköisyys on huomattavasti edellä mainittuja pienempi. Taudin riskiryhmiin kuuluvat yli 70-vuotiaat sekä tietyistä perussairauksista kärsivät ja sairaalloisesti ylipainoiset henkilöt. Uuden koronaviruksen tyypillisiä oireita ovat päänsärky, yskä, kurkkukipu, hengenahdistus, kuume ja lihaskivut. Valtaosa sairastuneista ovat lieväoireisia, mutta osassa tapauksista taudinkuva voi olla hyvinkin vakava. (Vankiterveydenhuollon yksikkö 2020, 3, 5-6.)

Yhteiskunnan rajoitukset, valmiuslaki ja poikkeusolot

Suomessa COVID-19 -pandemian vuoksi tehtiin useita laajavaikutteisia toimenpiteitä, joilla viruksen leviämistä pyrittiin ehkäisemään ja hillitsemään. 16.3.2020 hallitus totesi yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa maassa vallitsevan poikkeusolot. Valtioneuvosto ja toimivaltaiset viranomaiset antoivat useita suosituksia ja saattoivat päätöksiä voimaan valmiuslain, tartuntatautilain ja muun lainsäädännön mukaisesti. (Valtioneuvosto 2020a.)

Valmiuslaissa säädetään viranomaisten toimivaltuuksista poikkeusolojen aikana. Lain tarkoituksena on suojata väestöä ja turvata maan talouselämä sekä ylläpitää oikeusjärjestystä ja varmistaa alueellinen koskemattomuus. Valmiuslain suomia toimivaltuuksia voidaan käyttää ainoastaan tilanteissa, joissa viranomaisten normaalit toimivaltuudet eivät riitä, ja joissa se on välttämätöntä väestön suojaamiseksi. Valmiuslain määrittämiä poikkeusoloja ovat Suomeen kohdistuva aseellinen hyökkäys tai sen välitön jälkitila, aseellisen hyökkäyksen tai siihen rinnastettavan hyökkäyksen uhka, yhteiskunnan toiminnan kannalta välttämättömiä toimintoja vaarantava väestön toimeentuloon tai talouselämään kohdistuva uhka, erityisen vakava suuronnettomuus ja sen välitön jälkitila sekä vakava laajalle levinnyt vaarallinen tartuntatauti, jollaiseksi koronaviruspandemia on luokiteltu. (Valmiuslaki 1552/2011 3§, Valtioneuvosto 2020a.)

Kun valtioneuvosto yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa on todennut maassa vallitsevan poikkeusolot, säädetään valmiuslain toimivaltuuksien käyttöönotosta valtioneuvoston asetuksella. Eduskunta tekee lopullisen päätöksen siitä, tulevatko valtioneuvoston määrittämät lisävaltuudet käyttöön. (Valtioneuvosto 2020a.)

Koronaviruksen leviämisen ehkäisemiseksi koulut suljettiin ja siirryttiin pääosin etäopetukseen. Valtion ja kuntien museot, teatterit ja kirjastot suljivat ovensa, joiden lisäksi muun muassa urheilu- ja nuorisotilat suljettiin. Kuntouttava työtoiminta ja vanhusten päivätoiminta keskeytettiin eikä vanhuksia ja muita riskiryhmiä saanut mennä tapaamaan asumispalveluyksiköihin. Yksityisen, kolmannen sektorin toimijoiden ja

uskonnollisten yhteisöjen suositeltiin toimivan samoin. Koronan leviämisen ehkäisemiseksi määrättiin myös liikkumis- ja kokoontumisrajoituksista sekä lisättiin sosiaali- ja terveydenhuollon kapasiteettia. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä sisäisen turvallisuuden koulutettuja ammattihenkilöitä varauduttiin velvoittamaan tarpeen mukaan töihin. (Valtioneuvosto 2020a.) Valmiuslain mukaisten toimivaltuuksien käytöstä luovuttiin ja samalla poikkeusolot päättyivät tiistaina 16.6.2020 (Valtioneuvosto 2020b).

Mikä Rise?

Oikeusministeriön alaisuudessa toimiva Rikosseuraamuslaitos (Rise) on vankeusrangaistusten ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta vastaava viranomais Suomessa. Risen perustehtävä on turvallisesti ja lainmukaisesti toteuttaa rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpano noudattaen normaalisuusperiaatetta. (Rikosseuraamuslaitos 2020b.)

Sen lisäksi, että Rise huolehtii turvallisuudesta rangaistusten täytäntöönpanossa, edistää se yhteiskunnan turvallisuutta tavoitteenaan vähentää uusintarikollisuutta. Risen visiona onkin *”Valmennamme rikoksetomaan elämään – turvallisesti kohti avoimempaa täytäntöönpanoa”*, jota toteutetaan yhdessä yhteiskunnan normaalipalveluiden ja verkostojen kanssa. (Rikosseuraamuslaitos 2020a.)

Edellä mainitun voinee useimmissa yhteyksissä kiteyttää niin, että tuomituilla tulisi olla samat oikeudet yhteiskunnan normaaleihin palveluihin ja että vankeusrangaistus tulisi mahdollisimman pitkälle olla vain vapausrangaistus, jolloin muut olosuhteet eivät saisi aiheuttaa tuomitulle negatiivisia kerrannaisvaikutuksia.

Risellä on 26 vankilaa, joista suljettuja laitoksia on 15. Avovankiloita on puolestaan 11, joihin sijoitetaan vankeja, joiden katsotaan sopeutuvan vapaampiin oloihin (Rikosseuraamuslaitos 2020b). Oma työpaikkani on avovankila, jossa on päihitteettömyyteen sitoutuvia vankeus- ja sakonmuuntorangaistusta suorittavia vankeja. Laitoksessa olevilla vangeilla on velvollisuus osallistua laitoksen päivittäiseen toimintaan omien kykyjen ja toiveiden mukaisesti. Toiminta voi olla joko työtoimintaa, ammatillista koulutusta tai kuntouttavaa päivätoimintaa. Työtoiminta koostuu kiinteistönhuolto- ja rakennustöistä, autokorjaamosta, metalli- ja puutöistä, keittiötöistä sekä siivous- ja vaatehuollon töistä. Lisäksi vankilassa järjestetään päihdekuntoutuskursseja, verkostoitumiskursseja ja perheleirejä.

Kuva: Sakari Kiuru / Helsingin kaupungin museo 2002. CC BY 4.0

Vankiloiden varautumista ohjaa lainsäädäntö, jonka lisäksi vankiloiden varautumista ja valmiussuunnittelua määrittää muun muassa Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuusstrategia, yhteiskunnan turvallisuusstrategia sekä Risen ohjeistukset ja linjaukset. Valtion viranomaisten, kuten Risen, tulee varmistaa tehtävien mahdollisimman häiriötön hoitaminen myös poikkeusolojen aikana valmiussuunnitelmin, poikkeusoloissa tapahtuvan toiminnan etukäteisvalmistelu- ja muilla tarvittavilla toimenpiteillä Valmiuslain (1552/2011, 12 §) velvoittamana. Lisäksi vankiloilla on velvollisuus varautua suojelemaan vankilassa olevia henkilöitä ja omaisuutta (Junninen 2008, 39). Yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa puolestaan linjataan, että rikosseuraamuslaitoksen tehtävä on turvata perus- ja ihmisoikeudet kaikissa oloissa oikeusvaltion periaatteen mukaisesti. Strategian mukaan vankiloiden varautuminen poikkeusoloihin perustuu paikalleen suojautumisen periaatteelle, jonka lisäksi strategia määrittää, että jokaisella vankilalla on oltava yksikkökohtainen valmiussuunnitelma. (Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2017, 39.) Myös Risen omissa turvallisuuslinjauksissa (2015, 23) on maininta, että jokaisessa yksikössä tulee varautua häiriötilanteisiin valmiussuunnitelmin, joita tulee päivittää vuosittain. (Rikosseuraamuslaitos 2015, 19)

Käytännön toimenpiteinä, joita tarvitaan edellä mainittujen velvollisuuksien täyttämiseksi, tulee vankiloiden varautumistyön ja valmiussuunnittelun yhteydessä tehdä muun muassa toiminnan kuvaus, toimintojen kriittisyysluokittelu, riskiarviointi- ja analyysi, huolehtia henkilöstövarauksista, väestönsuojista, veden, ruuan, sähkön ja lääkkeiden saatavuudesta sekä yhteistyöstä ja sopimuksista eri viranomaisten ja yhteistyötahojen kanssa – unohtamatta tietenkään itse suunnitelmien laadintaa, niiden jalkauttamista, niihin perehdyttämistä ja päivittämistä.

Toimenkuvani rikosseuraamusmiehenä vankilassa sisältää erilaisia tehtäväkokonaisuuksia. Toimin muun muassa vartijoiden lähiesimiehenä ja vastaan osaltani päivittäisten valvonta- ja turvallisuustehtävien toteutumisesta ja sujuvuudesta. Esimiestehtävien näkökulmasta tehtävät sisältävät henkilöstöjohtamiseen ja kehittämiseen liittyviä tehtäviä. Osana työnkuvaani vastaan myös vankien rangaistusajan suunnitelmien toteutumisen seurannasta sekä teen valvotun koevapauden ja lupa-asioiden valmistelu- ja esittelytehtäviä. Käytännön tasolla työnkuvaani sisältää runsaasti ”lähityötä” vankien kanssa sekä aihealueita, joissa minun tulee pystyä huomioimaan henkilökunnan hyvinvointi ja puuttumaan esimerkiksi työturvallisuuteen vaikuttaviin seikkoihin.

Kun koko yhtälöön laskee mukaan käyttöön otetut valmiuslain asetukset, valtakunnalliset valtioneuvoston koronaohjeistukset, -suositukset ja -rajoitukset, rikosseuraamuslaitoksen toiminnan tavoitteet, vankiloiden sisäiset päivittäistoiminnot, omat työtehtäväni ja rikosseuraamuslaitoksen omat ohjeistukset ja määräykset koronan varalle, on lopputulos vähintäänkin mielenkiintoinen.

Rikosseuraamuslaitos on turvallisuuskriittinen toimija, joten toiminnan tavoitteet huomioiden ymmärtänette, että on ensiarvoisen tärkeää, oli tilanne mikä hyvänsä, sota tai rauha, korona tai ei koronaa, että tietyt rattaat täytyy pitää pyörimässä. Vangit on pidettävä vankilassa turvaamalla riittävä määrä henkilökuntaa ja toisaalta samalla pitää huoli siitä, että myös vankien olosuhteet pysyvät inhimillisinä ja turvallisina. Vankilan toiminnan kannalta on äärimmäisen tärkeää, ettei koronan kaltainen tartuntatauti pääse tarttumaan vankeihin eikä henkilökuntaan etenkin kun on kyse avolaitosyksiköstä.

Jotta kokonaiskuva hahmottuisi mahdollisimman hyvin, avaan seuraavaksi tarkemmin niitä toimenpiteitä, joita Risessä ja vankiloissa tehtiin, kun koronan leviäminen vankiloihin pyrittiin ehkäisemään. Valtioneuvoston ohjeistuksen mukaisesti, toimivaltaisena viranomaisena myös Rikosseuraamuslaitos, oli velvollinen antamaan vastuidensa mukaisesti tarkempia ohjeita, joita vankiloissa sovellettiin operatiivisella tasolla.

Esimiestyön osalta, suhteessa normaaliin päivittäiseen työhöni, korona korosti erityisesti viestinnän tärkeyttä. Kun Risen keskushallinto lähestyi yksiköitä välillä päivittäinkin muuttuvilla ohjeilla, oli ensiarvoisen tärkeää viestiä niistä avoimesti työyhteisölle ja ottaa selvää niistä asioista, jotka jäivät epäselviksi. Koska vankilan valvonta tekee vuorotyötä, erityistä huomiota piti kiinnittää myös siihen, että viestit kulkevat seuraavassa vuorossa oleville henkilöille. Korona aiheutti myös henkilökunnan sairauspoissaolokäytäntöihin muutoksia ja esimiehenä minun tuli toimia vastuullisesti ja esimerkiksi sekä puuttua tilanteisiin, joissa oireisena tultiin töihin.

Korona vaikutti myös suuresti vankilan päivittäiseen toimintaan. Vaikka laitoksen sisäisiä toimintoja, kuten työtoimintaa, ei juurikaan supistettu, olivat mm. kaikkien ulkopuolisten toimijoiden järjestämä toiminta, kuten päihdetyön kurssit, keskeytetty. Suurimmat muutokset olivat tapaamisten ja poistumisluvien keskeyttäminen käytännössä kokonaan. Myös vankiloiden välistä vankiliikennettä rajattiin ja lyhyiden tuomioiden täytäntöönpanoa lykättiin sekä henkilökunnan osalta työmatkat kiellettiin ja yksiköiden välillä ei sallittu vierailuja.

Jos puolestaan miettii asiakastyötä, eli työtehtäviä, joissa ollaan välittömästi vankien kanssa tekemisissä, täytyi henkilökunnan korostuneesti kiinnittää huomiota turvaväleihin ja käsihygieniaan. Tapaamisia vankien kanssa ei järjestetty, mikäli vangilla oli hengitystieinfektion oireita. Yhteisessä käytössä olevia toimistovälineitä ja muita työvälineitä piti desinfioida säännöllisesti. Lisäksi esimerkiksi virtsatestien ottamisessa, puhallutusten tekemisessä, sellitarkastuksissa ja niin edelleen, täytyi noudattaa erityisiä ohjeistuksia suojavälineiden, kuten hengityssuojainten ja käsineiden, käytöstä. Vaikka edellä mainitut tehtävät eivät omaan työkuvaan kuuluakaan, tuli minun esimiehenä varmistaa, että työtehtävät tehdään ohjeistuksia noudattaen.

Vaikka vankilan sisäiset toiminnot jatkuivat suhteellisen normaalisti koronan aikana, tehtiin kuitenkin paljon järjestelyjä, joilla varauduttiin siihen, ettei tauti leviä vankilan sisälle. Toimintoja, kuten työtoimintaa, oltiin varauduttu rajaamaan ja lopettamaan sekä henkilökuntaa siirtämään eri tehtäviin tarpeen mukaan – tai tarvittaessa jopa vankilasta toiseen. Myös tietty osa vankilan tiloista oli valmisteltu ja varustettu toimimaan koronaa sairastavien väistötiloina tarpeen vaatiessa. Karanteenitiloihin varattiin kalusteita ja muita päivittäistarvikkeita sekä laadittiin erilliset ohjeet siellä toimimiseen. Koska vankien vankilan ulkopuolella liikkuminen oltiin käytännössä keskeytetty, tehtiin esimerkiksi siviilityössä vankilan ulkopuolella käyvälle vangille erityisjärjestelyjä ruuan hakemisen ja asumisen suhteen, jotta vanki ei olisi kontaktissa muiden vankilan osastoilla asuvien vankien kanssa.

Käytännössä lähes ainoa tapa, jolla korona olisi voinut levitä vankilan sisälle, oli henkilökunnan kautta, kun vankiliikenne vankilasta toiseen oli minimissään ja niissäkin siirroissa, joita tehtiin, noudatettiin periaatetta ettei oireista vankia siirretä. Mikäli vangin oli käytävä vankilan ulkopuolella, täytyi siihen olla lähtökohdaisesti erittäin tärkeän syyn perusteet (Vankeuslaki 14 luku 5 §) ja käynnin jälkeen vanki oli karanteenissa tarpeellisen ajan, jotta voitiin todeta hänen olevan oireeton.

JÄLKIVIISASTELUA

Vaikka voisi ajatella, että Rise ja sitä mukaa myös vankilat yhteiskunnan kannalta kriittisinä turvallisuus-toimijoina olisivat osanneet varautua kaikkeen ja nähneet jo kaiken, ei se tietenkään pidä täysin paikkaansa. Vaikka on totta, että tämän alan toimijoina pidämme ensiarvoisen tärkeänä turvallisuutta sen monessa eri merkityksessä; työhyvinvoinnissa, työympäristön turvallisuudessa, tietoturvallisuudessa ja niin edelleen, on kuitenkin nimenomaan varautumisessa ollut parantamisen varaa. Vaikka vankiloissa on ajateltu viimeisen päälle sitä, mitä tehdään, jos joku karkaa, vankien välille syntyy tappelu tai henkilökuntaan kohdistuu vä-

kivaltaa, ovat tietyt osa-alueet mielestäni jääneet usein vähemmälle huomiolle. En tietenkään voi yleistää väitettäni ja voin perustella sitä vain opinnäytetyöni (Luostarinen 2018) pohjalta tehdyn selvityksen kautta ja tekemieni havaintojen perusteella. Uskaltanen kuitenkin väittää, että niin kuin useimmilla toimijoilla, myös Risellä ja vankiloilla, olisi ollut varaa parantaa poikkeusoloihin ja muihin laajavaikutteisiin häiriötilanteisiin varautumista.

Kuten aiemmin todettu, on vankiloilla velvollisuus laatia valmiussuunnitelma poikkeusolojen varalle. Sellainen varmasti jokaisessa vankilassa onkin, mutta se, kuinka ajantasainen tai hyödyllinen se esimerkiksi koronan hoidossa oli, on pieni arvoitus. Mielestäni koronapandemia osoitti sen, että vaikka vankilat olisivat kuinka hyvin etukäteen varautuneet poikkeusoloihin ja sitä kautta myös erilaisiin pandemioihin, on keskuhallintovetoisella ohjauksella ja THL:n antamilla tapauskohtaisilla ohjeistuksilla suuri merkitys. Tällä tarkoitetaan sitä, että esimerkiksi pandemiat ovat harvoin samanlaisia eikä kaikkiin päde sama ohjeistus, joten yhtenäisen linjan luominen näin suureen organisaatioon tarvitsee aina keskittyä ohjausta ja linjanvetoja ohjeistusten tulkintaan ylemmältä portaalta. Erityisesti tilanteissa, jotka kohdataan ensimmäistä kertaa. Tilanne oli uusi ja tuli yllättäen myös Risen keskushallinnolle ja mielestäni pääsääntöisesti se pystyi reagoimaan tarpeen vaatimalla nopeudella, toteuttamaan tarvittavat toimenpiteet ja viestimään niistä yksiköille.

Kukaan ei liene voi väittää, etteikö koronalla olisi ollut vaikutusta. Ainakin omalla kohdallani, ja uskon, että organisaatiossamme laajemminkin kuten myös koko yhteiskunnassa, on korona lisännyt ymmärrystä turvallisuusajattelun tärkeydestä ja antanut tietynlaisen ”wake-up call:n”, josta saamme uutta pontta turvallisuuden tekemiseen ja kehittämiseen. Poikkeusolot ovat tähän saakka leijailleet jossakin ulottumattomissa pelkkänä käsitteenä, kunnes korona toi ne osaksi arkeamme, jonka johdosta ainakin itse pystyn käsittämään varautumista yhä laajempaan kokonaisuuteen ja toisaalta yhä pienempinä palasina, jossa pienetkin yksityiskohdat ovat tärkeitä ja voivat horjuttaa kokonaisuutta.

”Miten meni noin niin kuin omasta mielestä?”

Kun pohdin tarkemmin niitä toimenpiteitä, joita Risessä ja vankilassani tehtiin koronaviruksen leviämisen ehkäisemiseksi, onnistuimme mielestäni hyvin. Toimenpiteet olivat osittain hyvinkin rajuja, mutta kun otetaan huomioon Risen perustehtävä turvallisuus toimijana ja se, että olemme valtion viranomainen, jonka tulee noudattaa samaa linjaa valioneuvoston kanssa, olivat toimenpiteet mielestäni mittasuhteiltaan oikeita. Niillä pystyttiin minimoimaan vankien ja henkilökunnan sairastumisriski ja samalla takaamaan henkilökunnan ja koko laitoksen turvallisuus. Huomionarvioista toimenpiteiden suunnittelussa oli myös se, että vangit ovat keskimäärin huonokuntoisempia ja sairaampia kuin muu väestö, joten riskiryhmään kuuluvia henkilöitä on suhteessa paljon. Unohtamatta tietenkään sitä tosiasiaa, että vangin tai vankien sairastuessa, on laitoksen toiminnan pysyttävä käynnissä sekä karanteeni- ja eristystilat on ensisijaisesti järjestettävä vankilan sisälle.

Yksi merkittävä tekemäni huomio oli, että turvallisuuden ylläpitäminen ei ole mustavalkoisia, vaikka usein niin voisi ajatella. Äkkiseltään ajateltuna on aika yksioikoista pitää yllä turvallisuutta ja hillitää koronan leviämistä sulkemalla koko vankila vierailijoilta, keskeyttämällä poistumisluvut, supistamalla vankien vapaa-ajan toimintaa, porrastamalla ruokailua ja niin edelleen, mutta kun asiaa miettii vähäänkin edemmäs, ei se enää näytä niin yksinkertaiselta. Se, millaisia seurannaisvaikutuksia koronan vuoksi tehdyillä toimenpiteillä voi olla laitosturvallisuuteen, onkin asia erikseen. Mustavalkoisesta asiasta tuleekin yllättäen monisyinen, jonka johdosta turvallisuutta joutuu punnitsemaan useasta näkökulmasta ja arvottamaan monia eri tekijöitä samanaikaisesti. On nimittäin sanomattakin selvää, että jos kaikki mielihyvää tuottavat asiat vangeilta kielletään, aiheuttaa se paljon negatiivisia lieveilmiöitä, jotka suoraan ja välillisesti vaikuttavat laitosturvallisuuteen. Esi-

merkiksi työ- ja vapaa-ajan toiminnan järjestämistä piti pohtia tarkoin pitäen mielessä, millä todellisuudessa saavutetaan merkittävää hyötyä suhteessa taudin leviämiskäyttöön. Mielestäni toimittiin oikein, kun rajoituksissa keskityttiin pitämään vankilan ja ”ulkomaailman” välinen liikenne minimissään.

Joka tapauksessa koronaan varautumisen keskiössä vankilassa on ollut resilientti henkilökunta, jonka on täytynyt taipua pikaisella aikataululla kokonaan uusiin toimintamalleihin. Henkilökunnan, niin kuin vankienkin, on täytynyt omaksua täysin uusia toimintamalleja ja vastuullisesti toimia ohjeiden mukaisesti. Mielestäni me kaikki saamme taputtaa itseämme selkään. Työyhteisömme resilienssi on ollut erinomainen. Vaarana kuitenkin on, että koronan aiheuttama ylimääräinen työkuorma näkyy jälkikäteen henkilökunnan työssä jakamisessa, jonka estämiseksi aion esimiehenä pyrkiä vaikuttamaan.

AFTER KORONA, MITÄ SEURAAVAKSI?

Tällä hetkellä artikkelia kirjoittaessani elämme koronan suhteen suvantovaihetta. Rajoitukset ovat pääosin poistuneet ja vapaudesta nauttimisen ohella päidemme päällä leijailee epävarmuus tulevasta ja toisaalta varmuus toisesta aallosta. Joka tapauksessa, seuraavaan aaltoon olemme varmasti kaikki varautuneet paremmin kuin ensimmäiseen ja olemme monessa suhteessa valmiimpia toimimaan uusien tilanteiden edessä. Usein ajatellaan, että sanat ”viranomainen” ja ”ketterät prosessit” eivät esiinny samassa lauseessa, mutta uskallan väittää, että koronan tuomat muutokset ovat luoneet paljon hyviä uusia toimintatapoja ja -malleja organisaatioomme, joista meidän kannattaa pitää kiinni jatkossakin. Joskus on hyvä herätä ja ponnahtaa pois vanhasta totutusta ja vaikka osittain pakotetustikin miettiä toimintatapoja uusiksi. Inhoan sanaa ”digiloikka”, mutta kyllä se tässä yhteydessä on ihan osuva, kun koronan myötä on monin paikoin edistetty muun muassa vankien sähköistä asiointia ja henkilöstön etätömahdollisuuksia.

Kuten aiemmin mainittua, on varautumisen suhteen monessa organisaatiossa, kuten varmasti myös omassani, tehty harppaus eteenpäin. Mikäli olemme oppineet jotain uutta ja pystymme hyödyntämään siitä saamaamme tietoa jatkossa, olemme selvinneet koronasta voittajina. Itse olen omassa työssäni päässyt käytännössä harjoittelemaan ja tekemään niitä asioita, joita oppinnytetyössäni käsittelin. Se on ollut todella opettavaista ja toisaalta karistanut väärää luuloja, jonka seurauksena jatkossa katson maailmaa vähemmän sinisin silmin – aina voidaan varautua paremmin, mutta koskaan ei kaikkeen.

Lopuksi todettakoon, että jokainen meistä on ehkä tämän kevään aikana saanut pienen maistiaisen siitä, miltä tuntuu, kun oikeuksia rajoitetaan. Koronan vuoksi koko yhteiskunta on elänyt kevään ikään kuin vankilassa, kun liikkumista, harrastuksia, työssäkäyntiä ja sosiaalisia kontakteja on rajoitettu. Ehkäpä tämän jälkeen kuulee aavistuksen vähemmän mutinaa aiheesta, ettei pelkkä vapausrangaistus ole mikään rangaistus.

Lähteet

Junninen, M. 2008. Suomalaisen vankiloiden turvallisuus. Rikosseuraamusviraston julkaisu 5/200.

Luostarinen, J. 2018. ONT: Valmiussuunnittelu vankiloissa: valmiussuunnitelmarungon ja -oppaan luominen vankiloille. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/145446/Jonna_Luostarinen_Valmiussuunnittelu%20vankiloissa.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Rikosseuraamuslaitos 2015. Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuuslinjaukset 2015.

Rikosseuraamuslaitos 2020a. Arvot ja strategia. Viitattu 10.7.2020.
<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/arvot.html>

Rikosseuraamuslaitos 2020b. Rikosseuraamuslaitos Viitattu 10.7.2020
<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos.html>

Rikosseuraamuslaitos 2020c. Vankilat Viitattu 10.7.2020.
<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjajhteystiedot/vankilat.html>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020. Tilannekatsaus koronaviruksesta. Viitattu 10.7.2020.
<https://thl.fi/fi/web/infektioaudit-ja-rokotukset/ajankohtaista/ajankohtaista-koronaviruksesta-covid-19/tilannekatsaus-koronaviruksesta>

Yhteiskunnan turvallisuusstrategia. 2017. Valtioneuvoston periaatepäätös. Turvallisuuskomitea
https://turvallisuuskomitea.fi/wp-content/uploads/2018/02/YTS_2017_suomi.pdf

Valtioneuvosto 2020a. Hallitus on todennut yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa Suomen olevan poikkeusoloissa koronavirustilanteen vuoksi. Valtioneuvoston tiedote 140/2020. Viitattu 10.7.2020.
<https://valtioneuvosto.fi/-/10616/hallitus-totesi-suomen-olevan-poikkeusoloissa-koronavirustilanteen-vuoksi>

Valtioneuvosto 2020b. Valmiuslain mukaisten toimivaltuuksien käytöstä luovutaan – poikkeusolot päättyvät tiistaina 16. kesäkuuta Valtioneuvoston tiedote 421/2020. Viitattu 10.7.2020.
<https://valtioneuvosto.fi/-/10616/valmiuslain-mukaisten-toimivaltuuksien-kaytosta-luovutaan-poikkeusolot-paattavat-tiistaina-16-kesakuuta>

Valmiuslaki 1552/2011.

Vankeuslaki 767/2005.

World Health Organization. 2020. Coronavirus Disease (COVID-19) Dashboard. Viitattu 10.7.2020.
<https://covid19.who.int/>

Julkaisematon lähde

Vankiterveydenhuollon yksikkö. 2020. Koronavirustiedote. Versio nro 19.0.

6 Covid-19 pandemian vaikutus pienen yritysturvallisuusalan asiantuntijatoimiston toimintaan

Aku Laine

COVID-19 SUOMESSA JA TOIMIJOISSA

Covid-19 epidemian vaikutukset alkoivat näkyä Suomessa voimakkaasti alkuvuodesta 2020. Suomalaisen yhteiskunnan toimijoiden varautuminen huomattiin maalis-huhtikuun aikana puutteelliseksi, josta esimerkiksi voidaan ottaa suojavälineiden puutteet jopa sairaalaympäristössä (Niemi 17.4.2020). Samat varautumisen ongelmat olivat nähtävissä myös suomalaisten yritysten toiminnassa ja nopeasti kevään 2020 aikana huomattiin ettei suomalaiset pienyritykset selviä ilman ongelmia Covid-19 tilanteen aiheuttamasta taloudellisesta ahdingosta.

Suomen hallitus reagoi voimakkaasti leviävään virukseen ja sairaaloiden pahenevaan tehohoidon kapasiteetin riittämättömyyteen ottamalla voimaan valmiuslain 17. maaliskuuta 2020. Laki oli voimassa aina 15. Kesäkuuta 2020 asti. Valmiuslain varjolla rajoitettiin muun muassa ihmisten liikkumista, kokoontumista ja myös eristettiin pahimmin epidemiasta kärsinyt Uudenmaan lääni muusta Suomesta. (Hara 2020.)

Covid-19 tilanteen vaikutukset suomalaisiin yrityksiin olivat murheelliset taloudellisesti ja sosiaalisesti. Erilaisia yritystuen muotoja rummutettiin mediassa ja yritykset hakivat niin suoraa tukea kuin myös erilaisia kehittämistukia, kuten esimerkiksi Business Finlandin kehittämistukea. Tätä kyseistä tukea haki ja sai myös harjoitteluni suorituspaikkana toiminut turvallisuusalan asiantuntijayritys. Tuki osoittautuikin toiminnan kehittämisen kannalta arvokkaaksi avuksi. Yritys on saanut kehitysvaiheeseen jo uusia palveluja kehittämänsä sovelluksen ympärille. Tämä on yksi tekijä yrityksen palautuessa Covid-19 tilanteen aiheuttamasta taloudellisesta kuopasta tulevaisuudessa ja varmistamaan näin yrityksen jatkuvuutta.

Yrityksemme varautuminen ja palautumiskyky oli monen muun yrityksen lailla heikko, eikä tällaiseen poikkeustilanteeseen ollut suoranaisesti osattu varautua (Liiketoimintajohtaja, haastattelu, 15.7.2020).

Kyseinen yritys on verrattain nuori toimija, mutta tiettyjä toimintoja oli kuitenkin tehty varautumisessa huonoihin aikoihin, vaikka juuri tällaiseen poikkeustilanteeseen yritys ei ollutkaan valmis.. Yritys oli ottanut toisen liiketoimintahaaran turvallisuuden asiantuntijapalveluiden lisäksi ja asiakaskuntaa on vuosien aikana haluttu monipuolistaa, jotta se kattaisi mahdollisimman laajasti yksityisen ja julkisen sektorin.

Yrityksen omistajiin kuuluva liiketoimintajohtaja totesi lisäksi haastattelussaan että, yrityksessä oli kiinnitetty huomiota tarjottavien palveluiden ja asiantuntijoiden osaamisen monipuolisuuteen, sekä siihen ettei yksikään asiakas olisi liian iso ja siten saisi tarpeettoman isoa siivua liikevaihdon muodostumisesta. (Yrityksen liiketoimintajohtaja, haastattelu 15.7.2020)

POIKKEUSOLOJEN VAIKUTUKSET YRITYKSEN TOIMINTAAN

Huolimatta varautumisen keinoista, joita yrityksessä oli poikkeustilanteisiin tehty, Covid-19 pandemia iski myös edustamani yrityksen asiakkaisiin, toimintaan ja sitä kautta yrityksen talouteen. Maaliskuun puolivälin tienoilla yksi yrityksen suurimmista asiakkaista, jonka liikevaihdollinen vaikutus oli noin 10-15%, keskeytti kaiken projektitoiminnan vuoden 2020 osalta. Myös moni pienempi asiakas siirsi tehtäviä töitä tulevaisuuteen ja hetkessä yrityksen tilauskannasta oli huhti-kesäkuun ajalta kadonnut noin 40%.

Tilauksen putoamisen seurauksena yrityksessä annettiin huhtikuun alussa lomautusilmoitus, jonka mukaan lomautusten oli määrä alkaa toukokuun alussa, ellei sitä ennen saada tehtyä korjaavia liikkeitä. Yrityksen johdon pitämässä tiedotus- tai oikeammin keskustelutilaisuudessa, käsiteltiin tilanne koko henkilöstön kanssa ja samalla käytiin läpi ja osallistettiin koko henkilökunta mukaan miettimään ratkaisua, jolla voitaisiin välttää osan henkilöstön lomautukset ja kaikki ehdotukset käydään läpi yhdessä.

Liiketoimintajohtaja totesikin antamassaan haastattelussa (15.7.2020), että yrityksen tavoite oli saada kaikki osallistumaan asian ratkaisuun ja samalla asian suhteen haluttiin ja voitiin olla täysin avoimia. Tämän yrityksen kaltaisessa pienessä yhteisössä koko henkilöstön osallistaminen olikin erinomainen ratkaisu, sillä se nosti vaikeassa tilanteessa yhteishenkeä ja sai ihmiset uskomaan, että jokainen voi auttaa asian ratkaisemisessa.

Samaan aikaan yrityksessä siirryttiin etätyöpisteisiin, mikä tarkoitti että palaverit järjestettiin viikoittain etäpalaverina ja asiakkaiden kanssa toimiminen oli uuden edessä Uudenmaan läänin rajojen ollessa kiinni ja tapaamisten onnistuvan vain perustellusta syystä. Viikoittaisia palavereja lomautuksia ratkaisemiseksi ehdittiin järjestää kolme, minkä jälkeen yrityksen johto ilmoitti, ettei ketään lomauteta, vaan tilanne on saatu ratkaistua muilla tavoin, ja yrityksen toiminta ja organisaatio muuttuu nopealla aikataululla toiminnan kehityksen mahdollistamiseksi. Tähän tilanteeseen johtaneita tekijöitä voidaan nimetä 4 kappaletta.

Ensimmäinen ratkaisu oli organisaation muuttaminen. Yrityksessä oli jo vuoden alusta kehitetty organisaatiomallia, jolla myyntiä saataisiin tehostettua ja toisaalta lisää aikaa työn tukemiseen ja suunnitteluun. Niinpä yksi asiantuntijoista ylennettiin suunnittelupäälliköksi vastuualueenaan töiden suunnittelu, työn tuki ja lähiesimiehen tehtävät asiantuntijayksikölle. Tällä ratkaisulla työtä saatiin tehostettua, asiantuntijoiden laskutusastetta korkeammaksi ja johtavien asiantuntijoiden työaika keskitettyä asiakassuhteiden hoitoon ja sitä kautta myynnin kasvuun.

Toinen ratkaiseva tekijä oli kahden asiantuntijan siirtyminen uusien haasteiden pariin. Tämä ei toki ollut suunniteltu kehitystoimi, mutta Covid-19 tilanteella oli kuitenkin ratkaiseva merkitys yksilöiden ratkaisuun. Eteenpäin siirtyneet henkilöt kokivat, että heillä on mahdollisuus auttaa yritystä selviämään ilman lomautuksia, mikäli he tarttuvat heille tarjottuihin työmahdollisuuksiin. Tämä ratkaisu osoittaa mielestäni yrityksen kannalta sen, että yhteishenki ja yhteisen hyvän tavoittelu yrityksen sisällä elää voimakkaasti ja, vaikka

sattumalla olikin tässä iso osuus, voi yritys todeta hyvän johtamisen ja yhteishengen vaalimisen toimineen tilanteessa myös poikkeustilasta toipumisen keinona.

Kolmantena tekijänä oli myynnistä vastaavien kiireelliset toimet käydä olemassa oleva tilauskanta yhdessä tilaajien kanssa läpi ja selvittää mitä töitä voitaisiin aikaistaa ja kuinka poistuneet projektit ja liikevaihto saataisiin tätä kautta korjattua. Tätä kautta onnistuttiinkin uudelleen aikatauluttamaan useita projekteja, jolla korvattiin osa kadonneesta liikevaihdosta.

Neljäs tekijä oli toimenpiteistä ikävin. Osa yrityksen asiantuntijoista työskentelee tuntisopimuksella. Heidän on alun perinkin ajateltu olevan patoportteina, joiden kautta pieniä muutoksia saadaan tehtyä laskutusasteen ja työkuorman suhteen. Näiden henkilöiden työtunnit loppuivat joiksikin viikoiksi, mutta varsinaiseen lomautukseen ei kuitenkaan ollut tarve lähteä.

Näiden neljän tekijän summana kadonnut liikevaihto saatiin nopealla reagoinnilla koottuuosittain uudestaan ja vaikka tilanne ei palaudukaan tänä vuonna enää alkuvuoden tavoitteisiin, tiedetään jo nyt, että vuodesta tulee siedettävä, vaikkayritys ei voitolliseksi pääsisikään Toki Business Finlandin kautta saatu kehitystuki ja sen avulla liiketoiminnan kehityksestä saatu liiketoiminnan kasvu puuttuu vielä luvuista ja se voi osoittautua merkittäväksikin tekijäksi, mutta tämä lienee enemmän tulevien vuosien asioita.

Yrityksessä käynnistettiin lomautusuhan poistuttua myös nopealla aikataululla, energinen markkinointikampanja, joka näkyi hyvinä tuloksina ja tarjouspyyntöjen kasvuna jo kesän 2020 aikana. Tämäkin on ensisijaisesti varautumista tuleviin kriiseihin, mutta toisaalta osoittaa yrityksen valmiutta reagoida ja toimia nopeasti, mikä lienee tällaisen pienehkön yrityksen etuja. Markkinointikampanjan kautta uutta liikevaihtoa on tullut uusien asiakkaiden myötä niin paljon lyhyessä ajassa, että yritys on tuon keväisen lomautusilmoituksen jälkeen rekrytoinut 4 uutta asiantuntijaa, mikä tarkoittaa asiantuntijapalveluiden henkilöstön kasvua noin 30 prosentilla.

Mikäli jätetään huomioimatta koko henkilöstön osallistuminen lomautuksen välttämisen keinojen keksimiseen, yhteistyönä tehtävään ongelman ratkaisuun ja yhden uuden toimenkuvan perustamista organisaatioon, niin kriisin aikana työnkuva ei asiantuntijatehtävissä kenelläkään juuri muuttunut. Toki viikoittaisissa henkilöstöpalavereissa käsiteltiin myös tarjottavia palveluita ja sitä, kuinka voisimme palvella asiakkaitamme paremmin ja mitä uuttaa tapaa kehittää asiakkaiden turvallisuutta voisimme tarjota.

Varsinaiset uudet palvelut keskittyvät ensikädessä yrityksen toisen liiketoimintayksikön puolelle ja vaikka asiantuntijatehtävissä on olemassa palveluiden kehityspolku, se ei olennaisesti ole muuttunut Covid-19 tilanteen vuoksi. Uusia palveluita on siis tarkoitus tulevaisuudessa tarjota asiakkaille ja sinällään se on esimerkillistä varautumista tulevaisuuden kriiseihin ja poikkeusoloihin.

MITÄ TÄSTÄ OPITTIIN?

Covid-19 ja sen mukanaan tuoma yhteiskunnan pysähtyminen ja taloudelliset ja sosiaaliset vaikutukset tulivat kaikille yllätyksenä. Tätä kautta varautuminen tapahtuneeseen tai sen puute on kovin inhimillistä. Sinällään on yllättävää, että edustamani yrityksen pienen markkinan kaltainen yritys oli niinkin hyvin valmistautunut, jos ei pandemiaan, niin ainakin vallitsevan tilanteen radikaaliin ja äkinäiseen muutokseen. Yritys voikin nyt korjatun vuosiennusteen perusteella todeta, että vakavasta tilanteesta tullaan selviämään kohtuullisin kolhuin ja vaikka liikevaihdolliseen tavoitteeseen ei tulla pääsemään tulee yritys kasvamaan tänä vuonna ja mahdollisesti vielä voitollisella tuloksella.

Tulevaisuutta silmällä pitäen ja tietoisena siitä, että jotain vastaavaa tulee mahdollisesti myös tulevaisuudessa tapahtumaan, näen yritykselle kaksi selkeää kehitysehdotusta. Yritys on satsannut varautumiseen ja

Kuva: Luke Peters on Unsplash

toiminnan kehittämiseen laajentamalla liiketoimintamalliaan ohjelmistokehitykseen turvallisuuden asiantuntijapalveluiden lisäksi. Nämä kaksi liiketoimintayksikköä ovat varsin erilaista osaamista vaativia toimintoja, mutta jatkoa ajatellen ja resurssien käytön kannalta yrityksen kannattaisi miettiä tehtäviä ja vastuita, joita yksiköt voisivat opetella esimerkiksi työkierron kautta ristiin. Näin varamiestoimintoja ja muuttuvia tilauskan-toja voisi olla helpompi hallita, kun yksiköiden välillä olisi mahdollista siirtää resursseja.

Toinen kehitysehdotus liittyy kiinteisiin kuluihin eli, koska pandemia osoitti, että yrityksen kaikkia tehtäviä voidaan tehdä tehokkaasti myös muualta kuin toimistolta ja lisäksi yrityksen tietotekninen taso on korkea henkilöstön keskuudessa, voisi yritys ajatella säästävänä toimitilojen kustannuksissa. Tämä toki saattaa tapahtua jatkossa luonnollista reittiä pitkin yrityksen toiminnan kasvaessa, jolloin yrityksen pysyessä nykyisissä tiloissa kiinteiden kulujen osuus tuloksesta pienenee.

Lähteet

Hara, J. 2020. Eduskunta hyväksyi yksimielisesti valmiuslain käyttöönoton koronaviruksen torjumiseksi. Yle uutiset 18.3.2020. Viitattu 1.8.2020. <https://yle.fi/uutiset/3-11263280>

Niemi, K. 2020. Sairaalat hoitavat koronaviruskriisiä puutteellisilla varusteilla – potilaita on hoidettu Theyn kyselyn mukaan jopa sadetakeissa. Yle uutiset 17.4.2020. Viitattu 1.8.2020. <https://yle.fi/uutiset/3-11310120>

Julkaisematon lähde

Liiketoimintajohtaja. 2020. Haastattelu 15.7.2020. Vantaa.

7 Järjestöjen toiminta kevään 2020 poikkeusoloissa

Suvi Aksela

Tarkastelen tässä artikkelissa, kuinka kokonaisturvallisuutta edistävät järjestöt ovat toteuttaneet Yhteiskunnan turvallisuusstrategian mukaisia tehtäviään koronavuonna 2020 aikana. Tarkastelun kohteena on Turvallisuuskomitean järjestöverkoston kuuluvien järjestöjen toiminta. Yksi järjestöverkoston jäsenistä on Naisten Valmiusliitto, jossa työskentelen viestintä- ja järjestösihteerinä. Artikkelissa esittämäni tiedot järjestöjen toiminnasta perustuvat työssäni tekemiini havaintoihin.

Yhteiskunnan turvallisuusstrategia (YTS) perustuu kokonaisturvallisuuden yhteistyömalliin, jonka pohjalta Suomessa varaudutaan ja toimitaan erilaisissa häiriötilanteissa. Järjestöillä on toimintamallissa olennainen rooli palvelujen tuottajina, vapaaehtoisten koordinoijina, erityisosaamisen ylläpitäjinä sekä viranomaisten viestinnän tukijoina. Yhteiskunnan turvallisuusstrategian toimeenpanoa seuraa ja yhteistoiminnan kehittämistä koordinoi Turvallisuuskomitea yhteistyössä ministeriöiden valmiuspäälliköiden kanssa. (Turvallisuuskomitea 2020.)

MAALISKUUSSA KAIKKI MUUTTUI

Järjestöt seurasivat koronatilanteen kehittymistä tarkasti, kun uutisia viruksesta alkoi ilmaantua. Järjestöt noudattivat viranomaisten sekä asiantuntijoiden suosituksia ja ohjeita, ja mukauttivat toimintaa niihin sitä mukaan, kun uusia ohjeita annettiin. Poikkeusolojen toteamisen jälkeen järjestöt siirtyivät nopeasti uusiin toimintatapoihin. Henkilökunta siirtyi etätöihin ja järjestöt asettivat matkustusrajoitteita. Suurin osa kokouksista, kurseista ja muista tilaisuuksista peruttiin tai siirrettiin etäyhteyksin pidettäviksi.

Järjestöt tukivat viranomaisten ja valtioneuvoston viestintää jakamalla tietoa ja ohjeita sekä sisäisesti että suurelle yleisölle. Ohjeiden tarkoitus oli vähentää kansalaisten ja vapaaehtoisten levottomuutta ja lisätä turvallisuuden tunnetta.

JÄRJESTÖT OVAT TUKENA POIKKEUSOLOISSAKIN

Yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa kuvataan järjestöjen roolia onnettomuuksiin ja häiriötilanteisiin varautumisessa merkittäväksi. YTS:n (2017,8) mukaan ”Järjestöt tuottavat palveluja, koordinoivat osallistumista viranomaisia tukevaan toimintaan ja ylläpitävät esimerkiksi valmiustoimintaan liittyvää erityisosaamista.”

Järjestöissä palvelu- ja auttamistoiminta jatkui erityisjärjestelyin. Verkossa tai puhelimitse tapahtuva auttamistoiminta, kuten keskustelu- ja verkkonuorisotalopalvelut sekä auttavat puhelimet jatkoivat toimintaansa. Osaa näistä palveluista laajennettiin ja niihin koulutettiin lisää vapaaehtoisia. Muita toimintoja, kuten koulutuksia ja tukihenkilötoimintaa siirrettiin etäyhteyksin toteutettavaksi. Niille toimintoille, joita ei voitu siirtää verkkoon, laadittiin turvallisuusohjeita. Vapaaehtoisten, apua saavien ja työntekijöiden turvallisuudesta haluttiin pitää huolta.

Suomen Punainen Risti käynnisti viranomaisia tukevan operatiivisen toiminnan ja kartoitti mahdollisuuksia toimia viranomaisten apuna tarvittaessa. Vapaaehtoisen pelastuspalvelun hälytystietokantaan perustettiin uusia koronaan liittyviä toimintaryhmiä ja hätäapuyksikköjä toimitettiin tukemaan terveyskeskusten ja sairaalojen toimintaa. Järjestöjen vapaaehtoisia oli ohjeistamassa Suomeen saapuvia matkailijoita lentokentällä.

Viranomaisia tukevaan toimintaan olisi ollut tarjolla enemmänkin resursseja. Esimerkiksi Uudenmaan eristyksen aikana eristyksen valvonnassa olisi voitu hyödyntää virka-apuun koulutettuja reserviläisiä ja suurten joukkojen muonitukseen koulutettuja vapaaehtoisia.

Yksi tapa, jolla järjestöt voisivat auttaa viranomaisia, olisi valmiustoiminnan ja turvallisuusosaamisen koulutusten toteuttaminen. Maanpuolustuskoulutusyhdistys ja Naisten Valmiusliitto ovat turvallisuuskoulutukseen erikoistuneita järjestöjä, joissa on osaamista, rakenteet sekä valmius toteuttaa suuria koulutustapahtumia. Järjestöt pystyvät tarvittaessa myös pikakouluttamaan neljännen sektorin.

KANSALAISET HALUSIVAT OSALLISTUA JA AUTTAA

Yhteiskunnan turvallisuusstrategian mukaan aktiiviset kansalaiset ovat myös merkittävä osa kriisinkestävää yhteiskuntaa ja muodostavat yhteiskunnan kriisinsietokyvyn perustan. Järjestöjen tehtävänä on kanavoida, johtaa ja koordinoida myös järjestöihin kuulumattomien kansalaisten auttamishalua erilaisiin auttamistehtäviin. (Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2017, 8.)

Kevään 2020 aikana erityisesti riskiryhmille kohdistettu naapuriaputoiminta aktivoitui. Monissa kunnissa järjestöt olivat yhteistyössä kuntien ja seurakuntien kanssa organisoimassa toimintaa. Tämän lisäksi kansalaiset organisoivat auttamistoimintaa sosiaalisessa mediassa taloyhtiöiden, kaupunginosayhdistysten ja muiden ryhmien kautta. Järjestöt välittivät näistä tietoa omissa viestintäkanavissaan ja laativat ohjeita turvalliseen naapuriavun antamiseen.

Useat tavanomaisissa olosuhteissa naapuriapua tarjoavista tai muuta vapaaehtoistoimintaa tekevästä ihmisistä kuuluivat riskiryhmiin. Heitä kannustettiin pitämään yhteyttä puhelimitse tai etäyhteyksin ikäihmisiin tai muihin haavoittuviin ryhmiin kuuluviin ja jakamaan tietoa järjestöjen tarjoamista palveluista. Monissa järjestöissä organisoitiin myös sisäisiä soittorinkejä omille jäsenille.

VIESTINTÄ

Yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa järjestöillä on viestinnässä kaksisuuntainen rooli; järjestöt välittävät kansalaisten tunteja viranomaisten suuntaan ja oikeaa tietoa kansalaisille. Lisäksi järjestöjen asema lähellä ihmisiä mahdollistaa heikkojen signaalien ja muutostrendien havaitsemisen. Näitä tietoja välitetään viranomaisten ja päätöksentekijöiden tietoon. (Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2017, 89.)

Kansalaisille suunnattu viestintä on ollut monipuolista ja sitä on ollut paljon. Järjestöt ovat olleet laajasti mukana kahdessa Valtioneuvoston kanslian käynnistämässä viestintäkampanjassa. #faktaakoronasta yhteistyön tarkoituksena on tukea some-vaikuttajia koronavirukseen liittyvän, oikean tiedon välittämisessä. Suomihan on ainoa maa maailmassa, joka on määritellyt some-vaikuttajat huoltovarmuuden kannalta kriittisiksi toimijoiksi.

Valtioneuvoston koordinoiman Suomi toimii -kampanjan tavoitteena on vahvistaa kansalaisten luottamusta oman elämän hallintaan, instituutioihin ja yhteisöihin (Valtioneuvosto 2020). Kampanjaa toteutetaan muun muassa videoiden muodossa sosiaalisen median kanavissa. Valtioneuvoston linjauksista ja suosituksista sekä eri viranomaistahojen, kuten Työterveyslaitoksen ja Terveystieteiden tutkimuskeskuksen ohjeistuksista on viestitty aktiivisesti kansalaisille järjestöjen kanavissa. Järjestöt ovat toimittaneet tilannekatsauksia Huoltovarmuuskeskukselle, Turvallisuuskomitealle ja Valtioneuvoston kansliaan.

Järjestöt ovat toteuttaneet sosiaalisessa mediassa myös useita omia kampanjoita ja laatineet muuta sisältöä liittyen esimerkiksi varautumiseen ja kotivaraan, sairastuvan siivoukseen, kotona olemiseen ja ruoanlaittoon, henkisen kriisinsietokyvyn ylläpitämiseen sekä kankaisten kasvomaskien ompelamiseen ja oikeaan käyttöön. Järjestöt ovat tuottaneet ja jakaneet valtavan määrän erilaista sisältöä suurelle yleisölle sekä jakaneet toistensa aineistoja ristiin.

Turvallisuuskomitea keräsi kesäkuussa järjestöverkoston jäseniltä näkemyksiä koronatilanteen vaikutuksista Yhteiskunnan turvallisuusstrategiaan kirjattujen tehtävien toteutumiseen. Yhteenvedossa todetaan, että koronatilanteen takia viestinnän rooli oli kasvanut järjestöjen tehtävissä merkittävästi. Viestintä nähtiin järjestöjen keskeisenä työkaluna sekä oman toimintakentän toimintavalmiuden ylläpitäjänä että yhteiskunnan kriisinkestokyvyn vahvistajana. (Kysely järjestöverkostolle 6/2020.)

JÄRJESTÖJEN TOIMINTA JATKUU

Suomessa kansalais- ja järjestötoiminnalla on aina ollut vahva rooli, myös kriisien keskellä. Esimerkiksi talvi- ja jatkosodan aikana lähes 40 000 lottaa työskenteli armeijan apuna huolto- ja esikuntatehtävissä sekä ilmavalvonnassa. Nyt käymme sotaa toisenlaista, osin näkymätöntä vihollista vastaan. Koronakevään ja -kesän aikana järjestöt ovat mukauttaneet omia toimintojaan tilanteen vaatimalla tavalla, ja näin toimintaa on pystytty jatkamaan. Järjestöt ovat tehneet yhteistyötä sekä keskenään että muiden toimijoiden kanssa, hoitaneet Yhteiskunnan turvallisuusstrategian mukaisia tehtäviään hyvin ja osaltaan auttaneet yhteiskunnan selviämistä pandemian aiheuttamista poikkeusoloista.

Syksyn myötä monista rajoitustoimista on luovuttu ja yhteiskunnan toimintoja avattu. Järjestöissäkin opetellaan elämään uutta normaalia ja kehitetään taas uusia, tähän tilanteeseen sopivia toimintatapoja. Koronapandemia näkyy silti järjestöjen toiminnassa myös syksyllä. Esimerkiksi meillä Naisten Valmiusliitossa syksyn valmiusharjoitukset toteutetaan erityisjärjestelyin. Tiukkojen hygieniatoimien ja -ohjeistusten lisäksi kurssien osallistujamääriä on laskettu kolmanneksella ja harjoitusten yhteiset osuudet, kuten avajaiset, päätäjäiset sekä yhteisluennot pidetään etäyhteyksin. Ulkona tapahtuvaa toimintaa suositaan ja silloin kun ollaan sisätiloissa, käytetään kasvomaskeja ja visiirejä, noudatetaan turvavälejä ja huolehditaan mahdollisuuksien mukaan tilojen hyvästä tuuletuksesta sekä porrastetaan toimintoja kuten ruokailuja ja muita siirtymisiä, jotteivat ryhmät kohtaa. Riskimaissa matkustaneet ja vähänkään oireiset tai altistuneet eivät voi osallistua koulutuksiin. Uhkaa sairastua koronaan emme näillä toimilla pysty täysin poistamaan, mutta teemme kaikkemme minimoidaksemme riskin.

Koronakriisi ei ole ohi, eikä kukaan varmuudella tiedä, kauanko se vielä kestää. Voimme joutua elämään tätä uutta normaalia vielä pitkään. Epävarmoista ajoista huolimatta voimme luottaa siihen, että Suomalaisen, maailmassa ainutlaatuisen kokonaisturvallisuuden yhteistoimintamallin mukaisesti järjestöt jatkavat työtään viranomaisten, elinkeinoelämän ja kansalaisten kanssa Suomen ja suomalaisten hyväksi.

Lähteet

Turvallisuuskomitea. n.d. Yhteiskunnan turvallisuusstrategia.
<https://turvallisuuskomitea.fi/yhteiskunnan-turvallisuusstrategia/>

Valtioneuvosto 2020. Suomi toimii. Luettu 1.12.2020. <https://valtioneuvosto.fi/suomitoimii>

Yhteiskunnan turvallisuusstrategia. 2017. Valtioneuvoston periaatepäätös. Turvallisuuskomitea
https://turvallisuuskomitea.fi/wp-content/uploads/2018/02/YTS_2017_suomi.pdf

Julkaisematon lähde

Kysely järjestöverkostolle 6/2020. Turvallisuuskomitea.

8 Kun lähiopetus oli vietävä verkkoon - KATAKRI-pääauditoijakoulutus

Ilona Frisk

Kevään 2020 Katakri-pääauditoijakoulutus oli suunniteltu pidettäväksi monimuotototeutuksena, aivan kuten - kliseistä kyllä - aina ennenkin. Koronavirus muutti kuitenkin suunnitelmat. Paljolti lähiopetuksen varaan suunniteltu kokonaisuus vietiin ensimmäistä kertaa verkkoon ilman ennakkovaroitusta.

KOULUTUS AUDITOINTITYÖKALUSTA VIRANOMAISILLE

Katakri 2015 on tietoturvallisuuden auditointityökalu viranomaisille. Se koostuu kolmesta osa-alueesta, jotka ovat T – Turvallisuusjohtaminen, F – Fyysinen turvallisuus ja I – Tekninen tietoturvallisuus. (Puolustusministeriö 2015, 3.) Pääauditoijakoulutuksessa kukin osio käsitellään omalla viiden opintopisteen opintojakollaan niin, että koulutus muodostaa yhtenäisen, ylemmän ammattikorkeakoulun vaatimuksia vastaavan kokonaisuuden. Koulutus on täydennyskoulutusta. (Laurea-ammattikorkeakoulu 2020.) Viime vuosina koulutuskokonaisuuksia on viety läpi kahdesti vuodessa.

Keväällä 2020 pääauditoijakoulutuksen orientaatiopäivä ja ensimmäinen opintojakso, Katakri 2015 –auditointityökalun osa-alueesta T – Turvallisuusjohtaminen, aloitettiin 10. – 12.3. Laurea-ammattikorkeakoulun kampuksella. Kesken kolmannen lähipäivän, torstaina 12.3. seurattiin luokassa hallituksen tiedotustilaisuutta koronatoimiin liittyen. Nämä olivat ensimmäiset viitteet siitä, ettei koulutusta voida viedä suunnitellusti loppuun lähiopetuksessa.

Laurea-ammattikorkeakoulussa noudatetaan Learning by Development –toimintamallia. Malli on kehitetty Laureassa 2000-luvun alkupuolella ja siinä keskeistä on oppiminen uuden osaamisen saavuttamisessa. Oppimista tapahtuu erilaisissa kehittämishakkeissa ja pääosin aidoissa työ- ja kehittämistehtävissä. (Raij & Niinistö-Sivuranta 2011, 6 – 8.) Tämä toimintamalli on sisäänkirjoitettuna myös Katakri-pääauditoijakoulutuksessa. Jo vakiintunut tapa toteuttaa Katakri-pääauditoijakoulutus, on ollut järjestää orientaatiopäivän lisäksi

kaksi kahdeksantuntista lähiopetuspäivää jokaista kolmea viiden opintopisteen kokonaisuutta kohti. Näiden päivien ja tuntien aikana on pyritty tarjoamaan koulutukseen osallistuneille riittävät valmiudet, verkko-ohjauksen tuella, suoritua vaativista kehittämisestä ja auditoinnista koostuvista oppimistehtävistä keskeisenä osana opintokokonaisuutta.

Katakri-pääauditoijakoulutukseen osallistuvilla on useimmiten vahva tausta erilaisista turvallisuus- tai turvallisuuteen liittyvistä tehtävistä joko päätoimisina turvallisuusalan asiantuntijoina, johdossa tai tehtävistä oman toimen ohella. Osallistujista arviolta puolet tulevat niin sanotusta yrity maailmasta ja noin puolet kuntien ja valtion erilaisista tehtävistä. Ryhmänmuodostusta ohjaa paljolti Katakri 2015 Luonne viranomaisten auditointiyökaluna. Katakri-osaamista tarvitaan viranomaisorganisaatioissa tiedonmistajina sekä yrityksissä palveluiden tuottajina ja yhteistyökumppaneina.

Joillakin osallistujista saattaa olla opintoja Laureassa takana, mutta iso osa on yleensä koulutuksen alkaessa ensimmäistä kertaa Laurean kampuksella ja tekemisissä Laurean erilaisten järjestelmien kanssa. Sekä tilat, että järjestelmät pyritään käymään osallistujien kanssa läpi orientaatiopäivän ja kahden ensimmäisen T-osion lähipäivän aikana. Keväällä 2020 erityistä lisähaastetta tilojen ja järjestelmien haltuunottoon toi vielä Laureassa käyttöön tullut Canvas-oppimisympäristö, jota täydennyskoulutusten osalta pilotoitiin muiden muassa Katakri-pääauditoijakoulutuksessa. Canvas oli siis uusi myös opetuksesta vastaaville lehtoreille. Näistä haasteista huolimatta loppujen opintojen vieminen helpottui huomattavasti näiden ensimmäisten lähipäivien ansiosta.

Aluksi ajateltiin, että mahdollisesti kaikki osallistajat eivät pääse tulemaan kevään aikana kampukselle lähiopetukseen. Kuviteltiin kuitenkin mahdolliseksi järjestää lähiopetusta ainakin jossakin muodossa, vaikka osallistuneiden virkamiesten osalta virkamatkat koulutukseen tulivat mahdottomiksi. Osallistajat saivat ensimmäiset ohjeet näihin liittyen jo tuolloin 12.3.2020.

LUOKASTA VERKKOON

16.3.2020 Suomessa todettiin vallitsevan poikkeusolot. Samassa yhteydessä linjattiin, että ammattikorkeakoulujen lähiopetus keskeytetään 18.3. alkaen. Ensimmäisten linjausten suunniteltiin olevan voimassa 13.4. saakka. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, Sosiaali- ja terveysministeriö & Valtioneuvoston viestintäosasto 2020.) Tässä vaiheessa Katakri-pääauditoijakoulutuksen osalta toivottiin, että ainakin toukokuun lähiopetus voitaisiin taas järjestää. Hyvin pian kävi kuitenkin selväksi, että koko loppu koulutus oli vietävä verkkoon.

Verkossa tavattiin ensimmäisen kerran 26.3.2020. Alkuperäinen tarkoitus oli tarjota mahdollisuus kehittämistehtävän ohjaukseen. Tapaamisen asialistalle tuotiin nopeasti myös opastus Zoom-videoneuvottelujärjestelmän käyttöön, sekä tilaisuus testata tuon järjestelmän käyttöä. Koska Canvas-oppimislustaan oli jo lähiopetuksessa ehditty tutustua, tiedonvälitys ohjelman muutoksista ja verkkoon siirtymisestä onnistui hyvin. Myös Zoom-tapaamiseen liittymistä oli mahdollista ohjeistaa Canvasin kautta.

Omat haasteensa toi se, että Zoomiin liittyen mediassa raportoitiin samaan aikaan varsin mittavista tietoturvaongelmista. Useat organisaatiot kielsivät Zoomin käytön työkoneilla tai työpaikan verkossa. Monet osallistujista työskentelivät sellaisissa viranomaistehtävissä, jotka eivät sallineet Zoomin käyttöä työkoneilta. Koska opetuksessa sinänsä ei käsitelty luottamuksellista tietoa, näitä määräyksiä onnistuttiin välttämään muun muassa niin, että osallistajat käyttivät Zoomia kotoaan käsin, omilla laitteillaan.

Microsoftin Teams-sovellus oli monilla tahoilla todettu Zoomia turvallisemmaksi, mutta siinä ei taas ollut tarvittavia ominaisuuksia kuten ryhmätyötiloja tarjolla. Koska osallistajat tekivät kehittämistehtäviään aitoihin ympäristöihin, oli opetuksessa ja ohjauksessa pohdittava mitä sovellusta kulloinkin käytettiin. Pää-

sääntöisesti linjattiin niin, että varsinainen opetus, joka perustui julkisista lähteistä löytyvään tietoon, järjestettiin Zoomissa. Näin käyttöön saatiin ryhmätyötiloja, jotka mahdollistivat pienryhmätyöskentelyn verkkoon siirrettyjen lähipäivien aikana. Osallistujien tehtäviä puolestaan ohjattiin ja tarvittavat arviointikeskustelut järjestettiin pääosin Teamsin avulla.

26.3.2020 verkkotapaamisessa oli paikalla noin puolet ryhmästä. Tämä helpotti huomattavasti varsinaisten lähipäivien viemistä verkkoon 1. – 2.4.2020. Monille Zoom oli jo tässä vaiheessa muista yhteyksistä ehtinyt tulla tutuksi ja järjestelmää oli ehditty 26.3. joidenkin kanssa harjoitella. Suurimmat haasteet 1.4. tulivatkin Laurean suunnasta, sillä osoittautui, ettei toisen lehtorin verkkoyhteys tahtonut tapaamisen pyörittämiseen aluksi riittää. Kun näistä alun haasteista päästiin yli, päivät sujuivat varsin mallikkaasti. Käytännössä päiviä tiivistettiin jonkin verran ja osa ryhmätöistä jätettiin pois. Kummallekin päivälle oli aikataulutettu ulkopuolisen asiantuntijan luento. Nämä pystyttiin järjestämään suunnitellusti. Luennoitsijoiden kanssa myös testattiin järjestelmä ennakkoon.

F-OSIO VERKOSSA

1.4.2020 alkanut opintojakso käsitteli Katakri 2015:n osiota F eli fyysistä turvallisuutta. Tämä toikin sitten mukaan uusia haasteita. T-osiota turvallisuusjohtamisesta ja henkilöstöturvallisuudesta oli päästy aloittelemaan lähiopetuksessa eivätkä kaikki osallistujien kotiorganisaatiot olleet vielä siinä vaiheessa siirtyneet etätyösuosituksen piiriin. Tuossa osiossa myös kehittämistehtävässä auditointiin paljolti hallinnollisia menettelyjä, joten osion kehittämistehtävän, aidon T-osa-alueen auditoinnin, suorittaminen oli pääosin onnistunut ilman suuria koronaviruksesta johtuvia haasteita.

F-osion kanssa tilanne oli kuitenkin hieman toinen. Fyysistä turvallisuutta olisi tärkeää päästä auditoimaan paikan päälle, auditoinnin kohteena olevaan kiinteistöön. Etätyösuositus kuitenkin johti kiinteistöjen käytön rajoittamiseen muuallakin kuin ammattikorkeakouluissa ja muissa oppilaitoksissa. Useamman osallistujan kanssa käytiin ohjauskeskusteluja, nekin verkossa, liittyen siihen, miten tehtävää voidaan soveltaa. Tavoitteena oli, että osallistujatehtävän kautta pystyy osaamisensa luotettavasti osoittamaan, sekä se, että aitoa LbD-toimintamallin mukaista kehittämistä tapahtuisi.

Tässä onnistuttiin lopulta kohtuullisen hyvin. Osa osallistujista sai luvan vieraila tyhjässä kiinteistössä ja ainakin yksi vaihtoi lopulta auditoinnin kohteena olleen kiinteistön toiseen, jolloin paikan päälle oli mahdollista mennä. Ohjauskeskusteluissa käsiteltiin paljon auditoinnin huolellista suunnittelua niin, että käytetty aika ja käyntikerrat kohdekiinteistöissä saataisiin mahdollisimman vähäisiksi ja kaikki ne auditoinnin osat, jotka oli mahdollista tehdä etätyönä tai esimerkiksi haastatteluin verkkoyhteydellä, saatiin hoidettua niin.

I-OSION HAASTEET

I-osio, samoin kuin koulutuksen kolmas opintojakso käsitteli teknistä tietoturvallisuutta. Lähipäivät 22. ja 23.4.2020 siirrettiin niin ikään pidettäväksi Zoomissa, mutta luennot piti pääosin ulkopuolinen luennoitsija. Zoomin käyttö ja sen toimivuus luennoitsijan kotiorganisaation laitteilla testattiin ja harjoiteltiin ennakkoon. Päivät saatiinkin käyntiin ilman ongelmia. Omat haasteensa toi kuitenkin se, että aiheesta ja opintojakson sisällöistä johtuen päiviä ei ollut mahdollista tiivistää siinä määrin kuin F-osiossa aiemmin. Kahta kahdeksan tuntista päivää pyrittiin kuitenkin jaksottamaan ja keventämään runsain tauotuksin sekä erilaisin ryhmä- ja yksilötehtävin. Päivät muodostuivat kuitenkin varsin raskaiksi eikä tuollaisia päiviä olisi tietenkään edes suunniteltu, mikäli koulutusta olisi jo alun perin rakennettu verkkototeutukseksi.

Ryhmätöitä toteutettiin Zoomin breakoutrooms-toiminnon avulla. Verkossa siis voitiin toimia ikään kuin ryhmätyötiloissa olisi voitu toimia lähiopetuksessa. Ongelmana oli lähinnä se, että vain henkilö, jolla Zoom-kokouksessa kulloinkin oli host-oikeudet, pystyi itsenäisesti liikkumaan ryhmätyötilasta toiseen. Koska apuopettajana toimineen siirtäminen hostin toimesta ryhmien välillä todettiin työlääksi, sovittiin, että apuopettaja pysyy kokouksen päättilassa. Ryhmien osallistujat saattoivat silloin tulla päättilaan kysymään neuvoa ja taas palata omaan ryhmätyötilaansa työskentelemään. Samaan aikaan hostina toiminut, pääasiallisesti opetuksesta sinä päivänä vastannut, luennoitsija kiersi ryhmätyötiloissa jatkuvasti.

Ryhmätöissä pienryhmien tuotoksia tehtiin pääosin niin, että joku ryhmän jäsenistä jakoi näyttönsä muulle ryhmälle ja toimi kirjurina omalla laitteellaan. Samoin osallistuja sitten esitti tuotoksen omalta näyttöltään, kun jälleen palattiin päättilaan ja oli aika purkaa ryhmätöiden tuloksia yhdessä. Learning cafe –tyyppisissä tehtävissä todettiin hyväksi tavaksi se, että opettaja avasi Power Point tai –vastaavan tiedoston ja jakoi tämän verkossa. Jakolinkki toimitettiin kaikille ryhmille ja ryhmät kokoontuivat kulloinkin yhden dian ympärille muokaten sitä, kuten olisivat olleet fläppipaperin ääressä luokassa. Kun tuli aika siirtyä niin sanotusti toiseen pöytään, kouluttaja viestitti ryhmille, minkä numeroisen dian ympärillä he seuraavaksi jatkaisivat. Tämä tapa säästi paljon aikaa, kun ryhmiä ja niiden jäseniä ei tarvinnut siirrellä breakoutroom –tiloista toisiin, mutta ei toisaalta mahdollistanut Learning cafe –menetelmälle tyyppillistä, isännän tai emännän pysymistä samassa pöydässä koko tehtävän ajan. Kokonaisuutena päivät kuitenkin sujuivat kohtuullisen jouhevasti.

I-osa-alueen kehittämistehtävä oli jo lähtökohtaisesti suunniteltu aitoa auditointia hieman kevyemmäksi. Aidon tietoteknisen turvallisuuden auditoinnin toteuttaminen Katakri 2015 –työkalun avulla on käytännössä haasteellista opintojakson puitteissa. Tästä johtuen tehtävä oli mahdollista tehdä laatimalla suunnitelma aidosta auditoinnista tai tekemällä simuloitu tehtävä annettujen esitietojen perusteella. Nämä tehtävät toimivat hyvin myös poikkeusaikana, sillä ne olivat toteutettavissa kokonaan verkossa.

VERKOSSA JA LUOKASSA TULEVAISUUDESSA

Mikäli Katakri-pääauditoidjakoulutusta päädyttäisiin jatkossa tarjoamaan verkkokoulutuksena kuvattu kevyään 2020 tapa tuskin olisi paras mahdollinen. Tapaamiset verkossa olisi saatava kevyemmiksi. Osa luennoista olisi tallennettava ja verkkoon rakennettava uusia tieto- ja tehtäväkokonaisuuksia sen sijaan, että verkossa luennoitaisiin pitkiä päiviä. Keväällä 2020 koulutus oli kuitenkin suunniteltu pidettäväksi luokassa, lähiopetuksena. Siihen nähden tämän mittavan kokonaisuuden siirtäminen verkkoon ilman sen pidempää varoitusaikaa, onnistui hyvin. Laurea-ammattikorkeakoulun tarjoamat järjestelmät tukivat opetusta ja oppimista verkossa ja tekninen tuki oli koulutuksen aikana saatavilla. Myös palautteiden valossa koulutus onnistui haasteista huolimatta ja osallistujien kokemukset olivat pääosin myönteisiä.

Lähteet:

Laurea-ammattikorkeakoulu. 2020. Katakri-pääauditoijakoulutus. Luettu 11.9.2020.

<https://www.laurea.fi/koulutus/taydennyskoulutukset/katakri-paaauditoijakoulutus/>

Opetus- ja kulttuuriministeriö, Sosiaali- ja terveysministeriö & Valtioneuvoston

viestintäosasto. 2020. Hallitus on todennut yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa Suomen olevan poikkeusoloissa koronavirusilanteen vuoksi. Tiedote 140 / 2020. Luettu 16.9.2020. <https://minedu.fi/-/10616/hallitus-totesi-suomen-olevan-poikkeusoloissa-koronavirusilanteen-vuoksi>

Puolustusministeriö. 2015. Katakri - Tietoturvallisuuden auditointityökalu viranomaisille – 2015.

Luettu 21.9.2020. https://www.defmin.fi/files/3165/Katakri_2015_Tietoturvallisuuden_auditointityokalu_viranomaisille.pdf

Raij, K. (toim.) & Niinistö-Sivuranta, S. (toim.). 2011. Kehittämispohjaista oppimista, LbD-opas.

Laurea-ammattikorkeakoulu.

9 Korona työnsi opetuksen luokasta verkkoon

Harri Ruoslahti

JOHDANTO

Keväällä 2020 puhjennut Korona / Covid19-epidemia aiheutti monia muutoksia työelämään ja koko yhteiskuntaan. Laurea ammattikorkeakoulu joutui sulkemaan kaikki kuusi kampustaan maaliskuun alussa 2020. Opettajat ja opiskelijat jäivät kotiin, kun opetus ja oppiminen siirrettiin verkkopohjaisiin viestintäympäristöihin (mm. Zoom, Teams, Optima). Kevätlukukaudella kaikki vuorovaikutus opiskelijoiden ja opettajien välillä tapahtui sähköpostilla, puhelimella ja verkkopohjaisten oppimis- ja viestintäympäristöjen avulla.

Tämä artikkeli kuvata sitä, miten Laurea turvallisuus- ja riskienhallinnan opetustiimin opettajat kokivat siirtymisen Leppävaaran luokahuoneista kotikonttorille ja verkko-opetukseen.

MENETELMÄ

Tämän tapaustutkimuksen aineisto ja tulokset osaltaan hyödyttävät ECHO (European Network of Cybersecurity Centres and Competence Hub for Innovation and Operations) projektin yhteiskunnallisten vaikutusten arviointi- ja e-taitojen koulutusmenetelmien kehitystyötä, joista Laurea vastaa. ECHO-hankkeen (Horizon 2020 rahoitettu) tavoitteena on edistää eurooppalaisten kyberturvallisuustoimijoiden verkottumista, tiedon jakoa ja kyberosaamisen kehittämistä.

Tutkimusaineisto perustuu kuuden opettajan kirjoittamiin lyhyisiin kuvauksiin siirtymisestään kokonaan verkkopohjaiseen opetukseen. Opettajia pyydettiin kirjoittamaan kuudesta teemasta: 1) siirtyminen verkko-opetukseen, 2) edellytykset ja 3) haasteet siirtymään, 4) opiskelijapalaute sekä verkko-opetuksen mahdolliset 5) haasteet sekä 6) uudet menetelmät ja toimintatavat (taulukko 1).

Taulukko 1. Tapaustutkimuksessa käsitellyt teemat (Ruoslahti 2021)

TUTKIMUSKYSYMYS: MITEN OPETUSTEHTÄVÄT SIIRRETTIIN LUOKASTA VERKKOON?
• Siirtyminen täyteen verkko-opetukseen
• Edellytykset siirtyä verkko-opetukseen
• Haasteita siirtyä verkko-opetukseen
• Opiskelijoilta saatu palaute
• Pitkittyneen verkko-opetuksen mahdolliset haasteet / uhat
• Uudet menetelmät ja toimintatavat

Opettajien tuottamat kirjalliset kuvaukset myös analysoitiin näiden kuuden teeman mukaisesti ja tuloksia eli opettajien näkemyksiä siitä miten verkko-opetukseen siirtyminen sujui on kuvattu yhdisteltyinä kolmeksi kokonaisuudeksi: 1) Valmistautuminen, 2) Haasteet ja riskit, 4) Opiskelijapalaute ja uudet työtavat.

TULOKSET – LUOKASTA VERKKOON

Vaikka Korona-epidemian pakottama siirtyminen Laurean kampuksilta verkkoon oli äkillinen, pitivät kaikki vastaajat siirtymää pääosin sujuvana. Toki myös siirtymä toi mukanaan myös hankaluuksia ja ylimääräistä työtä.

VALMISTAUTUMINEN

Moni opintojakso oli jo käynnistynyt, kun opetus siirrettiin kokonaan verkkoon. Tämän koettiin aiheuttaneen osaltaan hankaluutta, erityisesti koska jo sovittuja tapaamiskertoja piti siirtää verkkoon ja suunniteltuja tehtäviä muuttaa paremmin verkkoympäristössä toteutettaviksi. Yksi opettajista joutui mm. keskeyttämään oppimisympäristönä olleen käytännön yhteistyöprojektin ja korvaavan verkkosisällön luominen teetti hänelle ylimääräistä työtä. Toisaalta, positiivisena asiana mainittiin se, että sekä opiskelijoilla että opettajilla oli kaililla aiempaa kokemusta verkko-opinnoista ja siten myös tarvittavia taitoja digitaalisista ratkaisuista. Monien opintojaksojen sisältö oli suurelta osin siten jo digitaalisina toteutuksina, ja näiltä osin opetuksen siirto verkkoon koettiin jopa helpoksi.

Opettajien mielestä kannettava tietokone, kuulokkeet sekä viestintä- ja oppimislustat olivat riittävät työkalut verkko-opetuksen toteuttamiseen kotoa käsin. Opettajat kommentoivat, että selkeää lisätyötä aiheutti se, että Laurean oppimislustan vaihto Optimasta Canvasiin osui Korona-epidemian kanssa samaan aikaan. Kaiken kaikkiaan osallistujat kokivat, että täysaikainen etätö vie aiempaa enemmän aikaa.

Pääosin opettajat kertoivat siirtäneensä luokassa aiotun opetuksen jopa melko sellaisenaan mm. Zoom-luennoiksi ja verkkoseminaareiksi. Vaikka Laurean tarjoamien eri verkkosovellusten nähtiin tarjoavan monipuolisia mahdollisuuksia luoda moninaisia sisältöjä, valitettavasti vain ajan ei katsottu riittäneen niiden

syvälliseen oppimiseen ja täysipainoiseen hyödyntämiseen. Koulun tarjoamasta tuesta huolimatta, paras apu saatiin opettajien kokemuksen mukaan oman opetustiimin kollegoilta. ”Digitaidot ovat digihanskassa ja käynnissä olevat opintojaksot olivat onneksi jo pitkällä ja sentyyppisiä, että onlineen siirtyminen ei tuottanut juurikaan tuskaa”, vastasi yksi opettajista.

Kaikki vastaajat olivat jo tottuneet työskentelemään kotoaan käsin. Lisäksi he kokivat, että koulu oli tiedottanut tilanteen kehittymisestä ja siirtymätilanteesta hyvin. Lopullinen kampusten sulkeminen ei näin tullut kenellekään yllätyksenä. Kuitenkin kuten yllä on kuvattu, aikaa siirtää sisältöjä ja materiaaleja verkkoon jäi opettajien mielestä niukalti.

Pienten opiskelijaryhmien ohjaus tuntui vastaajista luontevimmalta. Negatiivisina asioina nousi esille, että verkkoluennoilla suurien ryhmien kanssa vuorovaikutus jäi kovin vähäiseksi ja opiskelijat tuntevat keskittyvän aiheeseen huonommin kuin luokkatiloissa. Lisäksi, suurten ryhmien jako pienryhmyöskentelyyn verkkotyökaluilla ei tuntunut luontevalta.

Vastaajien kokemukset siirtymisen helppoudesta, ajatellen saamansa tukea, työkaluja sekä käytettävissä ollutta aikaa, vaihtelivat kohtuullisesta helppoon. Tähän näyttivät vaikuttavan kunkin opettajan aiemmat kokemukset verkko-opetuksesta ja verkko-oppimisen työkalujen käyttötaidot. Kaikilla oli kuitenkin vähintään jonkin verran kokemusta verkko-opetuksesta.

HAASTEET JA RISKIT

Kaiken kaikkiaan, opettajat kokivat, että siirtyminen etätyöskentelyyn on ollut ajankäytön suhteen haastava ja, että työ- ja vapaa-aika ovat sekoittuneet aiempaa enemmän. Vastaajien mielestä heillä meni suunniteltua enemmän aikaa mm. siirtää oppisisältöjä ja -materiaaleja verkkoon. Toinen selkeä havaittu muutos olivat vähentyneet kontaktit kollegoiden kanssa. sillä spontaanit kontaktit puuttuivat kokonaan ja kaikista keskusteluista piti sopia erikseen ja käyttää puhelinta, Teamsia tai Zoomia.

Verkkokurssien rakentamiseen liittyvien haasteiden ratkaiseminen vei opettajilta aikaa ja osa ongelmista jäi jopa kokonaan ratkaisematta. Vastaajat kertoivat myös, ettei heille oltu osoitettu lisäaikaa/-resurssia jolla kompensoida siirtymän vaatimaa lisäajankäyttöä, kuten materiaalien ja sisältöjen siirtoa verkkoalustoille. Eräs opettaja kommentoi, että opettajat olisivat voineet hyötyä henkilökohtaisesta verkko-opetustutorista. Yhdessä tutorin kanssa verkkoalustoille rakennettu esimerkkiopintojakso olisi helpottanut pedagogisesti monipuolisemman sisällön luomista ja antaisi opettajalle käsikirjoituksen, jota soveltaa muillakin opintojaksoilla.

Siirtymän haastavuutta lisäsi osaltaan myös se, että Laurea oli muutenkin pyrkinyt lisäämään digitaalisia sisältöjä opetussuunnitelmaan ja opetuslusta oltiin vaihtamassa, joten samalla iskenyt COVID19 kriisi lisäsi entisestään työtä ja opettajien kokemaa painetta. Opettajat epäilivät, että osa turvallisuusalan työelämän asiantuntijoista saattaisi olla haluttomampia vieraila verkkototeutuksille kuin perinteiseen luennointiin luokahuoneessa.

Osallistujilla oli ollut haasteita päästä liittymään yrityskumppaneiden käyttämiin viestintäsovelluksiin. Koska kampus oli kiinni, oli opettajien tarvitsema IT-tuki rajoitettu vain puhelintukeen, vaikeuttaen joidenkin tietoteknisten ongelmien ratkaisemista.

Vastaajat tunnistivat yhdeksi pitkittyneen verkko-opetuksen tuomaksi riskiksi opetukseen ja erityisesti tentteihin osallistuvien opiskelijoiden varman tunnistamisen. Mahdollisena uhkana nähtiin yleisen tietoturvallisuuden varmistaminen, kun tietoa siirretään erilaisilla laitteilla ja usein suojaamattomin Internet yhteyksin. Tämä korostuu erityisesti, kun siirretään luottamuksellista kumppani- tai hanketietoa. Riskiksi ja häiriötekijäksi koettiin myös Zoom-opetukseen osallistumaan päässeet asiattomat Laurean ulkopuoliset häiriköt.

Kotiverkkojen yhteysongelmat (kun muita perheenjäseniä ja kodeissaan työskenteleviä naapureita on pyrkinyt samoihin verkkoihin) olivat aiheuttaneet opettajille ja opiskelijoille turhia toimintakatkoksia.

OPISKELIJAPALAUTE JA UUSIA TYÖTAPOJA

Vastanneet opettajat kertoivat saaneensa verrattain vähän opiskelijapalautetta. Nämä vähät opetusta ja opetustapahtumia koskeneet kommentit koettiin positiivisiksi ja kannustaviksi. Koska suurin osa verkko-opintojaksoista ovat materiaaleiltaan ja tehtäviltään pitkälti saman sisältöisiä kuin perinteiset luokkaopinnot, ovat opiskelijapalautteet vaikuttaneet varsin tavallisilta.

Yksi opiskelijoilta erityistä kiitosta saanut osa-alue ovat olleet opinnäytetöiden ohjaukset Zoom-kokouksina. Toisaalta myös opiskelijat ovat esittäneet huoltaan siitä, että heidän työkuormansa lisääntyvät verkossa toteutettavissa opinnoissa.

Opettajat kokivat yllätyksenä, että myös joillakin opiskelijoilla on ollut haasteita digitaidoissa. Todettiin, että koululla on ollut selkeitä ohjeita verkkotyökalujen käyttöön mutta, että näitä eivät nähtävästi kaikki opiskelijat olleet lukeeneet tai löytäneet. Kampusten sulkeminen sulki myös kirjastot, minkä osaltaan koettiin aiheuttaneen opiskelijoille ja opettajillekin hankaluuksia saada tarvittavia kirjoja käyttöön.

Opettajat kertoivat myös omaksuneensa joitakin uusia työtapoja, Zoom-pienryhmähuoneiden ja virtuaalitausta sekä Teams-puheluiden käyttö mm. mainittiin uusina tapoina työskennellä. Kuitenkin pääosin vastaajat kokivat, ettei kokoaikaiseen verkko-opetukseen siirtyminen ollut juurikaan uudistanut heidän työskentelyään. Äkillinen verkko-opetukseen siirtymisen todettiin pakottaneen opettajat nopeisiin improvisoituihin muutoksiin ja siinä hetkessä tyytymään ”riittävän hyvään”, kuten eräs opettaja asian ilmaisi.

JOHTOPÄÄTÖKSET

Siirtyminen verkko-opetukseen tuntui sujuneen pääosin varsin mutkattomasti. Tähän auttoi paljon se, että Turvallisuus- ja riskienhallinta –tutkimuksen sisällöt löytyivät jo paljon verkkomateriaaleina ja kaikilla opettajilla oli aiempaa kokemusta opettamisesta verkossa.

Haasteena koettiin verkkotuen puute. Kaikki ongelmat piti ratkaista puhelimitse tai verkkopalveluissa ja osoittautui, että parhaan tuen sai omilta tiimitovereilta – mikä osin lisäsi näiden apuja antaneiden kollegoitten kiirettä.

Siirtymä oli nopea ja improvisoitu, joten siitä saadut positiiviset ja kannustavat opiskelijapalautteet ilahduttivat vastaajia. Varsinaisia tietoturvaongelmia ei kohdattu, joskin niiden mahdollisuus korostui ja siten tähän on syytä kiinnittää erityistä huolta jatkossakin. Siksi suositellaan eri oppimis- ja viestintäalustojen tietoturvariskejä luotavaa jatkotutkimusta. Myös pidemmän henkilökohtaisen kontaktin puuttumisen vaikutuksia oppimistuloksiin sekä henkilökunnan ja opiskelijoiden motivaatioon on hyvä tutkia.

Lähteet

Ruolahti, H. 2020. From Classroom to Online Teaching – A Case during COVID19. Information & Security: An International Journal 46, (3), 285-2

10 Suljetun laitoksen koronakevät

Jaakko Kampmila

JOHDANTO

Edustan työntekijänä Rikosseuraamuslaitosta ja sen yksikköä Vaasan vankilaa. Olen työskennellyt Vaasan vankilassa yhdeksän vuoden ajan sekä esimies- että valvontatehtävissä. Viimeiset viisi vuotta olen toiminut osastovartijana, ja jatkuvuuden hallintaan liittyvät asiat eivät ole varsinaisesti kuuluneet päivittäisiin työtehtäviini. Olen kuitenkin käynyt vaativan tilanteen koulutuksia niin valtakunnallisesti järjestettyinä kuin yksikkömme sisäisinä. Vaativan tilanteen hoitaminen vankilassa sivuaa jatkuvuudenhallintaa, ja poikkeusolojen organisaatiossa oma roolini olisi tilannekuvan kirjaaja. Tarkastelen nimenomaan organisaation yhtä yksikköä eriytettyinä, tässä tapauksessa suljettua vankilaa ja sen jatkuvuudenhallintaa. Lisäksi rajaon tarkemman ja syvällisemmän analyysin nimenomaan tämänhetkiseen poikkeukselliseen pandemiatilanteeseen, joka suljetussa yksikössä, oli se sitten vankila tai terveydenhuollon yksikkö, aiheuttaa suuria uhkia kriittisille prosesseille sekä ihmisten hengelle ja terveydelle. Tämä nyt julkaistu teksti perustuu Toiminnan jatkuvuuden varmistaminen -opintojaksolla kirjoitettuun kehittämistehtävään, joka on kirjoitettu keväällä 2020. Kehittämistehtävässä tarkasteltiin pandemian vaikutusta vankilan varautumiseen ja päivittäistoimintaan, sekä pyrittiin kehittämään toimintaa jatkuvuuden hallinnan näkökulmasta. Teksti käsittelee aihealuetta kevään tilanteen ja tiedon mukaan.

TAUSTAN JA TOIMINTAYMPÄRISTÖN MÄÄRITTELY

Riskienhallinta

Riskienhallinta on osa organisaatioiden strategista ja operatiivista suunnittelua, ja kattaa kokonaisvaltaisesti organisaation toiminnan ja prosessit. Kriittisten ja merkittävien riskien tunnistaminen, arviointi ja hoito

on tärkeää niin organisaatiolle kuin sidosryhmillekin. Riskienhallinnan periaatteet määritellään yritys- tai organisaatiokohtaisesti ja dokumentoidaan kirjallisesti. (Suomen Riskienhallintayhdistys 2020.)

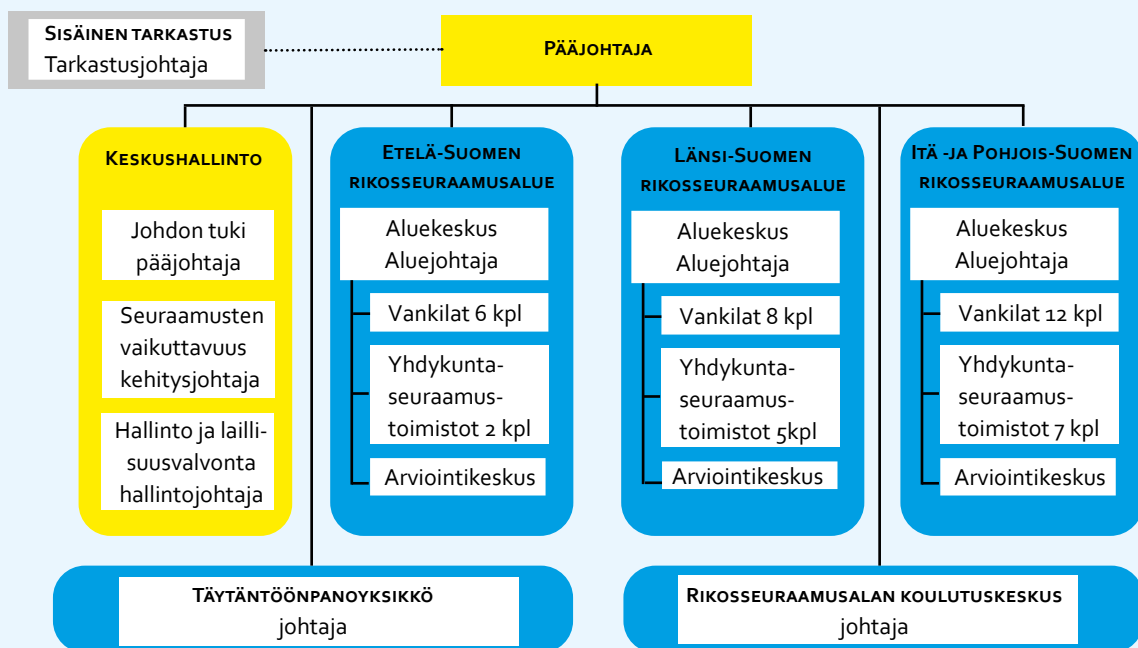
Riskienhallintaprosessille voidaan esittää selkeät vaiheet. Ensin riskit tunnistetaan ja arvioidaan, minkä jälkeen asetetaan toimenpiteet riskien hallitsemiseksi. Sitten suunnitellaan, miten riskin toteutuessa toimitaan ja miten siitä toivutaan. Lopuksi seurataan tilannetta ja toimenpiteiden vaikutusta sekä käytetään sitä oppimiskokemuksena tulevaisuutta varten. (Suomen Riskienhallintayhdistys 2020.)

Pandemia

Pandemia on WHO:n mukaan käsillä silloin, kun uusi taudinaiheuttaja vaarantaa yleisesti terveyttä leviten helposti ja usein muuntuen levitessään maailmanlaajuisesti. Maailman terveysjärjestö WHO päättää virallisesti, milloin tauti julistetaan pandemiaksi. (Tieteen Kuvalehti 2020.) Suomessa kansallista varautumista pandemiaan ohjaa tartuntatautilaki (1227/2016). Maailmanlaajuisesti ohjeistusta ylläpitää Maailman terveysjärjestö, WHO (World Health Organization) (Sosiaali- ja terveysministeriö 2020).

Rikosseuraamuslaitos

Rikosseuraamuslaitos on Oikeusministeriön alainen viranomainen, jonka tehtävänä on vankeusrangaitusten ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpano sekä tutkintavankeuden toimeenpano. Tavoitteena on vaikuttaa uusintarikollisuuteen ja lisätä yhteiskunnan turvallisuutta. (Rikosseuraamuslaitos 2020a.) Rikosseuraamuslaitos koostuu keskushallintoyksiköstä, kolmesta rikosseuraamusalueesta, täytäntöönpanoyksiköstä sekä Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksesta (Rikosseuraamuslaitos 2019a). Rikosseuraamuslaitoksen vankilaverkostoon kuuluu 26 vankilaa, joista 15 on suljettuja vankiloita ja 11 avolaitoksia (Rikosseuraamuslaitos 2019b).

Kuvio 1. Rikosseuraamuslaitoksen organisaatio (Rikosseuraamuslaitos 2019)

Vaasan vankila on Suomen pienin suljettu vankila, jonka yhteydessä toimii myös 12 –paikkainen miesten avovankilaosasto erillään muusta toiminnasta. Vaasan vankila on toiminut samassa kiinteistössä vuodesta 1863 lähtien. Vaasan vankilan tehtävänä on vankeusrangaistusten täytäntöönpano sekä tutkintavankeuden toimeenpano, ja sinne voidaan sijoittaa myös naisvankeja. Keskivankiluku vuonna 2018 oli 76. (Rikosseuraamuslaitos 2020b.)

LÄHTÖTILANNE

Rikosseuraamuslaitoksen organisaatio on muodoltaan linjaorganisaatio. Yksinkertaisesti esitettynä komentoketju on pääjohtaja-aluejohtaja-yksikön johtaja-apulaisjohtaja-rikosseuraamusesimies. Keskushallinto ohjaa valtakunnallisesti Rikosseuraamuslaitoksen toimintaa, mutta siirtää päättävästi tietyissä tilanteissa paljon yksiköiden johtajille.

Maailmanlaajuisesti pandemiaksi levinnyt koronavirus vaikuttaa kirjoitushetkellä yksiköiden toimintaan. Ensimmäisissä sisäisissä tiedotteissa keskushallintoyksikkö viittasi vankiloiden valmiussuunnitelmiin, joiden mukaisesti jokainen yksikkö varautuu mahdollisten pandemiaan liittyvien riskien varalta. Ongelmaksi muodostui siinä vaiheessa yksiköiden laatimien valmiussuunnitelmien ajantasaisuus. Varautuminen ja valmiussuunnittelu on kuulunut vankiloiden toimintaan jo pitkään, mutta niissä painopiste on ollut vankilan sisäisten uhkien tunnistamisessa. Tällä hetkellä vallitsevan pandemian varalta sovellettavia toimenpiteitä ei välttämättä valmiussuunnitelmista suoraan ole löytynyt.

Tällä hetkellä vankiloiden toimintaa on rajattu ja supistettu. Ulkopuolisten pääsy vankilaan on rajattu ainoastaan viranomaisiin ja asiamiehiin, joten esimerkiksi tapaamisia vankien läheisten kanssa ei järjestetä. Poistumislupia vankilan ulkopuolelle ei myönnetä kuin pakottavasta syystä. Vankien siirtäminen laitosten välillä tapahtuu vain suljetusta laitoksesta avolaitokseen. Suljettujen laitosten välillä siirrot tapahtuvat vain tärkeästä syystä. Vankiloissa noudatetaan myös supistettuja päiväjärjestyksiä, jotka vaikuttavat osittain rajoittavasti päivittäistoimintoihin.

Mitään valmiita toimintakortteja tai vastaavia ei ole ollut vaan niitä on laadittu tilanteen edetessä. Lisäksi vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoon liittyvä lainsäädäntö on aiheuttanut haasteita toiminnan rajoittamisen kannalta. Yksiköiden johtajilla on paljon päätösvastuuta konkreettisten toimenpiteiden määrittämisestä. Henkilöstö ja vangit kuitenkin ymmärsivät tilanteen vakavuuden ja sopeutuivat siihen nopeasti Vaasan vankilassa. Länsi-Suomen Rikosseuraamusalue perusti keväällä valmiusryhmän, johon kuuluivat vankiloiden johtajien lisäksi Leijona Cateringin ja Vankiterveydenhuollon edustajat.

RISKIEN TUNNISTAMINEN JA KRIITTISET PROSESSIT

Yksiköiden valmiussuunnitelmissa on käyty läpi riskit kuten pommiuhka, mellakka, väkivaltainen vapauttamisyritys yms. Tarkastelen kuitenkin varautumista ja vaikutuksia ainoastaan tällä hetkellä vallitsevan pandemian osalta.

Koronavirus on kirjoitushetkellä levinnyt maailmanlaajuisesti pandemiaksi ja se vaikuttaa Suomessakin jokaisen ihmisen arkipäivään. Tartuntataudit ovat erittäin haastavia etenkin luonteeltaan suljetuissa yksiköissä, kuten vankiloissa ja vanhainkodeissa. Rakenteellisista ja toiminnallisista sekoista johtuen taudin pääsy edellä mainittuihin yksiköihin voi olla kohtalokasta ihmisten terveydelle ja hengelle. Vankiloissa iso osa vankeista kuuluu terveydentilaltaan riskiryhmiin, mikä osaltaan lisää riskejä kyseisen viruksen suhteen.

Rikosseuraamuslaitoksen toiminta ja vankeusrangaistuksen täytäntöönpano pohjautuu lakien, määräysten ja ohjeiden varaan. Länsimaisessa yhteiskunnassa ihmisen vapauden rajoittaminen on äärimmäinen toimi rangaistuskeinona. Suomessa vankeusrangaistuksen pääperiaate onkin, että ainoana rangaistuksen sisältönä on vapauden menettäminen.

Lainsäädännöllisestä näkökulmasta vankiloolosuhteissa virustaudin leviämisen estäminen rajoittamalla vankien toimintaa sekä vapautta entisestään on ongelmallista ja vaatii tarkoin harkittuja päätöksiä ja toimenpiteitä. Suljetuissa laitoksissa ei voi mielivaltaisesti toimintaa rajoittaa ja tietyt prosessit sekä toiminnot ovat järjestettävä kaikissa olosuhteissa.

Ulkoilu on kaikissa olosuhteissa järjestettävää toimintaa. Vankeuslain (767/2005) 7 luvun 6 §:n mukaan vangille on annettava mahdollisuus ulkoilla vähintään tunti päivässä, jollei vangin terveydentila taikka vankilan järjestykseen tai turvallisuuteen liittyvä erityisen painava syy ole esteenä. Tämä tulkitaan siten, että kategorisesti ei voida kieltää ulkoiluja määrääjäksi, vaan päätös on tehtävä aina koskien kutakin yksittäistä ulkoilua. Kirjoitushetkellä laajempaan ulkoilujen epäämiseen ei ole laillista perustetta. Ulkoilujen järjestäminen on riippuvainen valvonnan henkilöresursseista. Tällä hetkellä vankien ulkoilua on valvottava fyysisesti teknisen valvonnan lisäksi. Kaikkia vankeja ei voi yhtä aikaa ulkoiluttaa normaalissa arjessaan. Mies- ja naisvangit, yhteydenpitorajoitetut tutkintavangit, muista syistä eristetyt sekä kuljetusvangit ulkoilutetaan erikseen. Kirjoitushetkellä supistetun päiväjärjestyksen mukaisesti myös osastot ulkoilevat erikseen. Mahdollinen henkilöstövaje ei ole peruste evätä ulkoilua. Resurssiongelmaan voi varautua suunnittelemalla ulkoilualueita, joita voi valvoa kameralla tai muilla teknisillä apuvälineillä, jolloin ulkoilutukset eivät sido niin paljoa henkilökuntaa.

Ruokailu on kaikissa olosuhteissa järjestettävää toimintaa. Vankeuslain 7 luvun 6 §:n mukaan ruokahuolto on järjestettävä siten, että vangit saavat terveellisen, monipuolisen ja riittävän ravinnon. Ravinto on tietysti muutenkin absoluuttinen tarve ihmisen hengissä pysymisen kannalta. Ruokahuolto on nykyään ulkoistettu vankiloissa ja sitä hoitaa Leijona Cateringin. Vaasan vankilassa ruoka valmistetaan vankilan keittiössä, mutta työntekijät eivät ole virkamiehiä. Ruokahuolto ja henkilöstö ostetaan palveluna. Leijona Cateringilla on omat tavarantoimittajansa ja sopimukset. Vankilassa ei ole kovin suuria varastoja elintarvikkeille, jos toimitusketjut katkeavat tai hidastuvat. Leijona Catering kuitenkin varautui kasvattamalla varastoitujen elintarvikkeiden määrää. Leijona Cateringin ja vankilan välinen toimiva keskustelu- ja viestintäyhteys on erittäin tärkeää. Jos palveluntuottajan omat hankintakanavat eivät toimisi poikkeustilanteessa, tulisi yhdessä etsiä vaihtoehtoisia kanavia esim. vankilan lähiympäristöstä, jotta ruokahuolto pystytään toteuttamaan katkeamatta. Myös ruokahuolto on riippuvainen henkilöstöresursseista ja mahdolliseen vajeeseenkin täytyy varautua synergiaassa vankilan kanssa. Esimerkiksi Vaasan vankilassa entisiä virkakeittäjiä on siirtynyt ohjaajiksi, joten heidän hyödyntämisensä äkillisessä henkilöstövajeessa on yksi vaihtoehto. Parantaakseen edellä mainittujen asioiden toteutumista Leijona Catering oli osa Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen valmiusrhymää, joka perustettiin pandemian vuoksi keväällä.

Vangeilla täytyy olla myös mahdollisuus huolehtia omasta hygieniastaan sisältäen pyykinpesun. Vankien hygieniasta ja vaatehuollosta huolehtiminen on mahdollistettu siten, että joka osastolla on sauna, suihku, pyykkitupa ja asianmukainen siivousvälineistö. Toiminta on kuitenkin riippuvaista LVIS-tekniikan toimintavarmuudesta ja pesu- sekä desinfiointiaineiden saatavuudesta. Osastojen siivous on toteutettu vankityövoimalla ja heitä ohjaa sekä opastaa ohjaaja. Henkilökunnan tilat siivoaa ulkopuolinen yritys ostopalveluna. Kirjoitushetkellä siivoustoimintaa on tehostettu koronavirus huomioiden. Tässäkin tapauksessa resurssipula voi olla uhkana ja osaavan ja ohjaavan työntekijän tai vangin saatavuus heikkoa. Laitoshygienia vaatii jatkuvaa ylläpitämistä ja heikentyy lähes välittömästi, kun ylläpito lakkaa.

Lisäksi vankilan on ylläpidettävä vankien yhteydenpitoa ulkopuolelle vähintään puhelimen ja kirjepostin välityksellä. Kirjoitushetkellä vankien fyysiset tapaamiset on keskeytetty, ja yhteydenpito hoidetaan sähköisesti ja kirjepostin kautta. Skype-puhelut ovat olleet tärkeässä roolissa yhteydenpidossa. Tämäkin vaatii tämän hetken tekniikalla fyysistä valvontaa. Kirjoitushetkellä suurin haaste on ollut Skype-tietokoneiden riittävyys ja toimintakunto. Näissä olosuhteissa pienetkin asiat voivat vaikuttaa vankien mielialaan ja mahdollisiin vankiyhteisössä leviäviin levottomuuksiin, pahimpana skenaariona mellakka.

Vankilarakennuksen kiinteistö-, palo- ja turvallisuustekniikan sekä tietoliikenneverkkojen toiminta, ylläpitäminen ja huolto on turvattava. Vankilarakennus sisältää paljon kriittistä tekniikkaa niin kiinteistön toimivuuden kuin turvallisuuden kannalta. Huolto- ja korjaustoiminta on ulkoistettu ja hankittu ostopalveluna. Vankilassa joutuu edelleen käymään ulkopuolisia henkilöitä, mm. sähkö-, automaatio- ja LVI-asentajia. Kiinteistön toiminta on kuitenkin turvattava kaikissa olosuhteissa. Nykyaikana tekniikan pettäessä kokonaisvaltaisesti vankila ei pysty toimimaan kovinkaan pitkään ilman evakuointia. Tässäkin kohtaa korostuu keskustelu- ja viestintäyhteys eri sidosryhmien kanssa. Pahimmassa skenaariossa voi sähkö-, veden- ja lämmöntuotannon infrastruktuuri yhteiskunnassa olla lamaantunut tai vajaalla teholla. Laitoksen toiminta olisi tästäkin huolimatta kyettävä turvaamaan.

Uusien vankien vastaanottamista on kirjoitushetkellä tietyissä tapauksissa rajattu liittyen lainvoimaisen lyhyen vankeustuomion ja sakkovankeuden täytäntöönpanon aloittamisen siirtämisellä. Rajaaminen toteutettiin lain tasolla ja laki saatettiin menettelyllisesti voimaan poikkeuksellisen nopeasti (laki sakon muuntorangeistuksen ja ehdottoman vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon väliaikaisesta rajoittamisesta 194/2020). Käräjäoikeuden vangitsemia rikoksesta epäiltyjä ei kuitenkaan voida kieltäytyä vastaanottamasta vankilaan. Uuden vangin vastaanotto prosessi on suunniteltava koronavirus huomioiden. Tällä hetkellä uudet vangit otetaan vastaan asianmukaisissa suojarusteissa ja heille on tietyt sellit, joissa he aluksi ovat karanteenissa. Vankiterveydenhuolto on vahvasti mukana prosessissa. Yhteistyö poliisin kanssa korostuu entisestään.

Suojavarusteiden ja desinfiointiaineteiden saatavuus on turvattava. Suojavarusteiden ja desinfiointiaineteiden, etenkin hengityssuojainten ja käsidesin, saatavuuden vaikeutuminen yllätti Rikosseuraamuslaitoksen. Vankiloissa ei ole kyseisten tarvikkeiden ja aineiden varmuusvarastoa. Hankintoja on tehty pirstaloidusti sieltä mistä on saatu. Riittävyys on toistaiseksi pystytty takaamaan. Kirjoitushetkellä Rikosseuraamuslaitos on tehnyt ison keskitetyn hankinnan suojarusteista, jotka tullaan jakamaan yksiköihin. Tilaus ei ole vielä saapunut.

Vankilan turvallisuus ja järjestys korostuu poikkeusaikoina, etenkin kun toimintaa on jouduttu rajoittamaan. Niiden turvaaminen vaatii henkilöstöresursseja ja toimivaa turvallisuus- ja valvontatekniikkaa. Toiminnan rajoittaminen vaikuttaa vankien mielialaan ja levottomuudet ja pahimmillaan mellakat voivat levitä vankiyhteisöön. Kontrolliin lisäksi vangeille täytyy tarjota myös henkistä tukea, opastusta, neuvoja ja tietoa kyseisestä poikkeustilanteesta. Vankeihin on pidettävä keskusteluyhteyttä yllä. Tässä korostuvat vangin kanssa lähiyötä tekevä henkilökunta ja erityisosaamista omaavat työntekijät, esim. pastori ja psykologi.

Terveydenhuollon pitää olla toimintakykyinen ja resursseiltaan riittävä. Vaasan vankilassa Vankiterveydenhuoltoon (VTH) kuuluu yksi sairaanhoitaja, joka on paikalla arkisin virka-aikaan. Organisaatiotasolla Vankiterveydenhuolto kuuluu nykyään Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen (THL) alaisuuteen. Resurssi on auttamattomasti pieni tilanteessa, jossa koronavirus pääsee leviämään vankilan sisällä. Normaaliarjessa akuuttia sairaalahoitoa tarvitsevat vangit ovat julkisen terveydenhuollon yksiköiden varassa. Tämä vaatii lähes poikkeuksetta myös valvonnan henkilöresurssin. Laajamittaisessa sairastumisessa vaihtoehtoisia tapoja joudutaan miettimään. Lievästi oirehtivat jouduttaisiin hoitamaan vankilassa ja sairaalahoitoon vietäisiin vain rajuista oireista kärsivät ja tehohoitoa tarvitsevat. Tämä vaatii suunnitelmallisuutta ja vahvaa yhteistyötä vankilan, Vankiterveydenhuollon ja julkisen terveydenhuollon kesken. Parantaakseen edellä mainittujen asioiden

Kuva: Markus Winkler on Unsplash

toteutumista VTH oli osa Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen valmiusrhymää, joka perustettiin pandemian vuoksi keväällä.

Kriisiviestintä vankilan sisällä on oltava suunnitelmallista ja asianmukaista niin henkilökunnalle kuin vangillekin. Kriisiviestintä poikkeustilanteissa on äärimmäisen tärkeää. Turvallisuuteen liittyen kriisiviestintää vangeille ei saa missään tapauksessa laiminlyödä. Oikeusministeriön julkaisuista löytyy Kriisiviestintä oikeusministeriössä ja hallinnonalalla -ohje (Oikeusministeriön viestintäyksikkö 2014), mutta vankiloilla tulisi olla myös omat kriisiviestintäsuunnitelmansa ajan tasalla. Tässä kohtaa vankiloiden sisäinen viestintä henkilökunnalle ja vangeille ei ole ollut välttämättä sujuvaa. Ohjeen mukaan hallinnonalan yksikössä on hyvä miettiä mm. seuraavia asioita: kuka hoitaa käytännön viestintää päällikön apuna, mitkä ovat hallinnonalan viestintävastaavien yhteistyön ja tuen muodot, sekä kuka antaa medialle kommentteja ja haastatteluja. Tiedon on kuljettava johdon, tilannekuvaa seuraavien ja viestintää hoitavien kesken ja roolien on oltava selkeät. (Oikeusministeriön viestintäyksikkö 2014, 18.) Tässä on kompuroitu, sillä tiedottaminen ei ole ollut keskitettyä ja johdonmukaista kaikissa tapauksissa. Tärkeässä roolissa on myös vangeille tiedottaminen ja etenkin se, miten tiedotetaan. Arkea ja yhteydenpitoa rajoittavien toimenpiteiden tiedottamiseksi ei riitä osaston seinälle teipattava kirjallinen tiedote. Tällaisissa tapauksissa vanki arvostaa sitä, että esimies tai johtaja antaa sen suullisesti tiedoksi osastojen vangeille. Asianmukainen, oikein ajoitettu ja oikeasisältöinen tiedottaminen vaikuttaa vankiyhteisön mielialaan ja turvallisuuteen vahvistavasti. Päinvastainen toiminta taas heikentää sitä ja on itsessään riski. Myös henkilökunnan kriisiviestinnän kohdalla on mietittävä samoja asioita. Vankiloiden tuleekin huolehtia, että kriisiviestintäsuunnitelma on ajan tasalla, sekä sisällöltään laadukas ja toteutettavissa.

Vastuualueet poikkeavassa tilanteessa pitää olla selkeästi määriteltynä. Poikkeustilanteeseen ja -oloihin liittyvien toimenpiteiden vastuut on jaettava selkeästi. Toimivaltakysymykset täytyy olla selkeänä ja käytännön toimien jalkauttaminen ja toteuttaminen jaettuna esimiesten ja työntekijöiden kesken suunnitelmallisesti. Tässä korostuu varautuminen, ajantasainen valmiussuunnitelma ja poikkeustilanteiden varalta harjoittelu.

TOIMENPITEET

Vallitseva pandemian aiheuttama poikkeustilanne on haastava koko yhteiskunnalle. Suljetuissa laitoksissa joutuu myös erittäin tarkasti tasapainoilemaan lainsäädännön ja ihmisoikeussopimusten kanssa, kun ja jos toimintaa sekä ihmisten oikeuksia joudutaan rajoittamaan tartuntataudin leviämisen estämiseksi. Vankiloissa on kuitenkin tällä hetkellä ollut hyvin aikaa valmistautua poikkeusoloihin ja kirjoitushetkellä ei yhtään vankia ole todettu sairastuneen koronaviruksen aiheuttamaan tautiin. Lainsäädännön ja konkreettisten toimenpiteiden välistä suhdetta joudutaan varmasti vielä arvioimaan ja tarkastelemaan reaaliaikaisesti. Nyt on kuitenkin hyvä vankiloissa dokumentoida hyviä käytänteitä ja toimenpiteitä tulevaisuuttakin ajatellen. Seuraavaksi käyn läpi toimenpiteet liittyen kehittämistehtävään:

1. Vankila päivittää valmiussuunnitelmansa ajan tasalle ja laatii tarvittavat toimintaohjeet eri tilanteisiin liittyen tartuntataudin leviämiseen vankilaolosuhteissa. Nimetty vastuuhenkilö/ryhmä tarkistaa suunnitelman vähintään vuosittain ja päivitetään tarvittaessa.
2. Toimivalta jaetaan laitoksen sisällä selkeästi. Henkilöittäin tai tehtävinä nimetään konkreettisten toimenpiteiden jalkauttamisen ja toteuttamisen vastuut.
3. Vankila laatii sisäistä viestintää varten kriisiviestintäsuunnitelman, jossa huomioidaan sekä henkilökunta että vangit. Viestintä on strukturoitua, keskitettyä, sisällöltään informatiivista ja laadukasta, sekä oikea-aikaista.
4. Vankila kehittää sidosryhmäyhteistyötään. Vankiloissa on paljon ulkoistettuja kriittisiä toimintoja ja täten myös kolmannen osapuolen edustajia yksityiseltä sektorilta. Tiedonkulku varmistetaan toimivaksi eri toimijoiden kesken. Lisäksi moniviranomaisyhteistyötä kehitetään omana osanaan.
5. Poikkeustilanteiden varalta harjoittelua kehitetään sisällöltään, ja harjoittelusuunnitelmaan lisätään muitakin skenaarioita kuin vankilan sisäisiä riskejä tai uhkia (mellakka, panttivankitilanne tai linnoitautuminen). Tähän kehittämistehtävään liittyen simuloidaan erilaisia harjoituksia liittyen tartuntataudin leviämiseen vankilaolosuhteissa (mm. eristäminen, testaukseen toimittaminen, varokaranteeni). Harjoittelutoimintaa kehitetään myös sidosryhmien ja muiden viranomaisten kanssa. Lisäksi laaditaan harjoittelukalenterin runko toiminnan säännönmukaistamiseksi.
6. Vankila kehittää omaa suojavälineisiin ja -varusteisiin liittyvää varmuusvarastoaan mahdollisuuksien mukaan.

LOPUKSI

Kevät 2020 oli urani haastavinta aikaa johtuen pandemiasta ja toimintaympäristön erityispiirteistä. Siinä hetkessä tuntui, että päätöksiä tehdään hitaasti ja tietoa on saatavilla paloittain. Jälkikäteen ajatellen Rikosseuraamuslaitos teki kuitenkin nopeasti isoja ja vaikeita päätöksiä, jotka rajasivat vankien oikeuksia suojellakseen heitä. Henkilökunta ja vangit kuitenkin ymmärsivät tilanteen vakavuuden ja sopeutuivat siihen nopeasti. Tämän loppukappaleen kirjoitushetkellä syyskuussa 2020 tilanne on stabiili, eikä koronavirus ole päässyt leviämään vankiloihin. Suurin osa vankien oikeuksiin liittyvistä rajoituksista on jo purettu kesällä, mutta joitakin laitoksen toimintoihin liittyviä käytäntöjä ja rajoituksia on edelleen voimassa. Aika tulee näyttämään pysyväkö pandemia hallinnassa. Aika tulee näyttämään myös onko paluuta entiseen vai onko vallitseva tilanne uusi normaali?

Lähteet

Oikeusministeriön viestintäyksikkö. 2014. Kriisiviestintä oikeusministeriössä ja hallinnonalalla. Oikeusministeriön julkaisu 1/2014.

Tieteen Kuvalehti 2020. Mikä on pandemian ja epidemian ero? Viitattu 26.4.2020.
<https://tieku.fi/laaketiede/sairaudet/mika-on-pandemian-ja-epidemian-ero>

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus. 2020. Varautuminen pandemiaan. Viitattu 26.4.2020.
<https://stm.fi/valmiusasiat/pandemia>

Rikosseuraamuslaitos. 2019. Organisaatio. Viitattu 26.4.2020.
<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/organisaatio.html>

Rikosseuraamuslaitos. 2019. Vankilat. Viitattu 26.4.2020.
<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjajhteystiedot/vankilat.html>

Rikosseuraamuslaitos. 2020. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 26.4.2020.
<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos.html>

Rikosseuraamuslaitos. 2020. Vaasan Vankila. Viitattu 26.4.2020.
<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjajhteystiedot/vankilat/vaasanvankila.html>

Suomen Riskienhallintayhdistys. 2020. Riskienhallinnan periaatteet. Viitattu 27.4.2020.
<https://pk-rh.fi/riskienhallinta/riskienhallinnan-periaatteet.html>

10 Toiminnan- ja jatkuvuuden varmistaminen kauppakeskuksissa COVID-19 viruksen aiheuttamassa pandemiatilanteessa

Minna Länsimies

JOHDANTO

Koronaviruspandemia lähti liikkeelle 2019 kiinalaisesta Wuhanin kaupungista. Maailman terveysjärjestö WHO julisti 11.3.2020 koronaviruksen aiheuttaman covid-19-epidemian pandemiaksi. (Sosiaali- ja tervystieteiden tutkimuskeskus 24.2.2020) Koska tilanne on länsimaissa toiminnan rajoittamisten ja erilaisten sulkujen myötä monelle toimialalle täysin uusi, oli varautuminen tämänkaltaiseen ilmiöön suhteellisen heikkoa, niin valtioiden hallintoelimissä, kuin yritysten johdossakin. Osittaiset- ja kokonaan lakkautettaviksi joutuvat liiketoiminta-alat ovat olleet pääsääntöisesti suuria ihmismassoja houkuttelevat kohteet. Suomessa koulujen- ja oppilaitosten-, uimahallien-, kirjastojen-, ravintoloiden sekä kahviloiden sulkeminen, sekä yli 10 hengen kokoontumisrajoitteet ovat hankaloittaneet monien yritysten toimintaa.

Kauppakeskuksiin ei suoraan ole Suomessa kohdistettu omia rajoitustoimia, taikka annettu vielä kävijämäärien rajoituksia, mutta ravintoloiden ja kahviloiden, kirjastojen ja muiden tällaisten toimijoiden tilojen sulku on jo aiheuttanut useille kauppakeskuksille rajoitustoimenpiteitä. Monet liikeyritykset ovat myös joutuneet sulkemaan ovensa asiakasmäärien laskettua rajusti liikkumisen ja sosiaalisenetäisyyden rajoittamissuositusten myötä. Monissa Euroopan maissa, joissa tartuntamäärät ovat huomattavasti Suomea korkeammat, on myös monia kauppakeskuksia määrätty kokonaan suljettaviksi. (Thomas & Cheddar .2020)

Yhdessä Euroopan ja Pohjoismaiden kauppakeskusneuvostojen kanssa yhteistyössä Safe Shopping centers on virallisena riskienhallintakumppanina kehittänyt ohjeistuksia kauppakeskuksille toiminnan jatkuvuuden hallintaan, osittaisen- ja kokoaikaisen kauppakeskusten sulkemisen sekä kauppakeskusten uudelleen avaamisen varalle. (Engstrand, 2020). Toiminnanjatkuvuuden hallintaa koskevien suositusten on tarkoitus helpottaa ja auttaa kauppakeskuksia kehittämään toimintaedellytyksiä COVID-19 pandemian aikana, pienentää pandemian vaikutuksia niiden toimintaan sekä nopeuttaa kauppakeskusten avautumista ja niiden toimintojen palauttamista käyttöön mahdollisimman vaivattomasti ja häiriöttömästi. Näitä suosituksia pohdittiin osana Turvallisuusjohtamisen opintojaksoa Toiminnan jatkuvuuden varmistaminen.

Kuva: Mahsa Frn on Unsplash

Rahavirrat kulkevat asiakkaiden mukana ja määrittelevät kauppakeskuksen menestyksen. Kauppakeskuksen toiminta perustuu kauppakeskuksen saamiin vuokratuloihin sen vuokralaisilta. Kauppakeskuksen vuokralaiset vuorostaan saavat tulonsa asiakkailta, jotka käyttävät kauppakeskusten palveluja sekä niiden tarjoamia tiloja. Varsinkin viihde- ja vapaa-ajan palvelujen kysyntä on ollut kasvussa (Engstrand, 2019). Rahavirtojen takaamiseksi kauppakeskuksen tulee panostaa tilojen turvallisuuteen, puhtauteen, viihtyvyyteen, palveluiden saatavuuteen- ja monipuolisuuteen, kauppakeskuksen maineeseen sekä sen houkuttelevuuteen ja tavoitettavuuteen.

Kauppakeskuksen teknisiä toimintoja ja turvallisuutta ylläpitää monipuolinen alihankkija ja kumppanuverkosto (Engstrand, 2005). Kauppakeskuksen toiminnot ja sen teknisten sekä fyysisten järjestelmien turvallisuus ja toiminta riippuvat paljolti sopimuskumppaneiden palveluista, henkilöstöstä, sekä monista muista näihin liittyvistä tekijöistä. Kauppakeskuksen johto johtaa monia alihankkija- ja sidosryhmäverkostoja niin normaali- kuin myös poikkeustilanteissa. Kauppakeskuksen johdon osaaminen riskienhallinnassa, kriisienhallinnassa sekä viestinnässä ovat keskiössä myös COVID-19 pandemian aikaisessa kauppakeskuksen toiminnan jatkuvuuden hallinnassa (Engstrand, 2020).

Kauppakeskustoiminnan kannalta tärkeimmät ja kriittisimmät kuusi keskeistä prosessia.

1. Toimiva kauppakeskusjohto: kriisinhallinta, arviointi ja viestintä
2. Vuokralaiset: vuokratulot ja toiminta ohjeet
3. Asiakkaat: turvallinen ja terveellinen asiointi
4. Sidoryhmit ja palveluntuottajat: toiminta ja sen varmistaminen
5. Tekniset järjestelmät: toiminta ja turvallisuus
6. Puhdistuspalvelut: laatu ja laadunvalvonta

Kauppakeskuksille voidaan laatia riskiarvioon perustuen suosituksia ja ohjeistuksia toiminnan jatkuvuuden varmistamiseen kauppakeskusten osittaisissa suluissa taikka kauppakeskusten kokonaan sulkeutuessa ja edelleen niiden uudelleen avautuessa.

Taulukko 1. Kriittisiin prosesseihin liittyvät riskit merkityksineen ja vaikutuksineen (Länsimäki 2021)

TOIMINTA	RISKIN KUVAUS	VAIKUTUKSET
Kauppakeskusjohto ei toimi johdonmukaisesti, kriisitilanne suunnitelmaa ei ole.	Kauppakeskuksen toiminta ei pysy hallinnassa. Johto on kykenemätön ohjeistamaan vuokralaisia, asiakkaita ja sopimuskumppaneita.	Taloudelliset ja tuotannolliset menetykset ja mahdollisesti toiminnan häiriöt.
Viestintä ei ole yhtenevää, ajantasaista ja johdonmukaista.	Vuokralaiset ja palveluntuottajat toimivat omien ohjeiden mukaisesti aiheuttaen sekaannuksia ja häiriöitä.	Asiakkaat kokevat viestinnän ja toiminnan hallitsemattomana ja turvattomana. Kävijämäärät laskevat.
Vuokralaisten ja palveluntuottajien toiminta ja ohjeistus ei ole hallittua.	Toiminta aiheuttaa häiriöitä kauppakeskuksen toiminnoissa ja asiakas viestinnässä.	Asiakkaat ja vuokralaiset kokevat palvelun huonona ja vaihtavat keskusta.
Vuokratuloja peritään ilman joustoja, vuokratuloissa esiintyy maksuhäiriöitä taikka ne lakkaavat kokonaan.	Kauppakeskuksen kassavirta kärsii ja omistaja yhtiö voi ajautua selvitystilaan taikka konkurssiin.	Kauppakeskuksen omistajien tulee varautua maksuhäiriöihin ja vuokrajoustoihin valmiussuunnittelussaan, jolloin vuokrien perintää ei tarvitse suorittaa aggressiivisesti, vähennetään riskiä vakuutuksilla.
Asiakkaat eivät koe asiointia kauppakeskuksessa turvallisiksi	Asiakasmäärien lasku.	Vuokralaisten kassavirrat heikkenevät ja sitä kautta myös kauppakeskuksen vuokratulot.
Sidosryhmien ja palveluntuottajien toiminta häiriintyy tai keskeytyy, resurssipula.	Tilojen tekninen ja toiminnallinen turvallisuus vaarantuu sekä saattaa aiheuttaa kauppakeskuksen osittaisen taikka tilapäisen sulkemisen	Palveluiden saatavuus kärsii ja kauppakeskuksen päivittäistoiminnot vaarantuvat.
Tekniset järjestelmät eivät toimi asianmukaisesti ja turvallisesti.	Kauppakeskus voidaan joutua sulkemaan osittain taikka kokonaan, myös rahallisia tappioita syntyy huomattavasti tekniikan vaurioitumisen vuoksi.	Teknisten järjestelmien toiminta vaarantuu taikka vaurioituu.
Puhdistuspalveluiden laatu on heikkoa, virus leviää kauppakeskuksen sisällä.	Kauppakeskuksen henkilökunnan, vuokralaisten ja palveluntuottajien sekä sidosryhmien henkilökunnan terveys vaarantuu. Kauppakeskus voidaan joutua sulkemaan osittain taikka kokonaan.	Kauppakeskuksen johto, vuokralaiset, taikka palveluntuottajat terveys, toiminta, maine kärsii.

CLOSED

Kuva: Craig Whitehead on Unsplash

SUOSITUKSET KAUPPAKESKUKSEN KOKOAIKAISEEN SEKÄ OSITTAISEEN SULKEMISEEN

Suunnittelu ja toimenpiteiden määrittäminen on hyvä aloittaa nykyisen tilanteen kokonaisvaltaisella riskienarvioinnilla, sekä kauppakeskuksen selkeiden tavoitteiden ja prioriteettien asettamisella (Safe shopping center, 2020). Jatkuva tilanne seuranta, sekä toimenpiteiden riittävyyden uudelleen arviointi on kauppakeskuksen johtamisen kannalta kriittistä. Pandemian aikana tilanteet voivat muuttua hyvinkin nopeasti.

Viranomaisten ohjeita, suosituksia sekä rajoituksia tulee seurata päivittäin. Viranomaisten antamat rajoitukset ja suositukset määrittävät sen, mitkä kaupat taikka osat kauppakeskuksesta voivat olla avoinna. Suunnittele ja luo käytänteet sekä toimenpiteet siten, että se ottaa huomioon suljettujen liikkeiden osalta kauppakeskuksen toiminnan, kannattavuuden, sekä turvallisuuden kannalta merkittävät tekniset ja toiminnalliset tekijät (Engstrand, 2020). Tue myös niiden myymälöiden toimintaa, joiden osalta viranomaiset eivät ole asettaneet rajoituksia. Jatkuvan seurannan ja erilaisten tarkastuslistojen avulla pystytään tehokkaammin ylläpitämään kauppakeskuksen tuloja, hillitsemään sulkemisista aiheutuvia kuluja (mm. LVI, sähkölaiteiden säädöt) sekä varmistamaan kauppakeskuksen turvallisuus myös poikkeusoloissa (mm. evakuointi tilanteissa).

Henkilöstön, vuokralaisten ja vierailijoiden turvallisuus on aina ensisijainen tavoite. Erityisen tärkeää jatkuvuuden varmistaminen sekä toimenpiteiden arvioiminen on, tilanteessa, jossa kauppakeskus joudutaan sulkemaan tai sillä on vain osittainen mahdollisuus pysyä auki.

Tärkeitä yksittäisiä toimia on (Engstrand, 2020):

- varmistaa pelastus- ja evakointisuunnitelmien ajantasaisuus sekä päivittää vuokralais- ja yhteystiedot.
- varmistaa, että kauppakeskuksessa, apteekkeissa, päivittäistavaraupoissa ym. liikkeissä asiointi on pystytään tekemään turvallisesti, niin asiakkaille kuin henkilöstölle. Kauppakeskuksen on hyvä tehdä yhteistyötä myymälöiden kanssa turvallisen asioinnin varmistamiseksi.
- lisätä kauppakeskuksen sisääntuloihin, yleisiin- sekä ravintolatiloihin, lastauslaitureille, WC- sekä hoitotiloihin, ATM-, lippu- ja info yms. pisteisiin käsidesejä sekä ohjeita turvavälien noudattamisesta yleisen hygienian edistämiseksi. Tärkeää on huomioida myös aistirajoitteiset asiakkaat ja henkilökunnan jäsenet.
- Tavarantoimittajia yms. ryhmiä voidaan myös opastaa soittamaan saapuvasta tavaratoimituksesta aukioloaikana, jolloin vastaanoton voi mahdollisesti tehdä liikkeeseen kuuluva henkilö taikka sisälogistiikka. Näin voidaan välttää kokonaan kuljetushenkilöstön pääsy kauppakeskustiloihin vaikeassa pandemia tilanteessa.
- valmistautua lisääntyvään turvallisuuden tarpeeseen. Avoinna olevissa liikkeissä on olemassa kohonnut varkauksien, uhkatilanteiden ja mahdollisten väkivaltaisuuksien riski. Riski voi liittyä mm. kärsimättömiin asiakkaisiin, pelkoon tuotteiden saatavuudesta sekä hallitsemattomiin sisäänkäynnin rajoituksiin, sekä erilaisiin jonotuskäytänteisiin.
- varmistaa ensiaputarvikkeiden olemassaolo ja saatavuus, sekä kriisinryhmän ja palveluntoimittajien suojautuminen on varmistettu.
- Määrittää covid-19 tartunnan saaneen/epäillyn henkilön eristysalue ja eristyskäytänteet.
- Lisätä tehostettua siivousta kaikille kosketuspinoille, sekä korkean hygienian tiloihin, kuten WC:t, hoituhuoneet, suihkut. Varmistaa siivoushenkilöstön suojaus, ohjeistus, aineet, välineet sekä koulutus covid-19 tartuntatilan siivouksen suorittamiseen ja jätteiden hävittämiseen.
- Ottaa pois käytöstä tilat ja esineet, joiden hygieniata tai tilassa noudatettavia turvavälejä ei pystytä takaamaan tehokkaasti esim. leikkitalat, autokärryt, karusellit yms.
- valmistautua siihen, että jonot voivat kasvaa tavallista pidemmiksi. Kauppakeskus voi auttaa liikkeitä perustamaan jonojärjestelmän, jossa on oikea etäisyys asiakkaiden välillä, ja joka auttaa varmistamaan, että jonot pysyvät hallinnassa.
- varmistaa, että liikkeet ilmoittavat heti kauppakeskusjohdolle, mikäli liikkeissä on havaittu työaikana tartuntatapauksia. Kauppakeskuksen on hyvä varmistaa tilojen koronaohjeiden mukainen desinfiointi.
- katkaista tavarantoimitukset kiinni olevien liikkeiden osalta ja opastaa liikkeitä varmistamaan, että heidän osaltaan kaikki asianmukaiset yhteistyökumppanit on informoitu liikkeen sulkemisesta, sekä liikkeessä olevat mahdollista vaaraa aiheuttavat laitteet on suljettu sekä elintarvikkeet hävitetty sulun ajaksi.
- varmistaa vuokralaisten ohjeiden saaminen ja niiden noudattaminen kauppakeskuksessa erilaisten dokumentoitujen tarkastusten avulla.
- Varmistaa kauppakeskusjohdon tilat, ohjeistukset, koulutukset, sekä erilaiset vierailija ja vuorotte- lukäytänteet sekä suojautuminen.

Lisäksi on syytä varmistaa, että osittain suljetun kauppakeskuksen poistumistiet ovat edelleen helposti saavutettavissa ja avoimma myös kauppakeskuksen rajoitetussa osassa. Tarpeen vaatiessa olemassa olevaa suunnitelmaa tulee päivittää ja varmistaa sen toimivuus. Poikkeusaukioloissa on muistettava varmistaa myös aikaohjaukset ja lukitukset. Evakuointisuunnitelma on syytä käydä läpi kaikkien osapuolten kanssa sekä päivittää ohjeistukset muuttuneilta osin.

Kauppakeskuksen on huolehdittava turvallisuudesta, ylläpidosta ja huoltojen toimivuudesta tilanteessa, jossa kauppakeskus suljetaan joko kokonaan tai osittain. On hyvä suunnitella yhdessä alihankkijoiden kanssa, mitkä kauppakeskuksen huolto-, turvallisuus- ja ylläpitotoimet on oltava katettuna ja varmistettuina myös näissä poikkeus tilanteissa. Yhteistyössä tulee tehdä omat varautumissuunnitelmat niin osittaiseen, kuin myös koko kauppakeskuksen sulkuaan sekä luoda tarvittava kontaktista yhteystietoineen. Suunnitelma on laadittava myös kauppakeskustoimintojen uudelleen käynnistämiseen. (Engstrand, 2020.)

Henkilöstö

Kauppakeskuksissa jouduttaneen laatimaan erilaisia lisäkäytäntöjä COVID-19-pandemian takia. Niihin voi sisältyä esimerkiksi kotoa työskentelemistä, sairauslomia, käsien pesua ja desinfiointia koskevia käytäntöjä. Käytäntöjen muutoksesta on tärkeää tiedottaa selkeästi. Kauppakeskuksen tuulee varmistaa ohjeiden mukainen toiminta ja viestiä tehokkaasti kaikille sidosryhmille sekä varmistaa, että käytänteitä noudatetaan. (Engstrand, 2020.)

Jatkuvuussuunnitelmassa on huomioitava myös henkilöstö. On harkittava työskentelyä vuoroissa, hajautettuna taikka kotoa niin, että vain osan työvoimasta on toimistolla samanaikaisesti. Henkilöstöä tulee ohjeistaa pitämään tietokone sekä välttämättömät asiaankuuluvat paperit mukana siltä varalta, että työtä voidaan jatkaa myös etätyöskentelynä. (Engstrand, 2020.)

Säännöllinen desinfiointi tulee huomioida työpaikalla, mukaan lukien tietokoneen näppäimistö ja matkapuhelimet, päätelaitteet ja yleisesti kaikki kosketuspinnat, jotka ovat yhteiskäytössä. Kokousalueet on mahdollisuuksien mukaan pyrittävä pitämään erillään hallinnon tiloista, jotta vältytään mahdollisilta ristikon-taminaatioilta. Pleksilasilevyjen asentamista vastaanotto- ja infopisteeseen suositellaan. Kauppakeskuksen edustajan on hyvä olla saatavilla ja tavoitettavissa henkilöstölle, vuokralaisille sekä palveluntarjoajille ja kuunnella heidän huolenaiheitaan sekä ottaa tilanteet haltuun, ennen kuin ne pääsevät eskaloitumaan suhteettomiksi.

Tärkeää on, että työntekijöille opastetaan oikeat hygieeniset työskentelytavat. Lisäksi liikkeillä on oltava käytettävissä tilanteeseen soveltuvat puhdistus- ja suojavälineistö. Kosketuspinnat niin henkilöstö-, kuin myös asiakastiloissa (mukaan lukien ovenkahvat, näyttöpinnat, tiskit, kassat, pöydät, tuolit, odotusalueet ja muut sellaiset) puhdistetaan oikeaoppisesti ja säännöllisesti kontaminaation ehkäisemiseksi. Samoin säännöllisesti ja asianmukaisesti puhdistetaan työntekijöiden alueet, lastaus- ja jäteasemat, taukokuoneet ja henkilöstötilat, säilytystilat ja kaikki yhteiset välineet (avaimet, ohjauspaneelit, kytkimet, näyttöpäätteet, tms.). Myös lounaspöydät, tuolit, jääkaapit, mikroaaltouunit, tiskikoneet, pukuhuone, suihku- ja wc tilat sekä niissä olevat pinnat puhdistetaan asiallisesti ja säännöllisesti kontaminaation ehkäisemiseksi.

Liikkeiden henkilöstöllä tulee olla saatavilla ja näkyvissä päivitetty toimintaohjeet asianmukaisesta hygieeniasta ja suojaikäytänteistä henkilöstöalueilla, sekä ohjeistus oman terveyden tilan tarkkailuun ennen töihin saapumista. Menettelyjen saavutettavuus on turvattava kaikilla asiaankuuluvilla kielillä sekä mahdollisesti aistirajotteisten työntekijöiden osalta. (Engstrand 2020.)

Vaikka pahin kriisi olisi jo mennyt ja ostoskeskus olisi avautumassa uudelleen, henkilökunta ja vuokralaiset voivat vielä käsitellä omia kriisejään. Ihmiset ovat ehkä menettäneet ystäviänsä ja perheen jäseniään, tai

he ovat saattaneet nähdä elämäntyönsä tuhoutuneen lyhyessä ajassa. Kauppakeskuksen johdolla on oltava valmius kohdata myös epätoivoista ja irrationaalista käyttäytymistä. (Engstrand, 2020.)

Sidosryhmät

Suosittellemme, että kauppakeskus pitää jatkuvasti yhteyttä palvelutuottajiin ja tarkkailee heidän tilan-
nettaan. Jatkuvuussuunnitelmissa tulee ottaa huomioon tilanne, jossa nykyiset palveluntarjoajat eivät pysty
ylläpitämään toimintaansa henkilöstökysymysten taikka taloudellisten tilanteidensa takia. On varmistettava,
että toissijaiset toimijat on kartoitettu ja mahdollisen käyttöönoton varalta on saatavilla selkeät palveluku-
vaukset ja sopimusluonnokset. Kauppakeskuksen on hyvä luoda selkeät käytänteet ja toimintamalli, jolla
vuokralaiset ja palveluntarjoajat ilmoittavat suoraan kauppakeskusjohdolle, jos heillä työntekijällään epäil-
lään taikka varmistetaan tartunta (Engstrand, 2020).

Vuokralaisille tulee ilmoittaa muutoksista käytänteissä ja toimintatavoissa. Säännölliset turvallisuustar-
kastukset liikkeisiin ovat suositeltavia. Syytä on myös päivittää vuokralaisten henkilökunta- ja yhteystiedot
säännöllisin väliajoin. Samalla tulee päivittää myös kulkuavaimet ja -luvat. On varmistettava, että tiedossa on
selkeä toimintatapa, kuinka käsitellä vuokratestejä ja varmistettava, että on olemassa selkeä käsitys siitä, mi-
hin toimiin laillisesti voit ryhtyä. Moniin liikkeisiin kohdistuu äärimmäisiä paineita, ja tunteet saattavat nousta
pintaan. Tässä on hyvä ottaa huomioon henkilöstön turvallisuus ja varautua erilaisiin tilanteisiin. (Engstrand
2020.)

Epävarmuus ja tiedon puute ovat hedelmällinen perusta huhuille ja peloille. Kauppakeskuksen pitää
varmistaa, että se on aloitteellinen ja täyttää tietotyhjiön omalla avoimella ja rehellisellä viestinnällään.
Asiaankuuluville sidosryhmille on viestittävä, siitä mitä kauppakeskuksessa tehdään ja aiotaan tehdä. On
suositeltavaa tarkistaa viestintäsuunnitelma ja valmistella ennakoon lausuntoja mahdollisesti eteen tule-
vista tilanteista. Henkilökunnalle on hyvä painottaa myös asiakkaiden ohjaamisen ja opastamisen tärkeyttä.
(Engstrand 2020.)

Sosiaalista mediaa kannattaa seurata ja toimia nopeasti huhujen ja väärin tietojen pysäyttämiseksi.
Jatkuvaa vuoropuhelua vuokralaisten kanssa tulee pitää yllä ongelmien havaitsemiseksi mahdollisimman
varhaisessa vaiheessa. Paikallisesti kannattaa olla näkyvillä ja esillä. On hyvä luoda tiedotteita tilanteesta
ja toiminnastanne paikalliselle yhteisölle sen osoittamiseksi, että kauppakeskus on edelleen osa yhteisöä.
Kauppakeskuksissa tapahtuvaa viestintää on syytä tarkastella ja täydentää Covid-19 koskevilla säännöllillä ja
ohjeilla, jotka ovat jokaisen saatavilla ja tavoitettavissa.

Yhteistyö asiakkaiden kanssa

Asiakkaat ovat tärkeitä kumppaneita, kauppakeskuksen tulee opastaa ja ohjeistaa heitä noudattamaan
viranomaisten ohjeita, rajoituksia ja suosituksia. Asiakkaita tulisi aina rohkaista toimimaan vastuullisesti. Vi-
ranomaisten tietoja, toimintaohjeita ja suosituksia päivitetään jatkuvasti STM:n ja THL:n nettisivuilla, niiden
seuraaminen ja viestintä asiakkaille on tärkeää.

Asiakkaille on hyvä viestiä (THL, 2020).

- vähintään 2 metrin etäisyydestä muihin asiakkaisiin.
- henkilökohtaisesta hygieniasta, käsienpesusta ja yskimisohjeista, sekä kasvomaskisuosituksista.
- sekä myös kärsivällisyyden ja ymmärryksen tärkeydestä. Tilanne on vaikea meille kaikille ja nyt
meidän on otettava toisemme huomioon.

Näitä ohjeita on kauppakeskuksen hyvä laittaa näkyville sisäänkäynteihin, yleisiin tiloihin, sekä esimerkiksi wc-tiloihin ja lastenhoituhuoneisiin. Leikkialueiden hygienia on syytä varmistaa ja opastaa, epidemiatilanteen kehittyessä leikkialueiden sulkeminen ja eristäminen on suositeltavaa. (Safe shopping center, 2020.)

COVID-19 – SUOSITUKSIA KAUPPAKESKUKSILLE

Koko tämän pandemian ajan kauppakeskukset joutuvat elämään nopeasti muuttuvissa tilanteissa ja sietämään myös huomattavaa määrää epävarmuutta. Kauppakeskusten omistajat ja -johto saattavat joutua tekemään ankariakin päätöksiä, jotka voivat vaikuttaa koko kauppakeskuksen tulevaisuuteen. Kaikesta huolimatta, tämä kriisi loppuu joskus ja kun se tapahtuu, on heidän oltava valmiita myös palauttamaan kauppakeskuksen toiminta normaaliksi mahdollisimman nopeasti.

Kauppakeskukselle kannattaa asettaa selkeät tavoitteet ja prioriteetit, sekä pitää niistä kiinni. Tehtäessä suunnitelmia jatkuvuuden hallinnalle ja kauppakeskusten uudelleen avaamista varten, on suunnittelu vaiheessa hyvä käydä keskusteluja ja kuulla myös vuokralaisia mahdollisuuksien mukaan. Tavoitteista on muistettava pidettävä kiinni, mutta toimintaa on pystyttävä mukauttamaan vastaamaan nykyistä tilannekuvaa sekä siitä johdettua riskinarviointia. Painopisteitä voivat olla esim. henkilöstö, vuokralaisten ja vierailijoiden turvallisuus ja hyvinvointi, kauppakeskuksen tai sen osan jatkuvuuden varmistaminen sekä vuokralaisten tukeminen (Safe shopping center, 2020).

Koska tilanne muuttuu nopeasti, se vaatii jatkuvaa seurantaa ja uudelleen arviointia. Jatkuvan seurannan ylläpitämisessä, voidaan tunnistaa neljä osavaihetta, joita kannattaa toistaa jatkuvana prosessina (Engstrand, 2020).

1. Tee tilanneanalyysi ja varmista että se on riittävän kattava. Arvioi tietolähteiden luotettavuus ja noudata aina viranomaisten suosituksia.
2. Hahmota tilanne nykyisen tiedon perusteella. Tee päätöksiä, jotka edistävät nykyisten tavoitteidesi saavuttamista ja seuraa niitä. Tee myös vaihtoehtoinen suunnitelma, perustuen ”mitä jos” -skenaarioihin.
3. Päivitä tilanneanalyysia säännöllisesti. Pysy tavoitteissasi, äläkä pelkää tehdä muutoksia suunnitelmiin, jos tilanteet muuttuvat.
4. Viesti asiaankuuluville sidosryhmille nykytilanteesta, siitä mitä teet ja mitä aiot tehdä.

Yhteisöt ympäri maailmaa reagoivat Covid-19-pandemiaan erityyppisillä rajoituksilla, jotka vaikuttavat suoraan yritystoimintaan. Tämä ajanjakso tuottaa ennennäkemättömiä haasteita sekä vähittäiskauppiaille että vuokranantajille. Nykyisessä kehityksessä kukaan ei voi ennustaa, milloin rajoitukset poistetaan taikka millaiseksi tilanne kehittyy. Jatkuvuuden hallinnan keinot antavat kauppakeskuksille työkaluja parantaa tietoisuutta ja varautua mahdollisiin toiminnan jatkuvuutta uhkaaviin tilanteisiin. Riskikartoitukset, jatkuvuudenhallinta- ja valmiussuunnitelmat auttavat toiminnan ylläpitämisessä, helpottavat ja nopeuttavat toiminnan sopeuttamista vallitsevaan tilanteeseen, vähentävät tilanteesta aiheutuvia mahdollisia tappioita sekä herättävät luottamusta ja uskoa, niin henkilökunnassa, asiakkaissa, kuin yhteistyökumppaneissa.

Lähteet

Thomas, L. & Cheddar B. 2020. These retailers are closing stores to slow coronavirus outbreak . CNBC 15.3.2020. Luettu 24.4.2020. <https://www.cnbc.com/2020/03/15/these-retailers-are-closing-stores-to-slow-coronavirus-outbreak.html>

Engstrand, E. 2020. Safe shopping centers. Beyond Covid-19 Reopening your Shopping Center. Luettu 24.4.2020. <http://www.mylanderpages.com/SAFEShoppingCenters/Reopening>

Suomen kauppakeskusyhdistys. 2005. Kauppakeskusten turvallisuusjohtaminen. Luettu 24.4.2020. <https://www.kauppakeskusyhdistys.fi/media/turvallisuusjohtaminen/kauppakeskusten-turvallisuusjohtaminen-projektiraportti-2005.pdf>

Suomen kauppakeskusyhdistys. 2019. Kauppakeskusbarometri 2019: Kauppakeskusliiketoiminnan toimintaympäristön haasteet kasvattavat keskusten välisiä eroja. Luettu 24.4.2020. <https://www.kauppakeskusyhdistys.fi/ajankohtaista/kauppakeskusbarometri-2019-kauppakeskusliiketoiminnan-toimintaympariston-haasteet-kasvattavat-keskusten-valisia-eroja.html>

Sosiaali- ja terveysministeriö.2020. Varautuminen koronavirukseen. Luettu 24.2.2020. <https://stm.fi/varautuminen-koronavirukseen>

Terveysten ja hyvinvoinninlaitos.2020. Ajankohtaista koronaviruksesta. Luettu 26.4.2020. <https://thl.fi/fi/web/infektiotaudit-ja-rokotukset/ajankohtaista/ajankohtaista-koronaviruksesta-covid-19>

12 BCP for a Company HQ during COVID-19

Jan Knutti, Mikko Nuutinen & Santeri Ojala

CORONAVIRUS CONTINGENCY AT A COMPANY HEADQUARTERS

The purpose of the contingency plan is to enable safe work during the active phase of the Covid-19 virus at a company headquarters. The aim of the planning is to create operating models and practices that help to minimize the impact of the infectious disease on operations. The plan takes into account the possible work of over 400 employees on the premises, as well as bringing guests to the premises.

The measures are aimed at minimizing the risk of infection in the premises of the head office. A person with a target condition does not spread the disease on the premises. When an illness occurs, the organization manages the situation and prevents further infections.

This article contains action proposals, the implementation for the discretion of the customer. The aim is to create operating models so that situations can be managed and acted on quickly, taking into account the seriousness of the situation. The recommendations are based on the opinions of Takana Oy / Forset Group experts and national and international regulatory guidelines.

Business impact analysis and Risks posed by the coronavirus

Minimizing the effects of the coronavirus is a common issue. The operation must be simple and easy to communicate in order to form a common operating model and routine. Security is based on trust, if everyone acts as mutually agreed, the decided risk controls can have the desired effect.

The Covid-19 disease caused by the coronavirus, as well as fears related to the spread and infection of the coronavirus, have become threats that could jeopardize the operational operation of the company if the risks

posed by the threats were to materialize. In practice, peoples' fears affect their ability to function. In terms of risk management, this is mainly about influencing the fear associated with the virus infection, the likelihood of infection, and the effects of a possible infection.

The more specific effects of a possible case of infection should be considered by a working group to which the necessary participants have been invited. They will be able to make a more detailed assessment of the effects from the perspective of the customer, employee, employer and business continuity. Below are listed guiding questions that should be considered through these four perspectives:

- How could the spread of the infection inside the premises affect the company's business (morale, business & reputation)?
- What could be the consequences of a situation, where the company would infect an outside person (e.g. a customer representative)?
- What would be the consequences of a situation where several infections were detected at the company's site (the so-called superinfecter case)?
- Do the plans and their implementation comply with all sections of the Occupational Safety and Health Act (Section 8)?
- How can the impacts identified through these situations be minimized (e.g. stakeholder communication, internal communication, immediate action)?

The most likely mechanisms of adhesion were estimated to be droplet infection from surfaces or air when in a confined space. On this basis, the focus of the measures decided was placed on reducing the likelihood of infection through these two routes. The most effective tools for preventing droplet infection from surfaces is good personal hand hygiene, as well as taking others into account in your own activities.

Airborne infection is best prevented by taking care of social distancing. The steps related to the use of the premises are described below, where the risk of infection becomes significant. At these stages, the probability of infection risk varies, so the sections are treated as their own entities at a later stage.

We address each situation separately, describing the risk we have identified and a recommendation to minimize the risk. Some of these entities involve several sub-functions (for example, snacks provided by the company related to work breaks), which have been considered separately.

- Arriving at work
- Working
- Work pauses
- Internal meetings
- External guests / visitor policies

FINDINGS AND RECOMMENDATIONS FOR ACTION

General operating instructions are guidelines that should be followed on daily basis, on the premises of the company headquarters. You should not come to work sick. The operation is based on trust and the employee responsibility is to report and stay home. Keeping the social distance on the ways to and from work is important.

Considering hygiene in operation, washing and disinfecting hands to avoid droplet infection. We also recommend booking respirators and disposable gloves in case of illness at the company premises. In addition, detailed recommendations for action have been made for the situations mentioned below.

Arriving and leaving the workplace

Upon arrival at the workplace, employees can bring the virus from outside. The virus spreads inside the workspace and potentially infects several people

Findings

- Access to the company's offices can be reached from two entrances, by elevator or by external stairs.
- The prevention of droplet infection should be solved by the dirty-clean state principle. Arriving to work through the lobby on the third floor - where the handwashing site is provided and by washing hands, would stop droplet infections from outside. After the lobby on the third floor, the other spaces should be clean spaces. In clean rooms, it is necessary to disinfect your hands.
- The use of external stairs should be restricted to the third floor, so that the movement could be directed through a single point. When starting to build the enhanced hand washing and hygiene culture from one point at a time.
- It is a good idea to place disinfection cloths in connection with the washing points to clean critical material such as telephones or other carry-on items. The use of toilets in routine hand washing should be avoided as the contact surfaces collect dirt. A cough in a small enclosed space condenses and remains floating, posing a risk of infection.
- The kitchen and lobby area serve as a break and dining area. According to the instructions, each user is responsible for the cleanliness of the premises, waste sorting and putting used dishes in the dishwasher. Coffee and refreshments are available in each floor's kitchens. Snacks are available in the third-floor kitchen.

Conclusion

Efforts should be made that the kitchen and lobby areas are possible to use normally, but still considering the increased requirement for hygiene. Contact surfaces such as faucets and pullers should be cleaned with a disinfectant detergent or disinfectant cloths. Disinfectant wipes should be available.

The snacks on offer should be either individually wrapped or splash proof. Servings should also be divided into layers so that the number of people on one floor does not increase. Serving should meet "basic needs" and temporarily exclude products that increase residence in the workplace.

Personal hygiene is taken care of by washing your hands in the kitchen when entering the room. Social distance should be considered, and the break of others should be respected. If necessary, step up the break.

Arrival for breaks and meals

Findings

- Meals and breaks are part of the workday and a key part of maintaining community dynamism. Meals can be arranged on the premises safely. Staff eat outside or pick up food at the office. Dining happens in the kitchen, lobby or in the office.

Conclusion

Dining in the company's premises should be decentralized, on separate floors in kitchens, lobby areas or workstations. The cutlery used should be stored protected from splashes. Cutlery should be properly cleaned after use. Garbage should be cleaned and sorted. When eating, one must take into account the social distance and respect the health of the others. It would be a good idea to increase the ventilation or obtain air purifiers in the room

Common workspaces

There are open workspaces and meeting rooms on third, fourth and fifth floors. Open workspaces are high and open spaces. Meeting rooms are enclosed spaces.

Findings

- The floor plan of open workspaces can be modified as needed. The ventilation of facilities can be increased mechanically and by opening the windows. In open workspaces it is possible to form trays. It is possible to increase ventilation in the meeting rooms.

Conclusion

The open workspaces should be dimensioned so that social distancing is maintained. Whenever possible, the transition path should be left open to achieve a safe transition to the workplace. Workstations should be arranged so that there is a distance between working teams. It would be a good idea to increase the efficiency of the air exchange, either mechanically or by opening windows, increasing the ventilation rate, using air purifiers and taking breaks during meetings will prevent any increase in aerosol concentrations of the virus. This is to prevent the aerosol level from rising. Studies have shown that aerosol levels are best reduced by increasing suction (Vuorinen & al. 2020).

Meeting Practices

Physical meetings are risks because they often take place indoors in conference rooms. The organization should determine which meetings are critical to the business in terms of meeting face to face and which can be considered remotely.

Conclusion

Some meetings must be held face to face, physical contact is trust. Company management should determine the line according to which meetings are held. Employees would have a decision-making space where they could assess for themselves whether a face-to-face meeting is necessary or whether the meeting can be held remotely.

The number of people in the physical meeting room should be kept moderated. The exhaust air needs to be increased and the use of air purifiers is recommended. 30 minutes should always be added to the conference room reservation to make it easier to ventilate. The start of meetings in the different meeting rooms should be staggered so that the breaks do not occur at the same time. This would prevent the traffic on the common areas.

Sauna

The introduction of sauna facilities is discretionary. We would try to avoid the close contact that occurs in the sauna. We would not rely on the Chinese belief that "alcohol and heat kill the corona".

Hygiene and general cleanliness

A cleaning plan should be established for the company headquarters, divided into a daily and a weekly plan. Currently, the practical steps are taken by the office hostess / day cleaner. They are present for ten hours between 5am to 15pm. As well as an evening cleaner or two, that will be present for six hours from 5pm to 11pm. Cleaning is properly arranged, and the cleanliness of the premises is kept on a sufficient level during the cleaning.

Arranging shifts

The company is headquartered in a part-time model with operationally critical teams. There are plans to move to a hybrid model, with some employees working in the office and others remotely.

Conclusion

We recommend the hybrid model because it allows the employee to make an impact and message continuity of change. In the hybrid model, some employees stay telecommuting and some move to full-time work.

The hybrid model enables the controlled implementation of new operating models at the headquarters. New secure functions at headquarters need to be prepared and communicated to staff. The number of staff in the office can be gradually increased. At the same time monitor the functionality of the space for new arrangements. From the current practice of 10 people / floor it is good to start.

Increase the number of staff in stages as operations develop. The need for staff presence should be considered from the perspective of team leaders, and the use of the workstation should be needs-based and planned. The current Events booking calendar is a currently working solution.

Outsiders visit the headquarters

Practical arrangements must be communicated in advance to those visiting the head office. This creates security and confidence for visitors in the organization. Awareness is raised for the host about his role in the chain of minimizing the effects of the corona.

Findings

Visitors are escorted by the "host". It is his responsibility to instruct the operation of the premises. The host is responsible for the safety of guests

Conclusion

Guests will be informed of the operating instructions prior to arrival. Upon arrival at the premises, the callers instruct the steps of the entrance. During the visit, the host will instruct you if necessary. The instructions should indicate the measures to be taken on arrival at the premises, the principles of operation on the premises, ie increased hand hygiene, social distance and enhanced cleaning and ventilation.

The instructions should also include information on the action to be taken if the corona has been exposed at the company's premises, and the request should inform the company contact person if it has been exposed to the premises. It is good to note that guests can shake hands after washing their hands, as both are in a clean room. This increases confidence.

Case of illness or exposure at work

Preparations must be made for illness or worker exposure at the workplace. Measures on the topic are discussed in more detail in the Action in Special Situations section. Activities must be planned and prepared in advance. For illness or exposure, a space close to the exit should be designed to act as a temporary isolation space.

The operation avoids the exposure of other workers. Respirators and disposable gloves should be placed in the space and the space should be clearly marked. An ill worker would be able to carry out personal preparations in peace and the workstation could prepare for his departure from the workplace, clear the aisle, order a taxi. The isolation room should be banned for the rest of the day, and not cleaned until the next day.

RETURN TO WORK AFTER COVID-19 ILLNESS

The worker is considered healthy after 14 days of quarantine, the last two days of which have been asymptomatic. If symptoms exceed 14 days, there must be two asymptomatic days before returning to work.

Action in a special situation

The suspicion of infection is divided in this plan into four different cases; Suspected infection of an employee's close relative, suspected infection of an employee, confirmed infection of an employee's close relative,

confirmed infection of an employee. In these situations, it is important to have pre-planned operating models to stop the chains of infection.

Due to the exceptionally high infectivity of the virus, in case of suspicion, action is taken immediately. Different types of cases form a different response to a situation. The situation can occur inside or outside the workplace.

Isolation

Isolation is the acquisition of extra time in a situation. Prompt and determined action protect others from exposure and reduces the burden on the organization. When an employee reports illness or exposure by phone from home, he or she should be isolated at home and directed to call an occupational health or health care helpline.

The person receives instructions on what to do next from the emergency telephone. In the event of an illness at the workplace, contacts must be minimized and the person (s) must be isolated and the person in charge informed. If necessary, the Premises must be closed. The decision must be taken immediately and must have the support of the crisis team granted in advance.

Notification

Notification begins with the person in charge and he or she notifies the crisis team. Communication is important because it allows others to take action to manage the situation. The current guidance is to report to an occupational health or HUS emergency number. The HR team informs other employees. In the event of a situation, all staff must be notified of the illness on the premises of the Head Office. Premises to be closed if necessary. The crisis team plans to provide further information on a case-by-case basis.

Control for tests

Tracing and testing of infection chains play an important role in corona control. Testing can be performed in occupational health or municipal health care. Municipal testing requires a doctor's referral, which can be obtained from the HUS emergency number. An employer cannot require an employee to report the condition of their illness, but in a situation like an epidemic, it is reasonable to ask the employee to report their condition, it is a matter of safety for others and business continuity. Notification should be discussed in advance and a common understanding of voluntary notification should be found. The worker should be quarantined until he receives a negative test result and or has been on sick leave for 14 days, the last two of which are asymptomatic. (Työterveyslaitos 2020.)

References

Työterveyslaitos. 2020. Ohje työntekijälle koronavirustartunnan ekäisyyn.". Accessed 29 May 2020. <https://hyvatyo.ttl.fi/koronavirus/ohje-tyontekijalle>.

Vuorinen, V., Aarnio, M., Alava, M., Alopaeus, V., Atanasova, N., Auvinen, M., Balasubramanian, N., ym. 2020. Modelling aerosol transport and virus exposure with numerical simulations in relation to SARS-CoV-2 transmission by inhalation indoors. *Safety Science* 130. Accessed 26 May 2020. <https://doi.org/10.1016/j.ssci.2020.104866>

In addition, following sources have been used as background material for the recommendations:

Aiello, A. E., Coulborn, R. M., Perez, V. & Larson, E. L. 2008. Effect of Hand Hygiene on Infectious Disease Risk in the Community Setting: A Meta-Analysis. *American Journal of Public Health* 98 (8), 1372–81. Accessed 30 May 2020. <https://doi.org/10.2105/AJPH.2007.124610>

Chaudhary, N. K., Chaudhary, N., Dahal, M., Guragain, B., Rai, S., Chaudhary, R., Sachin, K. M., Lamichhane-Khadka, R. & Bhattarai, A. 2020. Fighting the SARS CoV-2 (COVID-19) Pandemic with Soap, 7. May 2020. <https://www.preprints.org/manuscript/202005.0060/v2>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2020. Ajankohtaista koronaviruksesta - Infektiotaudit ja rokotukset - THL. Accessed 29 May 2020. https://thl.fi/fi/web/infektiotaudit-ja-rokotukset/ajankohtaista/ajankohtaista-koronaviruksesta-covid-19?gclid=EAlaIqobChMlzfGugObY6QIVysqyCh0mwwSpEAAyA-iAAEgLN5FD_BwE.

World health Organisation. 2020a. Coronavirus disease (COVID-19) Pandemic. Accessed 29 May 2020. https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019?gclid=Cj0KCQiA9P_BRCOARIsAEZ6irgC2HKVbz5cfPF1KSfvU6jbZ_sjmQxDQvSRLpdPmzKxZANoO2EVofUaAoYSEALw_wcB
European Centre for Disease Prevention and Control. "Coronavirus". Accessed 29 May 2020. <https://www.ecdc.europa.eu/en/coronavirus>.

World Health Organization. 2020b. Rational use of personal protective equipment (PPE) for coronavirus disease (COVID-19) interim guidance, 19 March 2020. World Health Organization. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/331498>

Liu, Y., Gu, Z., Xia, S., Shi, B., Zhou, X-N, Shi, Y., & Liu, J. What Are the Underlying Transmission Patterns of COVID-19 Outbreak? An Age-Specific Social Contact Characterization. *EClinicalMedicine* 22. 100354. Accessed 1 May 2020. <https://doi.org/10.1016/j.eclinm.2020.100354>

MAALISKUUSSA 2020 COVID-19 yllätti yhteiskunnan, mukaan lukien Laurea ammattikorkeakoulun ja sen Turvallisuuden ja riskienhallinnan koulutuksen opettajat ja opiskelijat. Lähiopetus oli siirrettävä melkein yhdessä yössä verkkoon. Samaan aikaan monen opiskelijan kesäksi suunniteltu harjoittelu peruuntui. Nämä poikkeusratkaisut ja muuttuneet suunnitelmat toimivat myös alkusysäyksenä tämän julkaisun syntymiselle.

Julkaisun artikkelien kirjoittajat ovat Laurea-ammattikorkeakoulun turvallisuuden ja riskienhallinnan (tradenomi) ja turvallisuusjohtamisen (tradenomi YAMK) opiskelijoita sekä opettajia. Valmistuessaan turvallisuuden ja riskienhallinnan koulutuksesta tradenomit voivat työskennellä turvallisuuden ja riskienhallinnan asiantuntijatehtävissä niin yksityisellä, viranomais- kuin järjestösektorillakin. Ylemmän AMK tutkinnon suorittaneet toimivat monesti ylemmissä esimies- tai johto- sekä vaativissa asiantuntijatehtävissä.

Tämän julkaisun artikkelit kertovat eri organisaatioiden reagoinnista ja jatkuvuudenhallinnasta COVID-19 pandemiatilanteessa, opiskelijoiden ja opettajien näkökulmasta katsottuna. Artikkelit syntyivät, kun harjoittelut oli järjestettävä uudelleen, täydennyskoulutusta ja opetusta vietävä luokasta verkkoon ja opintojaksojen kehittämistehtävät suunniteltava uudelleen.